

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

BİR DEVRİN AYNASI ŞAİRLER KOCASI

YUNUS EMRE

METE GÖKTÜRK

"Türlü türlü cefanın, adını **aşk** koymuşlar."

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

320254

590

YUNUS EMRE

Bir Devrin Aynası
Şairler Kocas1

Cep Yayın No: 03
*Bir Devrin Aynası Şairler Kocas*ı Yunus Emre
Mete Göktürk

Genel Yayın Yönetmeni / Ahmet İzci
Editör / Gaye Yavuzcan
İç Tasarım / Çelebi Şenel
Kapak / Yunus Karaaslan
Baskı - Cilt / Kenan Ofset
Davutpaşa Cad. C Blok No: 258
Topkapı-İstanbul Tel: 0212 613 31 20

Cep Boy 1. Basım, Ağustos 2010

İstanbul, Ağustos 2010
ISBN: 978-9944-978-??-??

T. C. Kültür Bakanlığı Sertifika No:14111

© İlgi Kültür Sanat Yayıncılık 2010

İlgi Kültür Sanat Yayıncılık
Çatalçeşme Sokak. No: 27/10
Cağaloğlu / İSTANBUL
Tel: 0212 526 39 75
Belgegeçer: 0212 526 39 76
www.ilgiyayinevi.com
ilgiyayinevi@gmail.com

YUNUS EMRE

Bir Devrin Aynası
Şairler Kocas1

METE GÖKTÜRK

ilgi kültür sanat

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Sunuş Yerine

Yunus Emre ve Türk Dili

Ekber Enverî

Yunus Emre'nin dili Türk dilinin önemli evrelerinden birinin başladığı döneme denk gelmektedir. Yunus bu dönemin sadece sıradan bir dil takipçisi olmamış aynı zamanda kendisi yeni bir yazı dili oluşturanlar arasında yer almıştır. Türk edebiyatı dünyasına getirdiği yenilikleriyle sınırlı kalmamış aynı zamanda dile getirdiği yeniliklerle de kendisini döneminin en büyük yenilikçi yazar ve şairi olmasını sağlamıştır. Yunus'un eserlerinde rastladığımız özgün deyişler, halk deyimleri ve atasözlerinin yanı sıra döneminin şartlarına göre çok düzgün sayılacak dili ve üslubu onu sadece bir yazar ve şair değil aynı zamanda devrinin bir dil ustası haline getirmiştir. Onun dile getirdiği yenilikler kendisini döneminin bir dil bilimcisi kadar Türk diline hâkim oluşuna işarettir. Yunus Emre'nin reform niteliğindeki bu dil yenilikçiliğinin yanı sıra dönemin düşünce yapısına da farkı bir bakış açısı getirmiştir. Aslında dil ile düşüncenin arasındaki bağlantıyı göz önünde tutarsak reformun ne sadece

dilde ne de bir tek düşüncede yaşadığını göreceğiz. Başka bir deyişle Yunus Emre düşüncelerinin sade ve felsefî yönünü düşünceleri kadar sade ama o kadar da anlamlı bir dille anlatması gerekirdi ve Yunus Emre bu yaptı. Bu yüzden Yunus Emre'nin düşüncelerini anlamak için onun dilini anlamak lazımdır ve onun dilini anlamak için yaşadığı devrin dil özelliklerini bilmek gerekmektedir. Yunus'un o dönemdeki Türkçeye yaptıklarını tam olarak anlamak için Türk dilinin gelişimini ve geçirdiği evreleri de bilmek gerekir. Öncelikle Türk dilinin Yunus Emre'ye kadar geldiği aşamayı genel hatlarıyla değerlendirelim.

Türk Dili:

Türk dili, bazı karşıt görüşlere rağmen birçok Altayist ve Türkolog tarafından Altay dil¹ teorisi grubunun en büyük dil ailesi olarak kabul edilmektedir. Türk dilinin çok eski bir dil olduğunu destekleyen kanıtlardan biri de yazılı tarihin başlangıcı olarak kabul edilen Sümer medeniyetinin dil yapısına olan yakınlığıdır. Türklerin anavatanı olduğu fikri en çok kabul gören Orta Asya'yı Mezopotamya'ya başka bir deyişle Sümer ülkesine bağlayan bugünkü adıyla İran birçok medeniyetin beşiği olmuş, birçok medeniyeti bağrından koparmış bir coğrafyadır. İranî² dillerin en orijinal, en önemli eski yazılı belgelerinin (toplanmış Pers taş

-
- 1 Altay dili teorisi Moğol, Türk ve Mançu-Tunguz dillerinin akraba olduklarını kabul eder. Bu üç dil ailesinin ortak adı Altayca'dır.
 - 2 Hint-Avrupa dil ailesinin Hint-arî kolunun İranî grubu yani Tacikçe, Farsça, Beluçça, Gilekçe, Kurmançça, Zazaca, Soranice, Kürtçe vs.

yazıtları) batı İran bölgesinden çıkmasına rağmen bu bölge İranî dillerin çıkıp yayıldığı bir coğrafya değildir. Eski Yakın Doğu kaynaklarının belirttiğine göre M.Ö önce II. ve III. bin yıllarda bu coğrafyada yerleşen kavimlerin dili İranî dillerle değil hatta Hint-Avrupa dil ailesiyle bile ilgisi olmamıştır. Bu kavimlerden Elamlar (Kârûn ve Kerha dereleri ve bugünkü Huzistan yani Güneybatı İran), Kassiler ve Lullubiler (Batı İran dağlarında), Kaspiler ve Mannalar (Hazar denizinin güneydoğu'sunda) bulunmuşlardır. İran bozkırının batı bölgelerindeki İranî dilli kavimlerin ilk izlerine ait ilk belgeleri özel adlar ve yer adlarıyla bağlı olup ancak M.Ö VII. ve VIII. yüzyıllardaki Asur kaynaklarına dayanmaktadır³.

Sümercenin dil yapısı Türk dilinin de mensup bulunduğu iltisaklı dil grubu kategorisine uygun düşmektedir. Ayrıca, Sümercede Türkçe unsurların varlığı Türkçe ile Sümerce arasındaki ortaklıkların bir dil ailesi özelliği olmasa bile bir kültür akrabalığının bulunduğunu göstermektedir. Şöyle ki, Sümerlerle Türkler arasındaki dil benzerliği sebebi aynı dil ailesinden olmasalar bile bir komşuluktan doğabilecek bir kültür akrabalığından ileri gelmiş olmalıdır ki, bu da Türkçenin en az Sümerce kadar ama Sümerceden farklı olarak yaşayan eski bir dil olduğunu göstermektedir.

Altay dil akrabalığına inanan N. POPPE, Türkçenin Eski Türkçe-den önceki evresini şöylece göstermektedir.

3 Oranskij, Josif Mikhailovich, *İranskie jazyki*, Farsçaya çeviren Ali Eşref Sadikî, Tahran 1999, s.45-46.

Ön Türkçe (Pro-turkic)	
Proto Çuvaşça	Proto Türkçe
Çuvaşça	Bugünkü Türk Dilleri

Ahmet Caferoğlu, Türkçenin evrelerini şöylece sıralamaktadır.

1. Altay devri = Türk-Moğol dil birliği,
2. En eski Türkçe devri = Proto Türk dil birliği,
3. İlk Türkçe devri,
4. Eski Türkçe devri,
5. Orta Türkçe devri,
6. Yeni Türkçe devri,
7. Modern Türkçe.

Caferoğlu, buların 2. si üzerinde bilgimiz olmadığı için bunun 3. olarak gösterilen “İlk Türkçe Devri”yle birlikte düşünebileceğini belirtir. Bu iki evreyle ilgili olarak çok az bilinen, İsadan önceki Hun ve Bulgar-Türk lehçeleri gösterilebilir⁴.

Ayrıca Eski Türkçe adıyla bilinen Gök Türk alfabesi ile yazılmış Orhon yazıtları ve Uygur metinlerindeki çok işlenmiş ve mükemmel sayılabilecek dilin kısa bir zaman içerisinde olgunlaşması mümkün görülmemektedir.

İlk Türkçe tamamen teorik bir şekilde yapılsa da Ana Türkçeyi şu iki ana lehçeye ayırmak mümkündür: Eski Batı Türkçesi veya L-R Türkçesi, Eski Doğu Türkçesi veya

4 Aksan, Doğan, Her Yönüyle Dil”, T.D.K Yay., Ankara, 2007,s.117-118

Ş-Z Türkçesi. L-R ve Ş-Z denilen lehçe farkı bugün arkaik olarak devam eden örneğin Irak ~ Uzak, Delik ~ Deşik; Aş ~ yal vb. sözlerde olduğu gibi sadece bir lehçe farkından ortaya çıkmıştır. Eski Batı Türkçesinin dil özelliklerini bugün dahi devam ettiren tek Türk diyalekti ise Rusya federasyonuna bağlı bulunan Çuvaş Türkçesidir. Eski Doğu Türkçesi ise Çuvaşça hariç neredeyse diğer bütün Türk lehçelerinin anasıdır. Altayistlere göre Moğol ve Tunguz dil aileleri de bu kategoriye dâhildir. Yani Moğol dil ailesiyle Türk dil ailesi arasındaki en önemli farklılık veya denklik de bir L-R dil özelliğidir.

Eski Türkçe:

Eski Türkçe diye adlandırılan dil ise VIII-IX yüz yıl arası Gök Türk alfabesi ile yazılmış Gök Türk yazıtları ve Uygur alfabesiyle kaleme alınmış Uygur yazılarını kapsamaktadır. Aslında Türkçenin bu evresi eski olmasına rağmen o dönemi yansıtacak yeterli dil malzemesine sahiptir. Bu dönem kendisinden sonra oluşacak Doğu Türkçesine bir geçiş evresi de sayılabilir. Eski Türkçe yazıtlarındaki Oğuz Türkçesi unsurları bu dönemden sonra yerlerini Doğu ve Kuzeydoğu Türkçesine verecektir.

Orta Türkçe:

Bu dönem ilk İslami Türk devleti olarak bilinen Karahanlı Türk devleti yazı dilinin eski Türkçeden kısmen değişerek devamına verilen bir isimdir. Bu dönem ise X. yüzyıldan XVI. yüzyıla kadar çok az bir değişikliklerle devam etmiştir. Orta Türkçe başka bir deyişle birbirini takip eden Karahanlı ve Harezm Türkçelerinin ortak adıdır. Bu dönemde Türkçe en olgun çağını yaşamış, çok sayıda

edebî değer taşıyan eserler vermeyi başarmıştır. Kutadgu Bilig ve Divan-ü Lügat-i't-Türk gibi çok değerli eserler bu dönemde verilmiştir. Bu dönem içinde ve sonlarına doğru Türk dili yeni bir aşama kat ederek Doğu, Kuzeydoğu ve Batı Türkçeleri olarak ayrılmaya başlamıştır. Bu ayrılmalar ilk başta çok fazla belirgin olmasa da siyasî iktidarların değişmesiyle bu dil ayılıkları daha keskinleşmiştir. Türklerin özellikle de dil yapıları kısmen de olsa Orta Asya genel yazı dilinde farklı olan Oğuzların Batı'ya yerleşmeleriyle zaman içinde yeni bir yazı dilinin oluşması zorunlu hale gelmiştir.

Batı Türkçesi veya Oğuz Türkçesi:

Oğuz Türkçesine gelince bu lehçe çok eski bir Türk diyalektidir. İlginç bir şekilde XX. yüzyılın ikinci yarısında Türkologlarca bir eksi Oğuz Türkçesi olarak kabul edilen Halaç diyalekti⁵ Orhon yazıtlarından daha eski özellikler göstermektedir. Orhon yazıtlarından bile eski sayılacak bu lehçenin izlerini Eski Türkçe dediğimiz Orhon

5 V. Minorsky İran'ın Türkçe konuşan bölgelerini, Türkiye ve Azerbaycan bölgelerini gezdikten sonra böyle bir görüş bildirmektedir: "Halaçlar Orta Doğu'nun en büyük göçebelerindendirler ve bugünkü Türkiye'den Hindistan ve Afganistan'a kadar dağılmış durumdalar. Bunların bir kısmı zamanında Anadolu'ya, bir kısmı Azerbaycan'a ve bir kısmı ise Güney İran'a yerleşmişlerdir. Orta İran'a gidenler Halacistan eyaletini kurmuşlardır".Bugün Halaççanın konuşur sayısı 45-50 bin civarında olup UNESCO'nun yok olma tehlikesi taşıyan dilleri arasında yer almaktadır. Geçen yüz yıla kadar İran'ın Halacistan adı altında bir vilayeti bulunmaktaydı. Bu gün ise sadece İran'ın orta bölgelerinde yani Kum, Arak ve Save'de dağınık olarak yaşamaktalar.

Yazıtlarında görmekteyiz. Eski Türkçe denilen yazı dili Orta Asya Türk yazı diline ve bugünkü Orta Asya Türk lehçelerine Oğuz Türkçesinden daha çok yakınlık göstermektedir. Bu ise Oğuz Türkçesinin Eski Doğu Türkçesi olarak bilenen Miladın ilk yüzyıllarındaki diyalektinden ziyade Eski Batı Türkçesine yakınlık göstermesidir. Oğuz Türkçesi uzun süre Orta Asya'da bağımsız bir yazı dili oluşturamamış muhtemelen Orta Asya'daki genel Türk dilinin egemenliği altında sadece konuşma dili olarak devam etmiştir. Bu durum Oğuzların Orta Asya'dan kopup Batı'ya doğru ilerledikleri X.-XI. yüzyıllara kadar devam etmiştir. XI. yüzyıldan XIII. yüzyıla kadar ister Orta Asya'daki Oğuzlar olsun ister oradan göç edip Batı'ya gelen Türkler olsun Oğuz Türkçesi bağımsız bir çizgi izleyememiştir. Ancak bu dönemdeki yazılarda Oğuz Türkçesinin izleri daha fazla görülmeye başlamıştır. Hatta daha da ilginç olan XI. yüz yıldan XIII. yüz yıla kadar karışık dilli eserler ortaya çıkmıştır ki, bu da bir geçiş dönemini gözler önüne sermektedir. Orta Asya'dan başlayarak Oğuz Türkçesiyle yazılmış ilk eserlerin dilinde gördüğümüz bize bu denemelerin bir geçiş dönemini yansıtmasıdır. Ayrıca Batı Türkçesi ilk aşaması olan Eski Anadolu Türkçesi ve Selçuklu Türkçesi diye bilinen XIII.-XV. yüz yıllar arasındaki dil ise daha sonra birbirinden çok fazla bir farkı olmayan Azerbaycan ve Osmanlı Türkçelerini doğuracaktır. Eski Anadolu Türkçesinin en önemli eserlerinin arasında dil ve üslup bakımından mükemmel sayılacak Dede Korkut hikâyeleridir. Bu evre ise aslında Batı veya Oğuz Türkçesinin iki büyük diyalektinin yani Doğu

Oğuzcası (Azerbaycan Türkçesi) veya Batı Oğuzcasının (Türkiye Türkçesinin) geçiş evresi olacaktı.

Orta Asya'dan çeşitli sebeplerden dolayı kopup daha Batı'ya yani İran, Azerbaycan ve Anadolu'ya yerleşen Oğuz Türkleri karışık dilli⁶ eserler vermeye devam ederken bulundukları coğrafyadan dolayı benimsedikleri İslam kültürünün dili olan Arapçaya ve yine de İslam'ın ikinci kutsal dili haline gelen Farsçaya da büyük ilgi duymuşlardır. Müslüman Arapların Arap olmayan Müslümanlara Acem, Mevâli⁷ vb. isimlerle hor gördükleri halkların zaman içinde Araplara karşı isyan duyguları besledikleri bilinmektedir. Bazı Müslüman Arap yöneticilerinin her ne kadar Müslüman olmayan diğer halkların İslam devleti egemenliği altına girmelerini isteseler dahi Müslüman olmalarına pek hoş bakmıyorlardı. Bunun sebebi ise çok açıktı. Çünkü Müslüman olmayanlardan alacakları yüksek vergiyi Müslüman olanlardan alamıyorlardı. Bu yüzden İslam devleti egemenliği altına girmiş milletlerin İslam'a giriş şartlarını git gide zorlaştırıyorlardı. Ayrıca unutmamak gerekir ki, İslam diniyle birlikte yaygınlık kazanan Arap diline karşı Şûbiyye⁸ hareketi diye binen anti Arabizim de

6 G. Doerfer'in haklı olarak söylediği gibi batı Türkçesinin karışık dönemi olarak bilinen Olga-Bolga döneminin sırrını İran'ın Horasan bölgesinde 11. yüzyılda yerleşip, varlıklarını bugüne kadar koruyabilen Horasan oğuz Türkçesindeki eski izlerde aramak mümkündür.

7 Köleler, kullar

8 Şu'biyye'nin sözlük anlamı yol ve mezhep demektir. Şu'bîler göre İslam dininin kutsal öğretileri sadece Arap dilinde öğretilmesi Arabizimden başka bir şey olmayıp Arap dilbilimcilerinin sinsice yürüttükleri Arapçılıktan ibarettir. Bu akımın düşünür-

Arap olmayan ilk Müslümanlar arasında yayılmaya başlar. Bu hareketin başlamasında Fars ve Yahudi sosyal bilimcilerin rolü büyüktür. Özellikle Sâ mânânoğulları sarayına mensup bazı milliyetçi kesimler arasında Arapçanın hızla yayılmasından dolayı duyulan rahatsızlıktan doğmuş-

leri özellikle İran medeniyetinin Arap medeniyetine çevrilemek istendiğine dikkat çekmekte idiler. X. yüz yılda git gide zirveye ulaşmış bu hareketin başçıları dönemin büyük yazar ve şairlerini etkilemeyi başarmışlardır. Bu şairlerden en tanınmış Tus'lu Firdevsî'dir. Firdevsî'nin Şehnâmesindeki anti Arabizim ve Türk karşıtlığı bu hareketin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Hatta bu hareket XI. yüz yılda yaşamış ünlü Türk dil bilimcisi Kâşgarlı Mahmut'un Divân-i Lügât-i't Türk eserinde dahi kendisini göstermektedir. Ünlü Türk Dilbilimcimiz Kâşgarlı Mahmut bu eserin de amacının Araplara Türkçeyi öğretmek ve Türkçenin Arapçaya karşı hiç de küçümsemeyecek bir dil olduğunu ispat etmektir. Bu durum daha sonra XV. yüz yılda Türkçenin en büyük şairlerinden olan Alishir Nevâî'nin Muhakemet-ü'l Lügateyn adlı eserinde ki Türkçenin İslamiyet'in ikinci dili olmayı başaran Farsçaya karşı olan üstünlüğünü ispat eden kitabı takip etmiştir. Ayrıca söylemek gerekir ki, Alishir Nevâî'nin misyon edindiği Türkçeyi koruma ve yaşatma aslında Türkçenin o dönemde yaşadığı sıkıntıları ve geçirdiği zor şartların sonucuydu. Alishir Nevâî Türkçeye sahip çıkmakla birlikte ona yazdığı eserlerle bir can katmıştır. O dönemde Farsçanın ağır baskısı altına giren Türkçe ağır darbeler alarak neredeyse devre dışı kalmak tehlikesiyle yüz yüze idi. Alishir Nevâî bu tehlikeyi fark edip Türkçenin çeşitli alanlardaki boşluğunu tek başına çok yönlü, dolgun ve hacimli eserleriyle yeniden can katmıştır. Onun yarattığı değerli Türkçe yapıtlar kendi dönemi ve kendisinden sonraki dönemde diğer Türk yazar ve şairlerinin uzun süre izleyeceği türdendi. Eserlerini dönemine uygun olarak Çağatay Türkçesinde yazan Alishir Nevâî kendisinden sonra uzun süre Çağatay sahası ve hatta Batı sahası yazar ve şairlerini etkilemiştir. Fuzuli gibi Batı Türkçesinin en büyük şairinde dahi Alishir Nevâî'nin etkisini bulmak mümkündür. Kısaca Alishir Nevâî şüphesiz XV. yüz yılın en büyük yazar ve şairidir.

tu. İslam öğretilerinin yalnız Arap dilinde yayılmasını isteyen Arap bilim adamlarına karşı bir tepki olarak orta çıkan bu hareket özellikle Fars dilbilimcileri tarafından çok rağbet görmüştü. Onlara göre çok köklü İran medeniyeti Arapçanın güçlü baskısı altında silinip gitmekteydi. Arap kültürü İslam kültürü adı altında başka dillere pek şans bırakmamaktaydı ve buna tek çözüm olarak Arapçanın yanında Farsçanın yaşama şansı olarak ancak Fars diline büyük yazar ve şairlerin katılımı sağlanmalıydı. Bu yüzden Farsça yazan yazar ve şairler maddî ve manevî olarak tatmin edilmeliydiler. Firdevsî'nin Şehnâme'si kendisinden önce yazılmaya başlamış bu hareketin en önemli savunucusu olan Sâmânîlerin ortadan kalkışıyla bu hareket neredeyse savunmasız kalmış ve dolayısıyla Şehnâme'ye otuz yılını vererek bitirmeyi başaran Fars milliyetçisi Firdevsî'nin destekleyicileri de kalmamıştı. Firdevsî bu kitabını bitirdiğinde Gazneli devleti bölgeye hâkim olmuş ve Firdevsî kitabını Gazneli Şah'ı Mahmut'a sunabilmesi için kitabına Şah'a ithâfen Şehnâme adını koysa da, daha önceki yöneticilerin sözünü verdiği otuz bin altın yerine Mahmut'tan ancak otuz bin gümüş alabilmişti. Bu duruma razı olamayan Firdevsî daha sonraki dönemde bu kitabın asıl yazılış sebebini yani yukarıda söylediğimiz konuyu Bağdat'ta bitirdiği Yusuf ve Züleyha eserinde dile getirmektedir. Firdevsî Şehnâme eserinde aşağıladığı Arap ve Türklerin gerçekte öyle olmadığını ve bunun sırf para karşılığında yaptığını söyler. Para karşılığını da istediği gibi bulamayan Firdevsî yaptığının doğru olmadığını da dile getirmiş ve tövbe etmiştir. Hatta bu son eserinde İslam'a, Peygamber'e ve Halifeler olan saygısını da sık sık dile getirmiştir.

Biz yine konumuza dönelim. Oğuz Türkleri Moğol istilasından kaçıp yeni yurt tuttukları bu coğrafyalarda kendilerinden önce de burada bulunan Oğuz dilli halklarla kaynaşarak bu bölgeleri zamanla tam bir Türk yurdu, daha da doğrusu bir Oğuz yurdu haline getirmişlerdi. Nüfusunun büyük çoğunluğunu Oğuzların oluşturduğu bu coğrafyalarda daha kolay anlayabilecekleri yeni bir dile elbette ki ihtiyaç olacaktı. Gazneli ve Selçuklu Devlet kademsindeki bilginlerin bir kısmının Arapça ve Farsçaya yönelmelerine rağmen halk bu dillere yabancıydı. Bu yüzden kullanacakları dilin konuştukları dile yakın olması gerekirdi. Daha doğrusu kendi lehçeleri esasına dayanacak bir dil oluşumuna gerek duymakta idiler. Ve bu dil ancak en iyi anlayacakları yüz yıllardır yazı dili olmamasına rağmen konuştukları Oğuz Türkçesi olabilirdi. İşte bu dönemde yaklaşık XIII. yüzyılın başlarında itibaren başlayan sade bir Oğuz Türkçesi yazı geleneği başlamış oldu. Böylece Doğu Türkçesinden yani Orta Asya yazı dilinden tamamen olmasa da kısmen Oğuz Türkçesi özelliklerine daha çok dayanan yeni bir yazı dili yaratılmaya başlandı.

Bu yeni yazı dilini en başarılı biçimde uygulayanlar arasında Yunus Emre bilinmektedir. Yunus Emre'nin büyük şair oluşunun yanı sıra bir dil bilinci olduğunu görmekteyiz. O kendisinden öncekilerden çok farklı olarak halkın konuştuğu dile gösterdiği yakınlıkla bilinmektedir. Bu yakınlık onun sıradan halktan biri veya bazılarının dediği gibi ümmi olmadığının en açık kanıtıdır. O, döneminin yüksek bilim seviyesine ulaşmış İslam, Tasavvuf ve daha da önemlisi Ahmet Yesevî ile başlayan Türk hetero-

doks İslam anlayışını bilinçli olarak eserlerinde en başarılı şekilde işleyen bilim adamıdır. Yunus dil konusundaki başarısını bilim alanında da göstermiştir. Döneminin birçok yazarına karşın halkını en iyi anlayan, onları en doğru bildiğine yönlendiren bir Türk sosyal bilimcisidir. Türk halkının içinde yaşadığı sıkıntıları halkın anlayabileceği en sade dille anlatan bir bilgidir. Dilindeki sadeliğe rağmen anlattığı birçok felsefi konu, onun felsefi konulara ne kadar hâkim olduğunun kanıtıdır. Kısaca Yunus Emre döneminin bilginlerinden daha duyarlı, daha eğitilmiş hiç de söylendiği gibi ümmî biri değildir. O her dönemde yaşayan bilginler gibi bir ruh devrimi yaşamış ve düşünceleri birbirine karışmıştır. Mevlana, Tebrizli Şems'i tanımasıyla nasıl bir evrim geçirdiyse Yunus'un da dine ve dünyaya bakışındaki kırılma noktasının işaretçisi Tapduk Emre'dir.

Dil konusundaki başarılarını yansıtan eserleri tek başına Yunus Emre'nin Türkçeye olan hâkimiyetinin bir kanıtıdır. O bilinçli bir şekilde kendisinden önce onun kadar Başarılı olmayan yazar ve şairlerden yarışı açık ara önde götürmüştür. Başka bir deyişle o halk diliyle yazan birisi olmaktan ziyade Oğuz Türkçesini verdiği Başarılı ve mükemmel örneklerle bölgeye hâkim kılmaya çalışan bir bilgin olmuştur. Dönemin yazar ve şairleri gibi Farsça ve Arapça yerine halkın anlayacağı sadeleştirilmiş Türkçeyle yazmaya çaba göstermiştir. Ve bu, Yunus'un belki de en büyük başarısıdır.

Yunus Emre'nin kullanmış olduğu dil üslubu ve dil özelliklerinin daha da detaylı bir şekilde dilciler tarafından işlenmesi onun gerçek edebi kişiliği ve gerçek sana-

tının ortaya çıkışı için çok önemlidir. Türk dili bilgini Zeynep Korkmaz'ın dediği gibi Yunus Emre'nin eserlerindeki dil özellikleri ve üslubu doğru ve sağlıklı bir biçimde dilciler tarafından incelenmesi gerekmektedir⁹. Böylece Yunus Emre'ye mal edilen dize ve beyitlerin veya başka eserlerin gerçekte Yunus'a ait olup olmadığı ortaya çıkıp dolayısıyla da Yunus Emre'ye gerçekten ait olan eserlerin ışığında onun gerçek düşünceleri ve dünya görüşü de ı ışık yüzü görmüş olacaktır.

Yunus Emre bölgenin ve devrin ihtiyacına, Türk dilini kullanmaktaki başarısı ve sanat alanındaki dehası ile tercüman olmuştur. Bizce Yunus, Oğuzca'ya dayalı Anadolu Türkçesinin müstakil bir yazı dili olarak kuruluşunda yüksek düzeyde bir şair olarak en büyük görevi yüklenmiş ve bu görevi yüzyılları aşan üstün bir başarı ile yürütebilmiştir. Gerçi, Anadolu Türkçesi'nin kuruluşunda zaman bakımından Yunus'tan biraz daha önceye giren veya onunla çağdaş olan ve eserlerini Türkçe yazmış bulunan daha başka edebî şahsiyetler de yok değildir. Anadolu Türkçesinin kuruluşunda elbette Yunusla çağdaş olan pek çok şair ve ozanın emeği geçmiştir. Ancak bunlarla Yunus Emre arasında bir karşılaştırma yapıldığında Yunus'un dorukta yer almak suretiyle birincileri çok gerilerde bıraktığı, ikincilere ise ışık tuttuğu görülür. 14. yüzyıl Anadolu Beylikleri devri, Oğuzca'nın büyük bir hızla yazı diline girmesi, Doğu Türkçesine ait kalıntılardan temizlenmesi, telif ve çeviri yüzlerce eserin meydana getirilmesi bakımından çok verimli bir dönemdir. Selçuklular döne-

9 Korkmaz, Zeynep, a.g.e, s.364

mindeki Arapça, Farsça tutkunluğuna karşı bir reaksiyon, bir uyanma ve konuşma dilinin belirli bir yazı geleneğine uyularak yazı diline aktarıldığı dönemdir. Tek cümle ile doğrudan doğruya Oğuzca'ya dayalı yerli ve millî bir yazı dilinin kuruluş dönemidir. İşte böyle bir dönemin başlatılmasında, Oğuz – Türkmen beylerinin millî geleneklerine ve kendi bölge dillerine verdikleri önem, şairleri ve yazarları korumak bakımından gösterdikleri duyarlılık yanında, Yunus Emre'nin millî dile olan sevgi ve bağlılığının da büyük payı vardır. Denebilir ki, konuşma dilinden ve halk şiirinden yazı diline doğru uzanan gelişmede Yunus Emre zirveye yükselmiş en eski öncü durumundadır. Onun bu alandaki başarısının sırrı da doğrudan doğruya dil ve sanat dehasında toplanmaktadır¹⁰.

10 Korkmaz, a.g.e, s.365

ÖNSÖZ

On birinci yüzyılda Orta ve Yakın doğu, Büyük Selçuklu Devleti'nin ortaya çıkışıyla, dünya tarihinin önemli bir dönüm noktasına sahne oluyordu.

Emevîler devrinde İslâm ordularıyla tanışan Türkler, çetin mücadeleler ve bireysel İslâm'ı kabullerle iki cepheli ilişkilerin ardından, Abbasî ihtilalinin gerçekleşmesinde önemli rol oynamış, bu hanedanın hilafetinde “Türk komutanlar devri” adıyla anılacak bir devre işaret edecek ölçüde İslâm devleti üzerinde etkin konuma yükselen seçkin bahadırlarını bu devletin hizmetine hediye etmişti. Devlet içinde bölünmeler başladığı zaman Mısır'da müstakil idaresini kuran Tolunoğlu Ahmet ile birlikte ilk Müslüman Türk devletleri teşekkül etmeye başladığı gibi, Karahanlı Saltuk Buğra Han'ın (ölümü 955) Abdülkerim adını alarak İslâm'ı kabulüyle Türk yurtlarında da İslâmlaşma hız kazanmıştı. İslâm'ın Türk dünyasında esas yayılmasını belirleyen bu yüzyılda İdil Bulgar Hanı kendi devletinde İslâm'a güç kazandırmak için harekete geçerken, dev-

rin kaynaklarının ifadesiyle “960 yılında 200.000 çadırılık Türk İslâm’a girmişti.” Samanoğulları devletinde önemli konumlara yükselen Türk memlûklar, 962’de Alp Tigin komutasında Gazneli devletini kurmuşlar ve bir Türk hükümdarının halifeden “Sultan” unvanını alması onların devletinde gerçekleşmişti.

Böylece bireysel ya da askerî bir sınıf olarak İslâm devleti coğrafyasında İslâm medeniyetine dâhil olan Müslüman Türklere, Orta Asya’da ve yayılacakları yeni topraklarda kendi kültür aşırılarıyla şekillendirdikleri bir Türk-İslâm medeniyeti kuracak olan soydaşları eklenmişti. Esas büyük atılım, Oğuz yabguluğundan ayrılarak kendi devletlerini kuran ve daha kuruluş safhasında İslâm’ı benimseyen Selçuklularla gerçekleşti.

Onuncu yüzyıl başında bağımsız olduğu görülen Oğuz Devleti, Hazar Denizi’nin doğusundan Sir Derya’nın orta mecralarına kadar uzanan sahada yer alıyordu. Batısında Hazarlar ve Bulgarlar; doğusunda Karluklar, kuzeyinde Kimekler vardı. Güneyinde ise İslâm devleti bulunuyordu. Oğuz yabguluğu feodal bir yapılanmaya sahipti ve boy beylerinin baştaki yabgu ile bağları gevşekti. Devleti idare yetkisi yabgu da dâhil olmak üzere tek başına hiç kimse- nin elinde toplanmış değildi. Selçukluların atası Selçuk’un babası olan Dukak, bu devlet teşkilatı içerisinde nüfuzlu komutanlardan biriydi. Yabgu ile Dukak arasında anlaşmazlık çıktı. Bu anlaşmazlık araya giren beylerin müdahalesiyle halledildiyse de Dukak’ın itibarı arttı ve şöhreti yayıldı. Dukak’ın ölümünden sonra oğlu Selçuk subaşı tayin edildi. Ancak Selçuk da Yabgu ile anlaşmazlık ya-

şadı ve hayatını tehlikede görerek Oğuzların kışlık merkezi Yenikent'tan, yine Oğuzların hâkimiyetinde bulunan uç şehri Cend'e geldi. Bu dönemde Cend, Oğuzlara karşı cihad sahası içerisindeydi. Selçuk, maiyeti ile birlikte din bakımından büyük oranda Müslüman olan bu bölgeye geldiğinde, tecrit edilmiş küçük bir topluluk olarak kalmanın önüne geçmek için Müslüman olmaya karar verdiler. Böylece Oğuz Devleti ile siyasî ilişkileri kesmiş, onlarla savaşı farz kabul etmiş oluyorlardı. Selçukluların bu değişikliği gerçekleştirdikleri sırada İslâm dünyasının doğu sınırı üzerinde Karahanlılar (932-1212), Maverâünnehir ve Horasan'da Samanoğulları (844-999), bugünkü Afganistan ve Pakistan topraklarında Gazneliler (962-1183), Mısır ve Suriye'de Fatımîler (910-1171), Anadolu ve Balkanlar'da Bizans (324-1453) devrin başlıca devletlerindendi. Selçuklular ilk ortaya çıkışlarında bu devletlerden sadece Samanoğulları ve Karahanlılar ile siyasî ve askerî temas içine girdiler, bunu Gazneliler izledi. Zamanla bölgede devletler arası siyasî ilişkilerde etkin bir kuvvet olarak tanınmaya başlandılar. 1035 ve 1038'de Gaznelilere karşı kazanılan iki zaferin ardından bir kurultay toplayıp Tuğrul Bey'i başlarına hükümdar seçtiler, 1040 yılında Dandanakan savaşı ile de Selçuklu Devleti kesin olarak kuruldu.

1055 yılında Tuğrul Bey Bağdat'a geldi ve adı Bağdat camilerinde hutbede okundu. Böylece ilk olarak müstakil bir Türk hükümdarı, Sünnî İslam dünyasının merkezi olan Bağdat'a girmiş oldu. Halife Tuğrul Bey'e hilat giydirdi, Rükneddin Şahinşah lakabını verdi. Böylelikle

Türklerin İslâm medeniyetindeki konumları yepyeni bir aşamaya ulaşmış oldu.

Büyük Selçuklu Devleti daha kuruluş aşamasında iken Selçuklu Türklerinin Anadolu'ya yönelik harekâtları başlamıştı. 1028 yılında Arslan Bey'e bağlı kuvvetlerin Anadolu'ya girişi ile başlayan bu hareketler, 1071 Malazgirt zaferinden sonra sayıca arttığı gibi, daha düzenli ve planlı hale de geldi. Selçuklu hanedanından Kutalmışoğlu Süleyman Şah, Anadolu'da faaliyet gösteren çeşitli Türk beylerini kendi idaresinde harekâta sevk etmeyi başardı. Bizans İmparatorluğu'nun iç karışıklıklar içerisinde olmasından da faydalanılarak, Büyük Selçuklu merkezine bağlı ve aynı soydan idarecilerce yönetilen, bir anlamda bu merkezin batıya uzantısı durumunda olan Türkiye Selçukluları devleti Anadolu'da teşekkül etti. 1176 yılında Miryakefalon savaşında II. Kılıç Arslan'ın Bizans İmparatoru I. Manuel'e karşı kazandığı zafer ise Anadolu'da Türk varlığının kalıcılığını ispatladı.

Böylece 10. ilâ 13. yüzyıllar arasında Sir Derya boylarından başlayarak Orta Anadolu'ya dek uzanan muazzam topraklarda Oğuz Türkleri, kuvvetli bir siyasi varlık olarak yer etmiş oluyordu.

Türkiye Selçukluları devrinde Anadolu'da İslâm kültürü, ilim ve fikir hayatı büyük bir atılım gösterdi. I. Keykubat'ın (1219 – 1237) hükümdarlığı sırasında Türkiye Selçukluları güçlerinin zirvesine ulaştılar ve en parlak devirlerini yaşadılar. Bu yükselişi Moğolların gelişiyile parçalanma izledi ve son Türkiye Selçuklu Sultanının 1308'deki ölümüne dek boy beyleri ve gaziler önderliğinde yeni Türk

siyasî teşekkülleri belirdi. Gaziler, dervişler, göçebelerle başlayan Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması, bu beyliklerden birinin diğerleri arasında gaza önderi olarak sivrilip Bizans İmparatorluğu'na son vererek yeni bir devri başlatacak Osmanoğulları hanedanını kurmasıyla bu kez ulemâ ve yerleşik Türk İslâm kültürü ile sürecekti.

13. yüzyılın ikinci yarısından 14. yüzyıl başlarına dek ömür süren Türkmen şairi Yunus, Anadolu'da Türk İslâm medeniyetinin yerleşmesine ayna tutmaktadır. Onun yaşadığı dönem, Türkiye Selçukluları'nın zafiyete düştüğü, beyliklerin yeniden canlandığı, Moğol istilasının halkı canından bezdirdiği bir devre işaret eder. O, seksen yılı bulduğu tahmin edilen ömründe, sadece kendisinden önce Anadolu'ya aşılana yeni bir kültürde yoğrulmamış, Türk fikir hayatına katkılarıyla o mayaya da yeni bir aşı katmıştır. Hepsinden öte Yunus, Anadolu'da Oğuzca'nın müstakil bir yazı dili olarak kuruluşunda zincirin en önemli halkasını teşkil etmiştir.

Yunus'un hayatına ilişkin elimizde çok az bilgi mevcuttur. Büyük Şair'in kısa yaşam öyküsü, eldeki bilgiler ışığında özetle anlatılacaktır. Ancak elinizdeki bu kitap, Yunus'un hayatı değil, Yunus'un şahitliğinde bir devrin öyküsüdür.

Yunus'un bize kadar ulaşan eserlerinin onun bütün eserleri olduğunu zannetmediğimiz gibi, ona atfedilen bütün eserlerin de Yunus'un kaleminden çıkmadığı ortadadır. Eserde örnek olarak verilen dizelerin Yunus'a ait olduğu genel kabul görenlerden seçilmesine dikkat ettik. Bununla birlikte Yunus'un elimizdeki şiirleri bize elbette

kronolojik yazım sırasıyla ulaşmış değil. Bu bakımdan biz anlatıma uygun düşen yerlerde Büyük Şair'in sesine kulak verdik ve bunu yaparken dizeleri özenle seçmeye dikkat gösterdik.

Bütün dikkatimize rağmen gözümüzden kaçan bir hataya düştü ya da kusur işledi isek af ola.

Mete Göktürk
İstanbul - 2010

I. BÖLÜM

Yunus'tan Önce

*Yetmiş iki millete kurban ol âşık isen
Tâ âşıklar safında imam olasın sadık*

Bizans Prensesi Anna, ona “Sultan sanını takınmış Süleyman” derken, on birinci yüzyılın son çeyreğinde ülkesinin sınırlarında at koşturmuş ve kendisi gibi ardında bağlılarıyla at koşturan beyler arasında ama karizmasıyla, ama kılıç zoruyla, kim bilir bir ihtimal atasının saltanat üzerindeki hak iddiasının silik hatırasıyla sivrilmiş bu adamın soydaşlarının, nesiller sonra Konstantinopol tah-tının varislerinin başına açacağı işleri bilmiyor, öngöremiyordu.

Süleyman Şah, Anadolu’nun fetih hakkını bir arada elinde tuttuğu kardeşleriyle müşterek hareket ederek hâkimiyet alanını genişletiyordu. Bu hakkı kendilerine tanıyan, ancak tek başlı güçlü bir rakip yaratmak endişesiyle dört kardeşin dördüne de aynı hak ve yetkiyi veren Büyük Selçuklu merkezinin oklarını üzerine çekmemek için, Süleyman Şah matbuuna itaatte kusur işlemedi. Küçük

kardeşleri Alp Yuluk ve Devlet, Emir Şökli ile Atsız'ın mücadelelerinde taraf olup esir düştüklerinde, onları kurtarmak için sadece Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'a yazmakla yetindi. Melikşah onları Isfahan'a getirttiğinde, Süleyman Şah bunu da sineye çekti. Bu arada Bizans'ın iç çalkantılarından yararlanarak İmparatorluk üzerinde etkinlik sağladı. Konya ve çevresini yerel Bizanslı idarecilerden aldı. Bizanslı komutanlar arasındaki anlaşmazlıklar sayesinde hızla topraklarını genişletti ve İznik'i ele geçirerek devletine başkent yaptı.

Selçuklu Türkleri artık Anadolu'da otlak kaygısıyla dolanıp yurt arayan göçerler değildi. Bu durumu ne Süleyman'ın Halep için Tutuş ile girdiği mücadelede hayatını kaybetmesi, ne de Haçlıların gelişi değiştiremedi. Süleyman Şah'ın ölümünün ardından Büyük Selçuklu merkezine götürülen çocuklarından Kılıç Arslan, Melikşah'ın beklenmedik ölümüyle baş gösteren karışıklıklardan faydalandı ve Anadolu'ya gelerek babasının komutanlarından Ebu'l Kasım'a emanet etmiş olduğu tahtına oturdu. Bizans, Anadolu'daki bu yeni işgalcilere karşı Batı'dan yardım isterken, topraklarına yeni işgalcileri davet ettiğinden habersizdi. Selçuklular önce İznik'i, ardından Antakya'yı kaybettiler. Urfâ'da Haçlı kontluğu kuruldu. Anadolu farklı dilli, farklı dinli çeşitli güç odaklarının kümелendiği çok renkli bir satranç tahtası halini aldı. Ancak Selçuklu Türkleri, bir daha Anadolu'dan atılamadılar. Bizans Rûm diyarının sahipliğini kimseye bırakmak istemiyordu. Oysa on ikinci yüzyıla gelindiğinde Selçuklular için esas rakip, yine bir Türk siyasî teşekkül olan Dânişmendliler idi.

Bir yandan Türk boyları Anadolu'da birbiri üstüne yığılırken, diğer yandan sınırların belirsizleştiği, arada kimse olmayan toprakların yer aldığı, kentlerin el değiştirdiği, kalan yerlilerin ve göçlerle gelenlerin kaynaştığı, kültürün harmanlandığı bir sürece girildi. Anadolu'nun çok renkli ve rakipli satranç tahtası üzerinde ittifaklar, çatışmalar, mücadeleler, birbirinin hükümetine müdahaleler sürüp gitti. Ne rekabetlerde ve ne de ittifaklarda göz önünde tutulan, aynı inanca, aynı dile sahip olmak değil, aynı sonuçtan denk ölçüde fayda sağlamaktı. Bu çekişmeler arasında halk, belki de Anadolu'nun tarihinde ilk olarak böylesine hürdü. Tekfurun üzerine yüklediği aynî ve nakdî vergilerden bıkmış Rumlar, toprağı işleyecek emek gücüne ihtiyaç duyan Selçuklu idaresini tercih edebiliyordu. Anadolu'nun eski sakinleri bir zaman gelişini korkuyla bekledikleri Türklere sadece alışmakla kalmamış, Türk hükümdarların ölümüne tuttukları yas, kroniklerinde dahi yer bulmuştu. Hristiyan halk, Selçuklu Sultanı ile Bizans İmparatoru'nu bir arada kiliselerinin duvarlarında betimleyecek ölçüde taraflara eşit mesafede saygıyla yaklaşabiliyordu. Konya, Kayseri, Sivas, Erzurum gibi Türk hâkimiyetinin kurulmuş olduğu kadim şehirlerde Türkmenlerle birlikte Ermeni ve Rumlar da meskûndü. Türkmenlerin yerleşikleşmesi, bir taraftan inanç seviyesindeki dinsel inanışlarının oturmuş pratikler ve söylemlerle sistemleştirilmesi, diğer taraftan da şehir hayatının bir parçası olmalarına olanak verecek bir meslekte ustalık kazanmalarını gerektiriyordu. Bu iki yönlü değişim süreci, ahi birlikleri eliyle sağlanacaktı. Bir de şaşılacak şekilde Selçuklu sınırlarını genişleten, oysa Selçuklu ya da baş-

ka bir idarenin yüksek hâkimiyetini tanımayan, varlıklarını mekânsal bağılıklarla sınırlamayan ya da başka bir deyişle, sınırlılıkları yatay düzlemde arazi parçalarıyla belirli olmayan, bunun yerine ayakları altındaki yer ve başları üzerindeki gök arasında kendi evrenlerinin dinamik merkezinde geldiği bu yeni coğrafyayı kuşatan güçlü siyasî yapıların kıskacında yerleşik devletlere itaate bir süre daha direnecek olan göçebeler vardı.

Anadolu'ya gelen göçerler pek çok şeyi beraberlerinde getirdiler: 16 ilâ 28 ayak genişliğinde kıl ya da keçe çadırlar, Küçük Asya'da benzeri olan ve olmayan hayvanlar, telleri at kılından yapılan kopuzlar... Bir de o kopuzun tellerine vurup söyleyen ozanlar vardı. Elbette babalarla, dedelerle, aksakallarla birlikte... Gazaya erenlerle alplar, derişler vardı...

10. yüzyılda kitleler halinde İslâm dinini kabul etmeye başlayan çeşitli Türk grupların, bu yeni dine girerken kendi kültür özelliklerini de bırakmadıkları sıklıkla söylenir. Bu gerçek belki biraz eksiktir: Türk göçebeleri bu dini zaten kendi kültür kodlarıyla programlanmış halde öğrenmiş ve benimsemişlerdi. Anadolu'ya gelen ilk büyük Oğuz dalgasındaki göçebeler bunlardandı. Bizzat halife, onları kâfir addediyor ve Büyük Selçuklu Sultanı'ndan İslâm ülkelerini bu kâfirlerin selinden korumasını talep ediyordu.

Göçebelerin kabul ettiği İslâm, yerleşiklerin dâhil olduğu inanç sisteminin kendi eski din ve inanışlarıyla bir arada biri birine karıştığı, Gök-Tanrı dininden hatta Şamanist pratiklerden pek çok unsurun diğerinin içinde yitip gittiği bambaşka bir haliydi. Eski yaşayıştaki kam-

lar, ozanlar, toplum üzerindeki entelektüel rollerini dede, baba, ata sıfatıyla ve İslâmî bir cila altında sürdürüyorlardı. İnancın özü sabit kalırken, bozkır göçebelerinin ihtiyaçlarına, geleneklerine, beklentilerine göre yeni uygulamalar kazanmıştı.

İslâm'ın merkezlerinde bir yandan tarikatlarla henüz dört halife devrinde tohumları atılmış ilk fikir ayrılıklarının meyveleri yeni tohumlara dönerken, bir taraftan da tasavvuf ekolleri serpiliyordu.

İslâm'ın üçüncü yüzyılında Nişabur'da doğan Melâmîlik, on birinci yüzyılda Batı Türkistan'da doğan Yesevîlikten türeyen Kalenderîlikle karışmıştı. Birbiri ardında kurulan medreselerde Sünnî İslâm'ın hamisi devletin propagandacıları yetişirken, Melâmîlik 15.yy.da Bursalı Ömer Dedé'nin ellerinde yeniden dirileceği günü bekliyordu.

Göçerler için ise Sünnî ya da Şiî'nin; Hanefî ve da Şafii'nin bir anlamı yoktu. Asıl anlam Tanrı'daydı. Tanrı gerekli idi. Türk yurtlarının Batı Türkistan'da parlayan güneşi Ahmet Yesevî, tasavvuf yoluyla Türkler arasında bir inanç birliği sağlamıştı. Hikmetleriyle onlara yol göstermişti.

*Kul Hace Ahmed bendeyim diyip vurma sen laf;
Riya ile kıldığın taatların hepsi güzafe;
Şeriatte, tarikatte işin hilaf;
Ahirette yalancıları üryan kılar*

Yesevî, mezhep farklılıklarını görmezden geliyor, imanın şartlarını yerine getirmeyi yeterli sayıyor, kişinin iba-

detine ve bunun şekline karışma hak ve yetkisinin kimse de olmadığına inanıyordu. O, insanları ahlaklı, merhametli, cömert, adil, namuslu, hayırsever olmaya çağırırdı. Bu çağrı Türk boyları arasında cevap bulmakla kalmadı, Hoca Ahmet Yesevî'nin yoluna giren dervişlerle yeni kitlelerin çağırıcısı ünler de kazandı.

Türkiye Selçukluları ile birlikte Anadolu'da güçlü Türk – İslâm merkezleri teşekkül etmeye başladığında, tasavvuf cereyanı bu yeni yurttan da daha kuvvetle esmeye başladı. Bu rüzgârın yel değirmeni Yesevî idi. Şimdi Türk dervişleri, onun öğretisini Anadolu'ya taşıyorlardı.

*İnce sanman ol kılı güzâf sanman bu yolu
Erenler geçdi geldi her biri bir hâlile*

II. BÖLÜM

Yunus'un Çağında Anadolu

Havf ü recâ sende yok eyle ki bir Tatarsın

On üçüncü yüzyılın başlarında Selçuklu hâkimiyetindeki Anadolu, artık yepyeni bir çehreye bürünmüş, dünyanın en varıl merkezlerinden biri haline gelmişti. Türk-İslâm tarihindeki başlangıcı Karahanlılara atfedilen vakıf müessesesi Selçuklularla birlikte en büyük atılımını gerçekleştirmiş ve Türkiye Selçukluları da bu kurumu Anadolu'ya taşımışlardı. Vakıf bünyesinde kurulan medreseler, hastaneler, kervansaraylarla sosyal hayatın her kademesinde atılım sağlanmıştı. II. Kılıç Arslan'ın hükümdarlığı devrinde ilk örneğinin gerçekleştirildiği tahmin edilen Anadolu medreseleriyle, merkezî idarenin politikası yaygınlaştırılmakla kalmıyor, Anadolu bu sayede Selçuklular ile birlikte büyük bir fikrî atılım kaydediyordu. Selçukluların gelişi Anadolu'yu İslâm dünyasının geniş iktisadî ve ticarî faaliyetleri çerçevesine sokmuş, burası milletlerarası ticaretin köprüsü haline gelmişti. Pazarören'de her yıl kurulan pazar, medenî dünyanın dört bir yanından gelen tüccarı ağırlıyordu. Selçuklu sul-

tanları memlekete gelen yabancı tüccara çeşitli ayrıcalıklar tanıdıkları gibi, yollarda herhangi bir şekilde zarar gören, soyguna uğrayan veya malları denizde batan tüccarın zararı devlet hazinesinden karşılanmaktaydı. Bizans'tan kalan eski ana yollar onarılmış, yenileri açılmış ve bu yollar üzerinde menzil menzil kervansaraylar inşa ettirilmişti. Tüccarın ücretsiz konakladığı ve imkânlarından faydalandığı kervansaraylarda yolcuların her türlü ihtiyaçları düşünülmüştü. Bütün Türk İslam devletlerinde dikkate alındığı bilinen sağlık hizmetleri, ticaretin genişlemesi hastalıklara yol açan mikropların da daha rahat yayılması anlamına geldiğinden, Türkiye Selçuklularında özel bir önem taşıyordu. Halkın sadece fiziksel değil, ruh sağlığının da önemsendiği, sadece akıl hastalıklarıyla ilgilenen kurumlar ortaya koyuyordu. Çok sayıdaki hamamlar, suyun, yani temizliğin sağlıkla ilişkisinin iyi bilindiğini gösteriyordu.

Türklerin idaresindeki Anadolu böyle bir refah seviyesinde yaşarken, bu gelişmişlik her şeyin yolunda olması ve olacağı anlamına gelmiyordu. Selçuklu Türkleri Anadolu'da büyük bir sıçrama gerçekleştirmişlerdi ve yukarıya yükselen her cismin, ulaşabileceği en yüksek noktaya eriştikten hemen sonra kendisini yerçekiminin gücüne bırakması gibi, Türkiye Selçuklularının da doğan, gelişimini tamamlayan, doruğunu idrak eden tüm devletler gibi, tarihe mal olması yakındı.

Ancak, bu devletin sonunu hazırlayan etkenler de, tıpkı kuruluşundaki dinamikler, tıpkı üzerinde yükseldiği değerler, tıpkı tarihin en eski devirlerinden beri tür-

l  uygarlıklara ev sahipliği yapmış Anadolu'yu bundan böyle T rk n  z yurdu haline getiren salıklar gibi kendine has ve eşsiz idi. Selçuklular, hiç farkına varılmadan Anadolu'yu yepyeni bir yer haline getirmişlerdi ve devletin en parlak devrini yaşadığı I. Alaeddin Keykubat (1220-1237) döneminden sonra devlet dağılma dönemine girdi. Kendilerinden sonra Anadolu'da Türk h kimiyyetini devam ettirecek olan siyasi teşekküllerin en uzun ömürlü ve geniş etki alanına sahip olanı Osmanoğulları'na menşuru devretmeden bu devrini tamamlamadı.

Türkiye Selçukluları'nın dağılışında i  ve dış kaynaklı pek çok sebep bir liste halinde madde madde kaydedilebilir. Ancak bunlardan bir tanesi hepsinden öncelikli olacaktı: Moğolların yükselişi...

13. yüzyıl başlarında  in'in kuzeyinde ortaya çıkan yepyeni bir g  , Moğollar,  ine karşı kazandıkları başarıların ardından yüzlerini batıya çevirmiş, Türkistan ve Horasan bölgelerine hâkim olan Harezmşahlar'a saldırmış, Buhara, Semerkand, Taşkent gibi şehirleri yerle bir etmişti.

Moğolların ilerleyişi olumsuz etkilerini daha onlar Anadolu'ya ulaşmadan çok önce Türkiye Selçukluları üzerinde gösterdi. On    nc  yüzyılın ilk çeyreği dolmadan, Moğol tehdidinden Anadolu'ya kaçan grupların idaresi, devleti meşgul eden önemli bir meseleydi. Bu grupların  nceki Türk akınlarından çok farklı boyutları vardı. Her şeyden önce bunlar büyük  l de yerleşik unsurlardan oluşuyordu. Merkez  devlet bu yeni g   dalgalarını kırıp yumuşatmak için iki yönlü bir politika izledi. Bunlardan

yerleşik ve eğitimli olanlar devlet hizmetine alınırken, göçebe kitleler sınır boylarına, yerleşiklerle göçebelerin dünyalarının iç içe geçtiği uçlara; babaların, dedelerin, menkıbelerin dünyasına yerleştirildi. Ne var ki gelenler, geldikleri yerin eritebileceği ölçüden bir hayli aşan sayıydılar. Devletin, halk tarafından “Uluğ Keykubat” sanıyla yüceltilen I. Alaeddin Keykubat’ın tahtını dolduracak nitelikte haleften yoksunluğu ve üst yönetim mensuplarının kendi aralarındaki çekişmelerle meşguliyeti, bu kitleleri mevcut düzene entegre edecek önlemlerin alınmasının önüne geçti ve Anadolu Moğolların yüzünü göstermesiyle bir kargaşa ortamı haline geldi. Allah’ın kendisine genç yaşında “mamur bir memleket, kuvvetli bir devlet, akıllı vezirler ve emirler, zengin hazineler, çok silahlar, refah memleketler, mesut tebaa ve itaatkâr kullar ve cihangir bir ordu” bahşettiğini mektuplarında ve menşurlarında gururla zikretmiş olan Uluğ Keykubat, bir yandan Moğollara karşı savunmaya yönelik tedbirler almış, diğer yandan Oktay Kaan’a elçi göndererek onunla barış yapmıştı. Bununla birlikte, etkileri halefleri devrinde görülecek bir faaliyet olarak, bu başarılı Sultan, devlet yönetiminde üst mevkilerde bulunanların içlerine düştükleri hırs buhranlarını ve çekişmelerini, eriştikleri gücü, kendi nüfuzlarını artırma ve devleti baskı altına alma çabalarını kırmak için ortadan kaldırmıştı. Bu önlem Sultan’ın idaresini sağlam kılmak için gerekli olmakla birlikte, onun ölümüyle devlet, bir yandan sınırlarına dayanmış Moğol istilasına tehdidi, diğer yandan Moğolların önünden kaçanların Anadolu’da yol açtıkları kargaşalarla yüz yüze iken, bu tehlikeleri savuşturacak deneyimli devlet adamların-

dan da yoksun kalmıştı. Uluğ Keykubat'ın tahtına oğlu II. Gıyaseddin Keyhüsrev geçti. Devletin ulaştığı güce bağlı olarak başarılar bir süre daha devam etti. Ancak Moğol akınları, daha onlar Türkiye Selçukluları'nın topraklarına saldırmadan önce etkisini gösterdi ve devlet idaresine karşı Türkmen ayaklanmaları baş gösterdi. Türkmenleri ilahî vasıflara sahip olduğuna inandıran Baba İşhak önderliğindeki Babaîler isyanı 1240 yılında güçlkle bastırıldığında, Türkiye Selçuklu Devleti'nin iç çalkantıları ve zayıflama belirtileri de su yüzüne çıkmış oldu. 1241'de Moğollar Erzurum'a girdiler, şehir yerle bir edildi. Selçuklu ordusu Moğollarla mücadele etmek üzere hazırlandı. Ne var ki tarih sahnesinde bu kez Moğolların yıldızı parlamıştı. 1243'te Moğollar Baycu Noyan komutasında 80.000 kişilik ordu ile geldiklerinde, Köseadağ mevkiinde onların karşısına çıkan Selçuklu ordusunun önce birliği bozguna uğradı. Bu bozgun, ordunun esas kütlesinin dağılması ve kaçışıyla katlandı. Moğollara yıllık vergi ödeme şartıyla sağlanan anlaşma, bir bakıma Türkiye Selçukluları'nın siyasi bakımdan çöküşünü belgeliyordu.

Yunus, işte böyle bir zamanda, böyle bir dünyaya doğdu...

*Yeryüzünde gezdim, uğradım nice yiğitler yatır
Kimi ulu, kimi kiçi, key kuşağı berkler yatır
Kimi yiğit, kimi koca, gündüzleri olmuş gece
Kimi derviş, kimi hoca, mümin muhakkikler yatır
Doğru varırdı yolları, kalem tutardı elleri
Bülbüle benzer dilleri, danişment âlimler yatır*

*Ulu, kiçi ağlamışlar, server yiğitler komuşlar
Baş ucunda yay asmışlar, dökülüb en oklar yatır
Atlarının izi tozlu, eginleri dürlü tonlu
Hüküm eder ay ile güne, şol usullü beyler yatır
Elleri düriür kınalı, hem karavaşlu dâyetu
Karga gibi kara saçlı, gül yüzlü hatunlar yatır
Uşacıklar, oğlancıklar, oynar güler bülbül gibi
Ayrılmışlar; anaları, sinlerini bekler yatır
El bağlamışlar kamusu, Hak Çalaptandır umusu
Düğürlü kızdır kimisi, alınmadık haklar yatır
Yunus bilmez kendi halin, Hak Çalap söyletir dilin
Şol bedir ay gibi alnı ak, münevver yüzler yatır*

Selçuklu merkezî gücündeki zayıflama ve giderek artan Moğol baskısı, Türkmenleri canlarından bezdirdi. Türkiye Selçukluları Moğollar tarafından haraca bağlanmış durumdaydı. Çözölme ilk yankılarından birini top-rak sisteminde gösterdi ve mirî sistem bozulup askerler işsiz kaldığında, durum daha da içinden çıkılmaz bir hal aldı. Türkmen beyleri şahsî nüfuzlarını arttırmanın yollarını aramaya başladılar. Türkmenler çeşitli beyler idaresinde Moğol baskısına karşı ayaklanma girişimlerinde bulundular. Bu girişimler kanla bastırıldı. Ne olursa olsun Türkiye Selçuklu hanedanı, on dördüncü yüzyılın ilk çey-reğine dek varlığını sürdürdü.

Bununla birlikte Anadolu'nun öz yurtları olduğunu Türkler buraya gelişlerinden beri belki de ilk olarak bu derece yoğun hissettiler. On birinci yüzyıldan beri Türklerin yurt tuttuğu Anadolu, on üçüncü yüzyılda Moğolların önünden kaçan kitlelerle birlikte taze kana kavuşmuştu.

Kalabalık Oğuz kitleleri Anadolu'ya geldiklerinde, burada on birinci yüzyıldan itibaren oluşan kültüre yeni bir aşî kattılar. Türkiye Selçuklu Devleti dağılmaya yüz tuttuğunda, Anadolu'da eski Türk geleneklerine bağlılığını koruyan, Arap ve Fars kültürlerinden büyük ölçüde etki almamış kıl çadırılı, kızıl börklü Türkmenler, çeşitli beyler idaresinde yeni Beyliklerin teşekkülüne katkıda bulundular. 1277'de bu beylerden biri, Karamanoğlu Mehmet Bey, Türk dilinin Anadolu'daki seyrinde dönüm noktası niteliğindeki buyruğunu verdi: "Bugünden sonra divanda, dergâhta, barigâhta, mescitte Türkçe'den başka dil kullanılmaya!"

*Zühre eger göreyidi Yûnus göziyle gördüğün
Çengini elden bıragup unıdayıdı sâzını*

III. BÖLÜM

Yunus Emre'nin Hayatı

*Bilmezem aslum nedür, ata hod bahanedür
Ezel ana karnında kan yiyüp dirilmişem*

Genel Bilgiler

Yunus Emre'nin hayatı hakkında çok az şey bilinmektedir. Büyük Ozan'ın hayatına ilişkin tarihî belgeler yetersizdir ve onun ne zaman, nerede doğduğu ve öldüğü, ömrünün nerelerde geçtiği, mezarının nerede olduğu hakkında farklı fikirler öne sürülmüştür. Onun doğum tarihi üzerinde en fazla kabul gören, Adnan Erzi'nin "Yunus Emre'nin Hayatı Hakkında Bir Vesika" adlı çalışmasında ortaya koyduğu tespittir. Bu tespite göre Yunus, 1238-39 yılında doğmuş, 82 yıllık bir ömrün ardından 1320-21'de hayatını kaybetmiştir. Erzi bu tarihlere eski bir mecmua'nın kenarına düşülmüş bir nottan ulaşmıştır:

Vefat-ı Yunus Emre, sene 720

Müddet-i ömr 83

Yunus'un doğum yeri konusunda ise bilgilerimiz daha da bulanıktır. Elimizde menkıbelerden yola çıkarak ulaştığımız bir takım sonuçlardan fazlası yoktur. Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar başlıklı başat eserinde M. Fuat Köprülü, Yunus Emre'nin doğum yeri konusunda, "Yunus Emre Sivrihisar civarında yahut Bolu ilçelerinden Sakarya suyu civarındaki karyelerden yetişmiş bir Türkmen köylüsüydü," demektedir. Bununla birlikte Köprülü, onun nerede doğduğu hakkında kesin bir bilgi verilemeyeceğini, ancak onun Bolu civarındaki ilçelerden birinde doğduğunun varsayılabilceğini belirtmektedir. Yunus'un Sivrihisar civarında doğmuş olduğu varsayımı, bugün genel kabul görmektedir.

Yunus'un doğum yeri gibi nerede öldüğü, mezarının nerede olduğu da kesin olarak bilinmemektedir. Anadolu'nun pek çok yerinde Yunus Emre'ye ait olduğu söylenen mezarlar vardır. Bunlar arasında Bursa'nın Emre Sultan köyü, Isparta'nın Keçiborlu kazası civarı, Erzurum'da Dutçu, Ünye dolayları, Aksaray'da Sandıklı sayılabilir. Ancak araştırmacılar iki yer üzerinde daha çok durmaktadırlar ki, bunlar Sivrihisar'a bağlı Sarıköy ile Karaman(Larende)'dir. İlhan Başgöz, bu iki merkez üzerinde yoğunlaşan araştırmacıların dayanaklarını şu şekilde listelemektedir: Yunus'un Sarıköy'de yattığını öne sürenlerin dayandıkları belgeler Hacı Bektaş Veli Vilayetnamesi, Lamii Çelebi'nin Nefahat ül Üns çevirisi, Kitab-ı Mahbûb-i Mahbûb, Şakayık-ı Numaniyye, Yunus Emre Bek adında birinin Sarıköy'deki çiftliğini, Yunus Emre Zaviyesi'ne vakfettiği yazılı olan Kanuni devrine (1519-

1566) ait Ankara Eski Kayıtlar (Kuyud-ı Kadime) arşivinde bulunan bir defter. Yunus Emre'nin Larendede yattığını düşünenlerin dayandıkları belgeler: 1518 yılında, Yavuz Sultan Selim için düzenlenen Konya Vakıf Defterleri'nde yer alan bir kayıt, vakıf kayıtlarında 16. yüzyıldan itibaren rastladığımız Kirişçi Baba adı ile tanınan Yunus Emre Zaviyesi, Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde verilen bilgi, Şikarî Tarihi'nde Şeyh Yunus Emre'nin Karamanoğlu Alâeddin Bey'e karşı bir ayaklanmaya karıştığı için asıldığına dair kayıt. Başgöz, gösterilen delilleri tetkik ettikten sonra, şu sonuca varmaktadır: "Sarıköy-Karaman ikilemesi bir zaman daha süreceğe benzer. Evliya Çelebi'nin sarih ifadesi olmasa, Gölpınarlı'nın ileri sürdüğü delillere dayanarak Yunus'un Sarıköy'de yattığı söylenebilirdi. Evliya Çelebi'nin dışında kalan öteki kaynakların Karaman için verdiği bilgiler Yunus'un Karaman'da yattığını gösterecek kesinlikten uzak. Burada karşımıza çıkan en önemli sorun Evliya Çelebi'ye ne ölçüde güvenebileceğimizdir. Yunus'un Mevlânâ ile görüşmüş olması, iyi bir medrese eğitimi alması onun Selçuklu başkentine yakın bir yerde büyümüş olması ihtimalini kuvvetlendiriyor. Acaba Yunus'un Batınî inanışlarını benimsemesi Sünniliğin merkezi olan Konya'dan, Batınîliğin merkezi olan Karaman'a geçmesi gibi sosyal bir temele mi oturuyor? Gerçi, Risaleti Nushiyye'de anlatılan toplum yapısı Karaman Beyliği'ne benziyor, ama şimdilik bu konuda kesin bir karar vermek zor. Aslında Yunus'un nerede gömülü olduğu önemli bir konu da değil. Sarıköy yahut Karaman çevresi bize Yunus'un hayatı, eğitimi, şair olması ve hayat faaliyetleri üzerinde yeni bilgiler vermedikçe, yani Yunus

Emre'nin büyük sanat erliğini bize daha iyi tanıtmadıkça yalnız bir akademik tartışma olabilir. Anadolu toprağında yetişen bu büyük ustanın yine orada yatıyor olması bizim için yeterlidir.”

Yunus Emre'nin hayatına ilişkin bilgilerimiz daha çok menkıbelere dayanmaktadır ve gerçekliği şüphelidir. Onun toprakla uğraşan bir Türkmen köylüsü olduğu, Hacı Bektaş-ı Veli'nin huzuruna vardığı, ondan nefes alma fırsatını bir hatayla kaçırdığı ve onun yönlendirmesiyle Taptuk Emre'nin müridi olduğu, uzun yıllar Taptuk Emre tekkesinde hizmette bulunduğu, bir gün şeyhinin izniyle dilinin çözöldüğü ve şiir söylemeye başladığı hikâye edilir.

*Miskin biçare Yunus, tut erenler eteğin
Tâ seni Hakk'a ilete düşgil suyuna bir gün*

Yunus ve Hacı Bektaş

Sivrihisar köylerinden birinde, Yunus adında, toprağı işleyerek geçinen fakir bir Türkmen köylüsü vardı. Bir sene Porsuk'un coşkunluğunu unutup nazlı nazlı toprağı okşayarak aktığı kuraklık oldu. Fakir Yunus, telaşa kapıldı. Nihayet Suluca Karahöyüğe, Hacı Bektaş'ın huzuruna çıkıp yardım istemeye karar verdi. “Boş giden boş döner” düşüncesiyle sığırının sırtına bir harar dolusu alıç yükledi, yola koyuldu.

Birkaç gün sonra dergâhın kapısına vardı. Hacı Bektaş müritlerine getirdiği alıçları sundu, huzura vardı. Hacı Bektaş onu iyi karşıladı, üç gün dergâhta misafir etti.

Fakat Yunus köyüne dönmek için acele ediyordu. Üçüncü gün dervişler Hacı Bektaş'a Yunus'un acelesini anlattılar. Hacı Bektaş, "Konuğumuza sorun, kendisine buğday mı vereyim, yoksa nefes mi," dedi. Yunus, köydeki ailesinin pençesinde kıvrandığı yoksulluğu düşündü, "Nefes ailemin karnını doyurmaz, bana buğday gerek," cevabını verdi. Hacı Bektaş, tekrar haber gönderdi, "İsterse getirdiği her bir alıca karşılık nefes vereyim," dedi. Yunus gene buğdayda ısrarcı oldu. Hacı Bektaş üçüncü kez haber gönderdi, "Getirdiği alıçların her bir çekirdeğine karşılık on nefes vereyim," dedi, Yunus gene yanaşmadı. Bunun üzerinde Hacı Bektaş, dervişlerinden Yunus'un hararını buğdayla doldurup onu yolcu etmelerini istedi.

Yunus köyüne dönüş yolundayken yaptığı kusurun büyüklüğünü anladı, hemen dergâha döndü, pişmanlığını bildirdi, buğdayı geri verip nefes almak istedi. Ancak artık buna olanak yoktu. Hacı Bektaş, dervişler aracılığıyla Yunus'a bildirdi: "Biz o kilidin anahtarını Tapduk Emre'ye teslim ettik; gitsin, nasibini ondan alsın."

Taptuk Emre ve Hacı Bektaş

*Ağla gözüüm ağla, gülmezem ayruk
Gönül dosta gider, gelmezem ayruk*

Taptuk Emre'nin huzuruna varan Yunus, olanı biteni anlatır, kapılanmak isteğini bildirir. Taptuk Emre, dost divanında kendisine nasip vermiş olan Hacı Bektaş'ın kendisine gönderdiği Yunus'u tekkesine kabul eder.

Taptuk Emre'nin Hacı Bektaş'tan nasip almasının rivayeti de şöyledir:

Hacı Bektaş, Horasanlı idi. Ahmet Yesevî'den¹¹ “Seni Rum’a saldı, Suluca Karahöyük’ü saba yurt verdik” buyruğunu aldığı zaman, 1281’de, otuzlu yaşlarındayken Anadolu’ya gelmişti. Kardeşi Menteş ile birlikte önce Sivas’a, oradan da Baba İlyas’ın huzuruna gitmişler, sonra Kırşehir, Kayseri ve yine Sivas’a geçmişler, Menteş burada hayatını kaybetmiş, Hacı Bektaş da Karahöyük’e gide rek yerleşmişti.

Hacı Bektaş Rum diyarına geldiğinde, bütün Anadolu erenlerini huzuruna davet etmişti. Bütün erenler bu davete uyarak onun huzuruna geldiği halde, kuvvetli velâyet sahibi olduğu herkesçe bilinen Emre adlı bir şeyh davete “Dost divanında nasip verildiğinde Hacı Bektaş adını ne duyduk ne işittik,” diyerek davete katılmak istemediyse de, Hacı Bektaş dervîşi Sarı İsmail’i gönderdi, Şeyh’i çağır ttı. Şeyh huzura geldiğinde Hacı Bektaş ona “Dost divanında size nasip veren zatın bir alameti var mıydı?” diye sordu. Şeyh, “Yeşil bir perdenin arkasından çıkıp bize nasip veren elin ayasında yeşil bir ben vardı,” dediği zaman, Hacı Bektaş elini uzattı avucunu açtı. Orada yeşil bir ben olduğunu hayretle gören Şeyh, kendisine nasip veren kişinin huzurunda olduğunu anladı ve heyecanla üç kez, “Taptuk!” diye ikrarda bulundu. O zamandan sonra adı Taptuk Emre kaldı. Taptuk Emre, başındaki tacı çıkartıp Hacı Bektaş’a uzattıysa da, Hacı Bektaş tacı tekrar onun

11 Hacı Bektaş-ı Velî’nin Hoca Ahmet Yesevî ile gerçekten görüşmüş olma ihtimali, aralarındaki zaman farkından dolayı çok zayıftır.

başına giydirdi. Taptuk Emre, Hacı Bektaş'ın elini öptü ve tekkesine geri döndü. İşte Yunus'un hizmete kabul edildiği tekke de bu Şeyh'in tekkesi idi.

*Sûretten gel sıfata yolda safâ bulasın
Hayâllerde kalmagıl yoldan mahrûm kalasın
Bu yolda 'acâib çok sen 'acâib anlama
'Acâib anda ola dost yüzini göresin
'İşk kuşagın kuşangıl dostun yolını vargıl
Mücâhede çekersen müşâhede idesin
Bundan 'ışkun şehrine üç yüz deniz geçerler
Üç yüz deniz geçübün yidi Tamu bulasın
Yidi Tamu'da yangıl her birinde kül olgıl
Vücûdun anda kogıl ayruk vücûd bulasın
Hakîkatdür Hak şârı yididür kapuları
Dergâhında yüz dürlü gerek kudret göresin
Evvelki kapusunda bir kişi durur anda
Sana eydür teslîm ol gel miskinlik bulasın
İkinci kapusunda iki arslan vardır anda
Niçeleri korkutmuş olmasın kim korkasın
Üçüncü kapusunda üç evren vardır anda
Sana hamle iderler olmasun kim dönesin
Dördüncü kapusunda dört pîrler vardır anda
Bu söz sana rumûzdur gör kim delîl bulasın
Beşinci kapusunda biş ruhbân vardır anda
Dürlü metâ'lar satar olmasun kim alasın
Altıncı kapusunda bir Hûr oturur anda
Sana eydür gel berü olmasun kim varasın
Çün kim anda varasın ol Hûrîyi alasın
Bir vâyeden ötürü yoldan mahrûm kalasın*

*Yidinci kapusunda yidiler otrur anda
Sana kurtuldun dirler gir dost yüzün göresin
Çün içerü giresin dost yüzini göresin
Ene'l-Hak şerbetini dost elinden içesin
Şu didüğüm kelecî vüçûddan taşra degül
Tefekkür kılurısan cümle sende bulasın
Yûnus işbu sözleri Hak varlığından eydür
İsterisen kânını miskînlerde bulasın*

Yunus'un Dervişliğe Girişi

Burada menkıbelerden derlediğimiz hikâyelere bir ara verelim. Bazı araştırmacılar Yunus Emre'nin sekiz sene Konya'da kaldığını, Mevlâna ile bu dönemde görüştüğünü, Taptuk Emre'nin kapısına bundan sonra girdiğini öne sürmektedir. İlk bakışta Yunus'un hayat hikâyesinde önemsiz bir detay gibi görünen bu yaklaşım doğru kabul edildiği takdirde, pek çok karanlık noktayı da açığa kavuşturmaktadır. Şöyle ki; Bektaşî geleneğindeki Yunus ümmîdir – okuması yazması yoktur. Kıtlık günlerinde buğday istemek için Hacı Bektaş'ın kapısına varmıştır. Bu kapıda kendisine önerilen eli reddedip buğdayı tercih edecek kadar saftır. Düştüğü hatayı anlayıp geri döndüğünde Taptuk Emre kapısına gönderilmiştir. Onu âşıklığa ulaştıran yol bu taşlarla döşenmiştir.

Diğer yandan Mevlevî sözlü geleneği Yunus'u Taptuk Emre tekkesinden önce Mevlâna'nın meclisine yerleştirir.

*Mevlâna sohbetinde saz ile iştret oldu
Arif manâya daldı çün bilebilir ferîşte*

Yunus'un bu dizeleri onun Mevlâna'nın meclisinde bulunduğuna delil gösterilenlerden bir tanesidir.

On üçüncü yüzyılın Anadolu'da Selçuklu merkezî gücünün zayıflaması, devletin üst kademelerinde nüfuz mücadeleleri, Moğolların önünden kaçıp Anadolu'ya sığınanların etkisi, halk isyanları, Moğolların gelişi, Türkmen beyliklerinin teşekkülü ile bir karışıklık devrine işaret ettiğini daha önce belirtmiştik. Bu kargaşa devri aynı zamanda fikrî manada büyük bir atılımın yaşandığı bir dönemdir de ayrıca. Bu dönemde Anadolu'yu yurt tutan Türkler arasında Tasavvuf akımları, kimilerine göre içinde bulunulan devrin olumsuz etkilerinden kaçınmak için bir sığınma arayışıyla; kimilerine göre Moğolların önüne kattığı insan seli içinde o bütün selin akışını değiştirecek mutasavvıfların varlığı ve bunların Anadolu'da birbirleri ve yerel kültür ile etkileşimi sebebiyle en üst derecede canlılık kazanmıştır. Böylesine dinamik bir ortamda Mevlâna, Ahi Evren, Hacı Bektaş gibi isimler, ama estetik ve duygusal, ama sosyal dayanışma, ama teşkilatçılık ve direniş bakımlarından Anadolu halkının manevî hayatında olumlu etkilerde bulunmuşlardır. Anadolu'da çeşitli tasavvuf akımlarının güçlendiği bu devre, aynı zamanda fikir çatışmalarını da filizlendiği bir dönem olmuştur. Gerek şiirlerinden, gerek menkıbelerden yola çıkarak çağdaşı olan Mevlânâ Celaleddin Rumî, Hacı Bektaş Velî, Saltuk Baba, Barak Baba gibi isimlerle görüşüğünü, Taptuk Emre'ye müritlik ettiğini söyleyebileceğimiz Yunus ise bu tasavvuf deryasında devrin bütün yaklaşım farklılıklarından kaynaklı fikir ayrılıklarının ötesinde kalmış,

bütün çevrelerde kabul görmüş bir kişilik olarak karşımıza çıkar. Bu durum Yunus'un birleştiriciliğini ortaya koymaktadır. Köprülü'nün "Türk tasavvuf edebiyatının kurucusu" olduğuna işaret ettiği Yunus Emre'nin şiirlerinde hem Orta Asya – Horasan kökenli faal tasavvuf anlayışının, hem de Anadolu'da Mevlâna'nın temsil ettiği pasif ve estetiğe önem veren tasavvuf anlayışının etkileri görülür. Diyebiliriz ki Yunus, Anadolu'nun potasında eriyen türlü fikirlerin kaynaşmasında ilk ve en önemli bir merhaledir. Onun şiirleri, Anadolu'ya akan bütün damarlardan beslenmiş bir Türk tasavvuf anlayışını ortaya koymaktadır.

İlhan Başgöz, Yunus'un ömrünü "Molla Yunus" ve "Derviş Yunus" olarak iki aşamaya ayırır. Ona göre Yunus'un tasavvufa girişi, derviş oluşu sonraki aşamadır. Yunus'un iki değişik din anlayışına dayanan iki şiir geleneğine sahip olduğunu belirten Başgöz, bunları Müslümanlığın Sünnilik yorumu ve Müslümanlığın tasavvuf yorumu (mistik yorum) olarak saptar. Anadolu'nun içinde bulunduğu kargaşa devrinde sosyal düzenin bozulmasının insanların inanç dünyasında köklü değişikliklere uğrayabileceğini belirten Başgöz, Yunus'un durumunu şöyle ifade ediyor: "Şiiri bir ikilem içindedir. Onda öz ve biçim bakımından birbirine benzemeyen iki şiir dalı buluruz. Bunların birinde Yunus, aruzu, ötekinde hece veznini kullanır. Birinde divan şiirinin biçimlerini ve kurallarını tercih eder, ötekinde halk şiirinin. Birini, kalemi eline alıp, oturup, dizini kırarak yazar; ötekini, sözlü yaratır, dilden söyler. Bu sonuncuyu, belki de, bir müzik aletinin eşliğinde söyler. Ama ikilik, asıl, din anlayışında keskinle-

şir. Bunların birinde Yunus, medreseden yetişme bir mol-
ladır; ötekinde tekkeye postu sermiş bir derviştir. Molla
Yunus, işinde gücünde, evinde barkında, namazında ni-
yazında, tam kurulu düzenin istediği bir aydındır. Derviş
Yunus, evini barkını bırakıp, kurulu düzene ters düşen bir
tekke toplumuna göçmüştür. Düzenle açık bir çatışmaya
girmemiştir, ama artık, Yunus Emre, karışt bir kültürün
içindedir. Beyler düzenine ters düşer; Taptuk Baba düze-
ninin adamıdır.”

Biz yine Derviş Yunus’a, onu bıraktığımız Taptuk Emre
kapısına dönelim...

Taptuk Emre Kapısında

Aşk sultanı Taptuk’durur Yunus gedâ ol kapıda

Gedâlara lütfeylemek fâidedürür sultâne

Taptuk Emre, Yunus’u tekkesine kabul etti. Ona nasi-
bini vermesi için, önce tekkeye hizmet etmesi gerektiğini
söyledi. Yunus’un tekkedeki hizmeti, tekkenin kenarında
kurulu olduğu ormandan odun getirmektir. Hakikate var-
ma yolunda geçen zaman zarfında bu hizmeti gördü.

Yunus’un tekkeye hiç eğri ve yaş odun getirmediği tek-
kedeki müritlerin de, Taptuk Emre’nin de gözünden kaç-
madı. Bir gün Taptuk Emre, Yunus’a sordu: “Evlat, bun-
lar ne doğru odunlar. Dağda hiç eğri odun kalmadı mı?”
Yunus başını önüne eğdi, “Senin kapına eğri odun getir-
meyi yakıştıramadım” dedi.

Bir seferinde de Yunus, kendini işine kaptırmış, dağ-
da bir hayli odun kesmişti. Tekkeden getirdiği kıl urgan

kestiği odunları bağlamaya yetmedi. Yunus çevresine baktı, yerde bir urgan gördü. Demeti bu urganla bağladı, sırtına vurdu, yüklenip tekkeye götürdü. Yunus tekkeye varıp da demeti sırtından indirdiğinde, Şeyhinin karısı Ana Bacı bir çığlık attı. Yunus o zaman farkına vardı ki, urgan sanıp demeti bağladığı, sırtlanıp taşıdığı meğer bir yılan ola! O zaman Yunus kendisine hiçbir zararı dokunmayan bu hayvanı tuttu, ormana götürüp bıraktı...

Taptuk Emre bir gün Yunus'u yanına çağırdı. Bir süredir müritlerinin Yunus'a dair lafları kulağına çalınıyordu. Müritler, Yunus'un Şeyhinin kızı Güllü'ye sevdalandığına dair dedikodu içerisindeydiler. Taptuk Emre elbette müridini biliyor, onun hizmetindeki samimiyete inanıyordu. Yine de bu dedikodulara bir son vermek gerekti. İşte bu sebeple Yunus'a "Evladım," dedi, "Kızımı sana vermek, seni kendime damat yapmak isterim. Ne dersin?" Yunus başını önüne eğdi, "Pîrim, ben bu devlete lâayık değilim," cevabını verdi. Yunus'un cevabı Taptuk Emre'yi kararından caydırmadı. Şeyh, kızı Güllü ile müridi Yunus'u evlendirdi.

Yine bir gün Taptuk Emre Yunus'u yanına çağırdı. "Ey Yunus, dünya kokuları üstüne öyle sinmiş ki, seni bir müddet kaynar kazanda kaynatmak gerek," dedi. Bu emri cana minnet bilen Yunus çileye soyundu. Kırk gün kırk gece sonra Taptuk Emre dervişini tekrar kokladı. "Sen hâlâ dünya kokarsın," dedi. Boyun büken Yunus, hizmete devam etti.

Tekkeden Çıkış

*Kime Yunus bu iş oldu müyesser
Bulursun sabr ile sen mülki diğer*

Seneler ardı ardınca geçti. Yunus'un tekkedeki hizmeti otuz yılı aştı. Yunus artık hakikate ermek, nasibine ulaşmak istiyordu. Ancak Taptuk Emre henüz ona bu yolu açmamıştı. Yunus dertlendi, efkârlandı. Bir gün kimseye tek söz etmeden tekkeden ayrıldı, yollara düştü.

*Görmez misin Halil'i, hiç konuksuz olmazdı
Hak nimetin artırır misafirler gelecek*

Yunus bir gece bir mağaraya sığındı. Baktı ki içeride yedi derviş daha konaklar. Yunus onlarla arkadaş oldu. Akşam olunca dervişlerden birisi dua ederdi. Tanrı tarafından donanmış bir tepsi yemek önlerine gelir, hep birlikte yerlerdi. Bir akşam Yunus Emre'ye: "Haydi derviş, dua sırası sendedir. Yemek için dua et," dediler. Yunus ne yapacağını bilemedi, çaresizlik içinde ellerini açtı: "Allah'ım! Bu dervişler karşısında yüzümü kara çıkarma. Onlar şimdiye kadar kimin yüzü suyu hürmetine senden yemek istedilerse yine o zatın hürmetine beni mahcup etme," diye dua etti. O gece ortaya bir yerine iki sofraya geldi. Dervişler hayretle Yunus'a kimin hürmetine dua ettiğini sordular. Yunus, "Önce siz söyleyin," dedi, "siz nasıl dua edersiniz ki Cenab-ı Hak her gece sizlere yemek ihsan eyler?" Dervişler, "Biz Taptuk Emre dervişi Yunus hürmetine yemek dileriz." Cevabını verdiler.

Hak'tan inen şerbeti
İçtik elhamdülillah
Şol kudret denizini
Geçtik elhamdülillah
Şu karşiki dağları,
Meşe ile bağları
Sağlık sefalık ile
Aştık elhamdülillah
Kuruyduk, yaş olduk
Ayağıdık baş olduk
Kanatlandık kuş olduk
Uçtuk elhamdülillah
Vardığımız illere
Şol safa gönüllere
Halka Taptuk manisin
Saçtık elhamdülillah
Bari gel barışalım
Yâd isen bilişelim
Atımız eğlendi
Eştik elhamdülillah
İndik Rûm'u kısladık
Çok hayr-ü şer işledik
Uş bahar geldi geri
Göçtü elhamdülillah
Dirfiilli pınar olduk
Irıldık ırmak olduk
Aktık denize daldık
Taştık elhamdüliilah
Taptuk'un yapusunda
Kul olduk kapusunda
Yunus miskin çiğ idik
Piştik elhamdülillah

Yunus, dervişlerin sözü üzerine derhal oradan kalktı, tekkeye döndü. Kapıyı açan Anabacı'nın ellerine sarıldı, özür bildirdi, af diledi, Şeyhine kendisini affettirmek için yardım istedi. Anabacı damadını kıramadı. Ona dedi ki; “Şeyh yaşlandı, gözleri görmez oldu. O birazdan sabah namazı için abdest almaya çıkacak. Sen var git, kapının eşiğinde yat. Şeyh senin üzerine basınca, ‘bu kimdir?’ diye soracak. Ben de ona ‘Yunus’tur,’ diyeceğim. Eğer ‘hangi Yunus?’ diye sorarsa, anla ki artık Taptuk Emre'nin ne gönlünde, ne tekkesinde yerin yoktur. Ama eğer ‘bizim Yunus mu?’ diye sorsa, ayaklarına kapanıp af dile, bil ki hâlâ gönlündesin ve af kapısı sana açıktır.”

Yunus Emre, Anabacı'nın dediği gibi yaptı. Az sonra Taptuk Emre Anabacı'nın kolunda kapı eşiğine geldi, Yunus'un üzerine bastı. “Hatun!” dedi, “Kimdir bu?” Anabacı, “Yunus’tur,” dedi. Taptuk Emre, “Bizim Yunus mu?” diye sordu. Yunus, Şeyhinin ayaklarına kapandı, af diledi. Taptuk Emre elini damadının omzuna koydu, onu affetti.

*Miskin Yunus eydür sözü,
Kan yaş ile dolu gözü,
Dergâha tutar yüzü,
Acep n'ola halim benim...*

Bir gün Taptuk Emre, müritlerinden kendisine çiçek toplamalarını istedi. Müritler ormana dağıldılar, kır çiçek-

leri derdiler, demet demet çiçeklerle Taptuk Emre kapısına döndüler. Bir tek Yunus dönmedi. Vakit bir hayli geçtikten sonra, Yunus'un elinde bir kuru, solmuş çiçekle geldiğini gördüler. Taptuk Emre sordu, "Yunus, bütün müritlerim bana demet demet çiçek getirdiler. Sen beni bu kuru, solmuş çiçeğe mi layık görmektesin?" Yunus boyununu büktü, "Şeyhim," dedi, "Hangi çiçeğe yanaşıysam, Allah'ın ismini zikrettiğini duydum, kıyıp da koparamadım. Ancak bu dalından kopmuş çiçeği tutup size getirebildim," cevabını verdi.

*Her bir çiçek naz ile
Över Hakkı niyaz ile
Bu kuşlar hoş avaz ile
Ol Padişah'ı zikreder*

Bir gün dergâhta bütün dervişler toplanmış, meclis kurulmuş. Taptuk Emre'ye coşkunluk gelmiş, Yunus-ı Gûyende'ye "Şevkimiz var, haydi sen de söyle biraz," demiş, ancak Yunus-ı Gûyende'den ses çıkmamış. Birkaç kez isteğini tekrarladıktan sonra Taptuk Emre, bizim Yunus'a dönmüş, "Hünkâr ululuğun nefesi yerine geldi, vakit erdi çattı, hazinenin kilidini açtık. Nasibin tamamdır, sen söyle gayri," demiş. Yunus Emre'nin gözünden perde kalkmış, kilidi açılmış ve söylemeye başlamış.

*Suçumu örter hırkam,
Dirliğim cümlesi ham
Bir gün yırtılısar perdem
Zehi düşvar iş benim*

Taptuk Emre artık Yunus'un olgunlaştığını bilir. Onu salıvermek zamanı geldiğini anlar. Yunus'u huzuruna çağırır. "Ayrılık vakti erişti Yunusum," der. Asasını havaya fırlatır. "Var git, söyleyeceklerini söyle. Asamın düştüğü yer, ömrünü tamam edeceğin yerdir." Derviş Yunus böylece yola koyulur.

*Âşık Yunus yan var yürü
Erenlere yalvar yürü
Öp ellerin var ileri
Dervişliğin tamam oldu*

Menkıbelerden derlediğimiz Yunus'un hayat hikâyesinin bilinen temel taşları bundan ibaret. Bundan sonra Yunus'u tanımak için, kendi sözüne başvuracağız ve Yunus'u anlamaya çalışacağız.

IV. BÖLÜM

Yunus Emre'nin Eserleri

Yunus Emre'nin iki eseri mevcuttur: Dîvan ve Risâletü'n Nushiyye.

Yunus'un şiirleri eski harflerle birçok defa basılmıştır. Yeni harflerle ilk yayıncısı Burhan Toprak'tır: Yunus Emre Dîvanı I – III, İstanbul 1933 – 1934.

Yunus Emre üzerindeki ilk ilmî yayınlar Abdülbaki Gölpınarlı'ya aittir: Yunus Emre Dîvanı, İstanbul 1943; Yunus Emre, Risâletü'n Nushiyye ve Dîvan, İstanbul 1965.

Faruk Kadri Timurtaş, Yunus Emre'yi diğer Yunuslardan ayırmaya çalışarak dîvanı ilmî bir şekilde yayımlamıştır: Yunus Emre Dîvanı, İstanbul 1972.

Yunus Emre üzerinde son ilmî yayınlar Mustafa Tatçı'ya aittir: Yunus Emre Dîvanı I – II (İnceleme – Tenkitli Metin), Ankara 1990. Bu yayında Yunus'a ait olduğu kabul edilen 415 şiir vardır.

a. Dîvan

Yunus Emre'nin en önemli eseri kabul edilir. Bu eserinde, aruz ölçüsüyle ve gazel şeklinde yazılmış şiirler de olmakla birlikte, en güzel şiirleri hece ölçüsüyle, dörtlük-

ler halinde söylemiş olduğu ilâhilerdir. Kafiye bakımından değerdendiridigimizde, Yunus, genellikle halk ve tekke şiirindeki geleneğe uyarak, daha çok yarım kafiye ve redif kullanılmıştır. Bazı beyitlerinden Yunus'un dîvanını hayattayken düzenlemiş olduğunu anlıyoruz ancak Yunus Emre'nin kendisinin düzenlediğı divanı henüz bulunamamıştır. Bununla birlikte Yunus Emre Dîvanı'nın muhtelif kütüphanelerde ve bazı şahıslarda çok sayıda yazma nüshasına rastlanır. Bunlardan bazıları: Bursa Nüshası (eserde Yunus mahlâslı 115 şiir mevcuttur. 15. yüzyılın ikinci yarısında istinsah edilmiştir. Mecmua içinde farklı mahlâslı şiirler de bulunmaktadır), Hacı Bektaş Nüshası (Barak Baba Risâlesi'nin içinde Yunus mahlâslı 40'a yakın şiir yer alır. Eser H. 890 / M. 1485 yılında istinsah edilmiştir), Karaman Nüshası (Yunus'a ait 211 tane şiir içerir), Nûruosmaniye Nüshası (219 şiir mevcuttur. H. 940/M. 1540 tarihinde istinsah edilmiştir), Ritter Nüshası (Marburg [Staatsbibliothek] Ms. Or. Oct. 2575'te bulunan bu Dîvanda 97 şiir mevcuttur. 14. yüzyılda istinsah edilmiştir), Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi Nüshası (16. yüzyılda istinsah edildiğı düşünülmektedir. Divanda 194 tane şiir yer alır), Yahya Efendi Nüshası (302 şiir vardır ve 16. yüzyılda istinsah edilmiştir).

Yunus Emre Dîvân'ında neler vardır? Hind, İran, Yunan-Roma mitolojilerinden efsanevî unsurlar, Kur'ân-ı Kerîm'in peygamberlere dair verdiği bilgiler, çeşitli erenlerin ve velîlerin hikâyeleri, sûfî menkıbeleri, Leyla ile Mecnûn, Ferhad ile Şirin, Hüsrev gibi Klasik İslâmî edebiyata dâhil olmuş karakterler. Ayrıca Yunus, tanık oldu-

ğu olayları, yaşadığı ortamı da canlı bir şekilde yansıtmıştır. Değirmenler, pazarlar, sarraflar, culhalar, tavhaneler ... Yunus'un dîvânında sıklıkla geçer.

b. Risâletü'n Nushiyye

13. ve 15. yy. Türk edebiyatının ilk ve en güzel örneklerinden olan eser Hicrî 707 (M. 1307 / 1308) yılında kaleme alınmıştır. Eserin yazılma tarihi mesnevînin sonunda bizzat Yunus tarafından belirtilmiştir:

Söze tarih yidiyüz yidiyidi.

Yunus canı bu yolda fidiyidi

Kısa mensur bölüm dışında mesnevi biçimiyle ve aruz ölçüsüyle yazılmış didaktik bir eserdir. Tasavvufi bir nasihatname özelliği taşır. Başlangıç kısmıyla birlikte 563 beyitten oluşmaktadır. Eser, belli bir plana göre yazılmakla birlikte üslubu, Yunus'un ilâhîlerine oranla daha az şiirsellik taşımaktadır.

Risâlâtü'n-Nushiyye altı bölümden oluşmaktadır. Başlangıç Bölümü 13 beyittir. İnsanın yaratılışı ve dört unsurla ilgili bilgiler verildikten sonra akıl, iman ve ilim makamları ele alınmaktadır. Bundan sonra sırasıyla şu altı konu ele alınır: Ruh ve Nefis, Kanaat, Gazap, Sabır, Haset ve Cimrilik, Akıl.

Risâlâtü'n-Nushiyye'de, tasavvuf düzeni ve ilkele-ri soyut kavramlar kişileştirilmek suretiyle sıradan insana izah edildiği gibi, tasavvuf perdesi altında devrin toplum yapısı da görülmektedir. Bir anlamda Yunus bu eserde Türkmenlere kendi hayatlarının parçası olan kavramlarla tasavvufun ilkelerini açıklamaktadır.

V. BÖLÜM

İki Yunus

Yunus Emre'yi bize anlatacak kodların onun bizzat kendi sözlerinde saklı olduğunu belirtmiştik. Ancak Yunus'u anlamaya çalışırken, göz önünde bulundurmamız gereken bazı konular vardır. Bunlardan ilki, Yunus'un hayatının da her insan gibi farklı safhaları olduğudur. Yunus'un menkıbelere dayalı hayat öyküsünü anlatırken, onun kırk yıl Taptuk Emre tekkesinde odun taşıdığını aktarmıştık. Belirttiğimiz üzere menkıbelerden derlenen bu öykülerin gerçekliğini bilmiyoruz ancak şu kadarı açıktır ki, Yunus'u hayatında onu Yunus haline getiren, pişiren, olduran böyle safhalar yaşanmış olmalıdır. Bu gelişim, bu tekâmül süreci, Yunus'un şiirlerinden takip edilebilir. Şimdi, Yunus Emre dîvanından iki ayrı şiiri verelim:

*Gayrıdır her milletten bu bizim milletimiz
Hiç dinde bulunmadı din-ü diyânetimiz
Bu din-ü diyânette yetmiş iki millete
Bu dünya o ahrette ayrıdır âyâtımız
Zâhir suya banmadan el ayak depretmeden*

Baş sÛcÛnda inmeden kılınır tâatımız
Ne kâbe vü ne mescid ne rûkû-u ne sÛcÛd
Hakk ile daim becid olur münacatımız
Ger Kâbe'ye varalım ger mescide girelim
Ger suyla yunalım çün bile illetimiz
Su ne kadar arıda çün yauz fî'lin senin
Meğer bulay ki ola Hak'tan inaetimiz
Kimin sırrı kim bile çün erilmez bu hale
Yarın anda bellola Müslüman mürtedimiz
Yunus cânın yenile kim dostluğun anıla
Ansızın bir ün gele bilesin kudretimiz.

Söylemek harcı söylemenin hâsıdır
Söylemenin harcı gönüllerin pasıdır
Ol gönlünün pasını ger sileyim der isen
Şol sözü söyleyesin sözün hülâsasıdır
Doğru sözü deyene kulilhak dedi Çalap
Bunda yalan söyleyen yarın utanasıdır
Biz talib-i ilmleriz aşk kitabını okuruz
Çalap müderris bize âşık medresesidir
Yetmiş iki millete bir göz ile bakmayan
Halka müderris ise hakikatte asidir
Şeriatın sözünü şer ile dinle i yâr
Şeriat gemidir hakikat deryasıdır
Ol geminin dayresi ne kadar muhkem ise
Deryada mevc olıcak sıyup uşadasıdır
Bundan içeri haber dinlegil benden ey yâr
Hakikatin kâfiri şer'in evliyasıdır
Erenler safa ile bize edeli nazar
Hâsıl oldu Yunus'a her ne kim safâsıdır

Daha ilk bakışta dikkati çeken iki yaklaşım var. “Gayrıdır her milletten bu bizim milletimiz / Hiç dinde bulunmadı din-ü diyânetimiz / Bu din-ü diyânette yetmiş iki millete / Bu dünya o ahrette ayrıdır âyâtımız” diyen Yunus, bir diğer şiirinde bu kez “Yetmiş iki millete bir göz ile bakmayan / Halka müderris ise hakikatte asidir” demektedir.

Yunus Emre şiirlerindeki bu ikilikler Şair’i farklı yorumlara açık hale getirmiştir. Yunus’a mal edilen bazı şiirlerin ona ait olmamasından dolayı bu farklılıkların doğal karşılanması gerektiği görüşü bir taraftadır, bu farklılıkların takiiye amacıyla kasten yazılmış şiirlerden kaynaklandığı inancı diğer tarafta. Burhan Toprak, “belli bir noktadan hareket ederek, birçok duraklardan geçip bir olgunluk tepesine varan adamlardan” biri olarak nitelendirdiği Yunus Emre Dîvanını düzenlerken şairin şiirlerini dîvan geleneğinden farklı bir tasnife tuttuğunu belirtiyor. Geleneksel usulde harf sırası ile şiirleri art arda sıralamanın, yani şairin farklı yaşlarda, dolayısıyla farklı olgunluk seviyelerinde yazdığı şiirleri peş peşe vermenin şairin kişiliğini yamalı bir bohça haline getirdiğini haklı olarak ifade eden Toprak, Yunus’un şiirlerini tasnif ederken kendi ifadesiyle “imansızlıktan irşada ve didaktik devreye kadar” yedi ayrı başlık oluşturup şiirleri bunlar altında topladığını belirtiyor. Bunlar, Yunus’un imandan önce yazdığı şiirler, üstünkörü teslimiyet devri şiirleri, şüphenin uyanmaya başladığı devir, şaşkınlık ve mazalî-i akdam devri, tam ve gerçek inanış devri, ihtiyar sanatçının eserleri ve son olarak da Toprak’ın “öğütlerin kuru ve soğuk bir nazımla ifadesi” olarak nitelendirip çok da üstün bulmadığı son

yılların eserleri. Toprak bu tasnifin dışında, dîvanı yayına hazırlarken Yunus'un düşüncesi ve üslubu ile taban tabana zıt bazı şiirleri elediğini söyler ve örneklediği çıkartılmış şiirler için "Bu cins şiirlerin Yunus Emre'ye ait olmayacağını anlamak her halde büyük bir zekâ işi değildir" der. Gölpınarlı'ya gelince, o Yunus'un bazı şiirlerini asıl inancını saklamak için yazmış olabileceğine dikkati çeker, söz konusu grubun tarikata girişin ilk devrelerinde söylenmiş ya da yeni başlayanlar için yazılmış manzumeler olabileceğini öne sürer. Başgöz ise Yunus'un şiirlerini Yunus tekkeye varmadan önce yazılan medreseli Molla Yunus'un eserleri ve onun olgunluk çağında, Taptuk Tekkesi'ne katıldıktan sonra yazdığı Derviş Yunus'un şiirleri olarak değerlendirir ki, bizce de en isabetli tahmin bu olsa gerektir.

"Medreseli Molla Yunus" dediğimiz noktada bir konuyu daha açıklığa kavuşturma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu, Yunus'un ümmiliği meselesidir.

"Elde mevcut bütün vesikalara göre Yunus Emre'yi ümmî bir derviş addetmek icap ediyor," diyen Köprülü, kendi ifadesiyle "Yunus'un eline kalem almadığı hakkındaki itirafını ve eski kaynakların bu husustaki ifadelerin aynen ve sarahaten kabul etmiyor." Ona göre; "bu sade Türk dervişi, İran edebiyatındaki belâgat kurallarına pek vâkıf olmamakla beraber, her halde Mevlânâ'nın Farsça şiirlerinden zevk alacak kadar Fars edebiyatına aşinadır."

Yunus'un okuma yazma bilmediği görüşüne karşı çıkanlardan Naci Kasım, "Yunus Emre'nin okuması – yazması olmayan bir şair olduğu söylenir. Ama öyle olan bir şairin bu kadar güzel ve manası şiirler söyleyebilmesine

inanmak güçtür. Yunus eğer okuma yazma bilmeseydi, Celaleddin-i Rûmî gibi büyük bir tasavvuf ustasının, Şeyh Sadi gibi Doğuda ve Batıda mevki kazanmış irfanlı bir zatın birçok şiirlerinden ilhamlar ala bilir miydi?” diyor.

Burhan Toprak, Yunus’un Farsça dışında Arapça da bildiği ve gençliğinde medrese eğitimi aldığı kanaatindedir. O, Yunus’un bazı dizelerini hadis ve ayetlerle karşılaştırarak Yunus’un Arapça, hadis, Kur’an, tefsir, felsefe ve tarih ile uğraşmış olduğunu ispatlamaya girişir. Aynı şekilde Gölpınarlı da Yunus’un iyi bir medrese eğitimi aldığı, Arapça ve Farsça bildiği, zamanın İslâm bilimlerine vâkıf olduğu kanaatindedir.

Yukarıda da değindiğimiz üzere İlhan Başgöz de Yunus’un iyi bir medrese eğitimi aldığı, bir molla olduğu ancak ömrünün bir noktasında bir buhranla hayat algısının değişip tekkeye girdiği, dervişliği seçtiği kanaatindedir. İşte ona göre Yunus’un şiirlerindeki bu ikilik, Molla Yunus ve Derviş Yunus’un deyişlerinin farklılığının doğal bir sonucudur.

Bu ikiliğin ötesinde bir tespiti daha vardır Başgöz’ün. O şöyle demektedir: “Daha tasavvuf yoluna girmeden Yunus’un yazdığı şiirler arasında bir dal var ki ötekilere hiç benzemez. Bu dalda ne Sünni Müslümanlık öğretisi, ne de akıl hocalığı çiçeklenir. Oraya korkunç bir ağırlıkla oturmuş bir korku egemendir: Ölüm korkusu. Bu deşet salıcı korku Yunus’un yakasını bir zaman bırakmaz. Yunus, Taptuk Emre’nin kapısına varana, tarikat yoluna girene ve tekke insanlarına karışana kadar sürer. Onun ölüm korkusu bir yanıla ahret, kıyamet ve hesap verme

korkusu gibi görünür. Yunus öz özüne boyuna bu korkuyu hatırlatır: “An ol günü ki Azrail yakana yapışacak, an ol günü ki kara topraklara karılacaksın, an ol günü ki etin kemiğin çürüyecek.” Bu yinelemelerle Yunus ölüm korkusunu gözleri önünden ayırmak istemez. Bu korkuyu bir an unutsa, sanki onun inanış sistemi tümünden çökecek; Yunus kendini dünya zevklerine dalmış bulacaktır. Gerçekten de bu yanı ile korku, Yunus’un içinde bendini yıkıp gürül gürül akmaya hazır hayat ve insan sevgisinin önünü tıkayan bir baraj duvarı gibidir.”

Bu tespit belki de Yunus’un dünyasındaki değişime dayanak olan kırılma noktasını da ortaya koymaktadır. Yunus Emre, Türkiye Selçukluları’nın içine düştüğü buhran devresi göz önünde tutulduğunda, Türk tarihinin bir yıkım devresine şahitlik etmiştir. Ancak bu kargaşa devrinin acıları, yeniyi doğuran sancılardır bir bakıma. Türklerin atlı – göçebe medeniyet dairesinden çıkışı, İslâmiyet ile birlikte yeni bir kültür dairesine mensup oluşuna ek olarak yeni yurttaki bambaşka bir düzenin, yerleşik kent kültürünün doğuşuna da tanıklık etmiştir Yunus. Bir yanıyla Yunus, merkezî düzenin parçalanması ve Moğol baskısının şahididir, öte tarafta Türklerin yeni yurda sahip çıkması ve yeni beyliklerin güçlenmesinin.

Burada tespitlere, gerçeği, olmuşu aramalara biraz mola verelim ve bir kurguya girişelim. Yunus daha çocuk yaştaiken Selçuklu, Köseadağ bozgununu tatmıştı. Yunus, Moğolların önünden kaçanlarla dolmuş bir yeni yurda doğmuştu. Onun çocukluğunda Selçuklu merkezî düzeni zaafa uğramakla beraber, ilim hayatı yeni gelenlerle besle-

nerek canlılığını koruyordu. 13. yüzyılda Anadolu'da imar faaliyetleri hızla sürmüştü, Konya'dan başlayarak Tokat, Amasya, Kayseri, Antalya ve Denizli çevresinde cami, medrese, hamam ve aş evlerinden oluşan külliyeleer, yolcular için hanlar, kervansaraylar, hastaneler, çeşmeler, tekke ve zaviyeler yaptırılmış, Anadolu toplumunda sosyal bütünleşmeye hizmet edecek pek çok yapı teşekkül etmişti.

Ancak sosyal bütünleşme muğlâk bir kavramdır. Anadolu'da pek çok unsur bir aradaydı. Türklerin hoşgörümlü idaresi sayesinde Türk ve Müslüman olmayan unsurlar şehir ve köylerde gündelik hayatlarına devam ediyorlardı. Gelenler de kendi içlerinde farklılık gösteriyordu. İlk aşamada göçebe kitleler Anadolu'ya akın etmişlerdi. Merkezî devlet bunları yerleşikleştirmenin yolunu arıyordu ki, bu arayış Türkiye Selçukluları'ndan Osmanlılar'a intikal edecek, Osmanlı, Türkmenleri yerleşikleştirmek için iskân politikaları üretecekti. İkinci aşamada Moğolların önünden kaçarak gelen kesim yerleşik İslâm kültürünün temsilcisiydi. Maverâünnehir, İran, Irak, Suriye ve Mısır'dan pek çok ilim ve fikir adamı, tarikat öncüsü bu dönemde Anadolu'ya gelmişti. Bunca farklı unsurun içerisinde Anadolu'yu esas Türkleştiren kitle olan Türkmenler, iki dünya arasında sıkışıp kalmış. Bir tarafta alışkın oldukları atlı göçebe medeniyet dünyası... Fakat bu dünya artık yerleşiklerin sınırları arasında sıkışıp kalmış, kendisine bu sınırlar arasında yer bulmaya mahkûm; bir tür kendi sınırlarını belirleyecek etrafını kuşatanların sınır boyları. Böyle bir dünyada bir molla... Kaosun içinde doğmuş. Döneme isyanı dizelerinden fıskırıyor:

*Müselman zamane yatlu oldu, helal yemez
haram kıymetlü oldu
Haram ile hamir tutdı cihanı,
fesad işler eden hürmetlü oldu
Kime kim Tanrı'dan haber verirsen,
kakır başın salar huccetlü oldu
Şagird üstad ile arbede kılur, oğul atayıla izzetlü oldu
Fakirler miskinlikten çekti elin,
gönüller yıkuben heybetli oldu
Peygamber yerine geçen hocalar,
bu halkun başına zahmetlü oldu.*

İşte bu çalkantılı ruh hali içerisinde Yunus, dinginliği içinden çıktığı halkın sinesinde arıyor. Onun tekkeye girişi, göçebe düzeninden ayrılmış ancak henüz tam olarak yerleşik düzene uyum sağlayamamış bir milletin sancılarına ilaç, arayışlarına pusula olacak şiirleri söylemesine vesiledir.

VI. BÖLÜM

Yunus'un Anadolu Türk Tasavvufundaki Yeri

Ele aldığımız sürece girdikten sonra Yunus, Türk kültürünün yerleşik Anadolu İslâm coğrafyasında mayalanışında önemli bir aşI olacaktır. Yunus Emre'de Türk kültürünün kodlarını şiirlerinden hakkındaki menkıbelere çok geniş bir yelpazede görmek mümkündür. Bu konuya daha sonra döneceğiz ama önce Yunus'un Anadolu'daki bu yeni kültürde yüklendiğı birleştirici misyondan bahsedelim. Yunus'un yaşadığı Anadolu'nun karışız, huzursuz döneminde aydınlar içlerinde bulundukları sorunlara çare ve içlerindeki sorulara cevap ararken, sıradan halk arasında da bunalım çağlarında olağan sayıldığı üzere çeşitli arayışlar söz konusuydu. Ahmet Yesevî'den itibaren İslâm mistisizmini teoriden pratiğe dökmeyi başarmış Türk kitlelerinin Anadolu'da kendi gelenek ve kabulleriyle şekillenmiş, devrin ihtiyaçlarına cevap veren, deyim yerindeyse "sorularına cevap olan" bir anlayış ortaya koymamaları beklenemezdi. Anadolu'nun bu karmaşık çağında Amet Yesevî halifeleri, Rûm abdalları, Kalenderîler, Babaîler,

Haydarîler, Şemsîler ... kendi anlayışlarını hâkim kılmak, kendi temsilcilerini yetiştirmek istiyorlardı.

Böyle bir ortamda, bir Türkmen Kocası çıktı, bütün farklılıkların üstünde, hoşgörüyü, sevgiyi, bütünleşmeyi esas alan şiirler söyledi. Bu, Yunus Emre idi.

Yunus, sonsuz bir sevgi ve hoşgörü sahibidir. O, Allah'ı ve onun yarattığı her şeyi sever. Allah insana şah damarından daha yakındır. Yunus, bu gerçeği şöyle ifade ediyor:

*İstemegil Hakk'ı ırak, gönüldedir Hakk'a durak
Sen senliği elden bırak, tenden içeri candadır.*

Yunus, tıpkı menkıbede şeyhi Taptuk Emre için koparmaya yöneldiği her çiçeğin Allah'ı zikrettiğini duymasında örneklendiği gibi, her an, her yerde Tanrı'nın varlığını görmektedir.

*Yunus sen diler isen, dostu görem der isen
Aynadır görenlere ol gönüller içinde.*

Yunus'a göre Allah'a iman aşk imanıdır. Yunus, dinî ritüellere sorgulamadan, anlamadan bağlananların imanına karşı çıkar.

*Fidî bu aşka cânım dînüm olsun
Bana hem dîn ü hem îmân-ı aşkdur*

Yunus'a göre iman ve aşkı insanın gönlüne Allah bahşetmiştir:

*Düşmiş idük ol kaldırdı birliğin bize bildirdi
İçimüze aşk toldırdı dürüst oldu imânumuz*

Yeri gelmişken, Yunus Emre eserlerinde Allah (*Cân ü gönülden seversen yalvar kul Allah'a yalvar*), Çalap (*Anlar dahi eyitdiler, dermân ana yine Çalap*), Gufran (*Hızır ola yarun sakkâ, onu kılan gufran benim*), Hakk (*Hak'dan gelen görklü âvâz andan gelen ündür bana*), Hayy (*Benim ebed, benim bekâ, ol kâdir-i hay mutlaka*), Hû (*Evveli hû, âhırı hû, ya hû, illâ hû olam*), Kadîr (*Ol kâdir-i kun feyekun, lutfedici Rahman benim*), Kayyûm (*Yâ Hayy ü Kayyûm Samet, ihsanına yoktur adet*), Rab (*Acep bu benim canım azap ola mı yâ Rab*), Sultan-ı cihan (*Bu cihana gelmeden sultan-ı cihandaydım, sözü gerçek, hükm-i revan ol hükm-i sultandaydım*), Tanrı (*Tanrı bîzar bahillerden, bahil dîdar güür değil*) gibi isim ve sıfatlar bir arada kullanılmıştır. Burada dikkati çeken, Çalap, Tanrı gibi Türkçe ve eski Türk inanç sisteminde de tek yaratıcıyı ifade eden isimlerin, Anadolu yerleşik Türk İslâm kültüründe kullanılmaya devam edilmesidir. İleride daha detaylı ele alacağımız için, burada Yunus'un bu kültürdeki köprü görevine işaret etmekle yetineceğiz.

Yunus Emre, Mikail Bayram'ın tespitine göre cemelperestlik meşrebinde bir mutasavvıftır. Bu meşrebin özelliği eşyadaki güzelliklere ilgi duymak, Allah'ın celâl ve cemâlini eşyada görmektir. Yunus Emre'nin şu meşhur dizeleri onun cemelperestliğini ortaya koyan bir örnek sayılabilir: Yaratılmışı severiz, yaratandan ötürü.

Yunus'a göre asıl önemli olan Allah'ın rızasını kazanmak ve cemâlullah'ı görmektir. Yunus'un cennette de gözü

yoktur. O, cenneti birkaç evle birkaç huriden ibaret basit bir yer olarak görür. “Cennet Cennet didükleri, bir ev ile bir kaç Hûrî, isteyene virgil anı, bana seni gerek seni” diyen Yunus için, dünya, güzeller, güzellikler, cennet, kısaca her şey Allah’ın cemâlini görme arzusunda terke değerdir. Yunus’un cennete kayıtsızlığı, cenneti gerçek âşıklar için bir hedef olarak görmemesinden kaynaklanır. Cennet kademeleri ve bu kademelerdeki ikramlar, güzellikler esasen insana birer imtihan aracıdır. Başka bir deyişle, Yunus’un daha çok “uçmak” ifadesiyle belirttiği cennet, Allah’a ulaşma yolunda bir vasitadan öte değildir.

*Başında akli olan âhrete amel itmez
Hûrîlere aldanmaz göz ile kaşdan geçer*

Oysa bir kez sırra eren, bir kez ol dostun yüzünü gören ne bu dünyada, ne öteki dünyada başka bir şeyin peşinde olmaz.

*Sensin benim cânım cânı, sensiz kararım yoktur
Uçmak’ta sen olmaz isen, vallah nazarım yoktur*

Yunus’un Allah sevgisindeki bu kuşatıcılık ve bu anlayış kolaylığı, Anadolu’daki Türkmenlerin dünyayı algılama biçimine çok uygundu. Onun cemelperestliği, hayatı doğayla iç içe geçen bu kitleler için inancı yaşamın her kademesine yayma vesilesiydi. Diyebiliriz ki Yunus’un molalılıktan dervişliğe geçişi, öğrencilikten öğreticiliğe de geçiş gibidir. Ancak bu öğreticilik medresenin soğuk taş duvar-

ları arasında belirli bir zümreyi değil, Yunus'un ayak bastığı her bir toprak parçasında karşılaştığı her bir bireyi hedef alıyordu. Bu sebeptendir ki Yunus, öğretilerini Türkmenler arasında kolaylıkla yayabilmek için onların anlayabileceği sade bir dil kullandı. Onun medrese eğitimi gördüğünü, Arapça ve Farsça bildiğini düşündüğümüzü kaydetmiştik. Şimdi, Yunus'a dair bir rivayeti aktaralım. Anlatılır ki, Yunus bir gün Mevlânâ'ya şöyle demiş: "Mesnevî'yi sen mi yazdın?" Onaylamış Mevlânâ. Bunun üzerine Yunus gülümsemiş. "Çok güzel yazmışsın da, çok uzun tutmuşsun. Ben olsam 'Ete kemiğe büründüm, Yunus diye göründüm' derdim." Böyle bir üslup pek çok araştırmacı tarafından Yunus Emre gibi bir ozana yakıştırılamamıştır. Biz de bunun doğru olduğunu iddia edecek değiliz. Ancak bu rivayette haklı bir ima vardır. Mevlânâ ve Yunus, yaşadıkları çağı aşıp gelen, evrensel çağrılarıyla Anadolu'dan yükselip insanlığın ortak kültürüne mal olduğu kabul edilen iki büyük düşünürdür. Diğer taraftan, Yunus, sıradan insanın anlayabileceği basit ve süssüz bir dil ile en derin anlamları ifade etmeyi başarmıştır. Bu onu devrinin pek çok mutasavvıfından ayıran başat bir özelliktir. Yunus'un hedef aldığı kitle yerleşikleşmeyi tamamlamış, Farsça'ya aşina şehirli zümre değildir. Yunus, göçebe Oğuzların yerleşiklerin sınırlarıyla sınırlanmış dünyalarına, o dünyanın diliyle, o dünyanın kültür kodlarıyla bezenmiş bir üslupta seslenmiş ve onun sesi Anadolu'nun dört bir yanında yankı bulmuştur. Yunus ve Anadolu'da yazı dili olarak Oğuzca'nın gelişimi üzerinde ayrıca duracağımız. Ancak, yeri gelmişken Yunus Emre – Mevlânâ Celaleddin-i Rûmî ilişkisine değinmekte fayda vardır. Yunus Emre Mevlânâ

ile hemen hemen aynı tarihlerde yaşamıştır. Mevlânâ öldüğünde Yunus otuzlu yaşların ortasında olmalıdır. Yunus Emre şiirlerinde Mevlânâ'dan saygıyla söz eder. Onun sohbetinde bulunmuş olduğunu şu dizelerinden anlıyoruz:

*Mevlânâ sohbetinde sâzıla işret oldı
Ârif ma'nîye taldı çün biledür ferîşde*

Yunus Emre, bir başka şiirinde şöyle demektedir:

*Mevlânâ Hüdâvendigâr bize nazar kılalı
Onun görklü nazarı gönlümüz aynasıdır*

Ele aldığımız dönemde Anadolu, gerek dinî, fikrî ve kültürel, gerekse tasavvufî açıdan pek çok farklı kaynaktan etkilenen karma ve eklektik bir yapıya sahiptir. Bu durum Anadolu Türk Tasavvufu için de geçerlidir. Anadolu'da gelişen Türk tasavvufunun üç temel kaynağı sayılabilir. Bunlar, İbnü'l-Arabî ve Sâdreddin-i Konevî'nin temsil ettiği, daha çok Magrib Mektebinin izlerini taşıyan, bir taraftan Kur'ân-ı Kerîm'in tasavvufî tefsir ve yorumuna, diğer taraftan da Yeni Eflatunculuğa, İslâm işrak felsefesi-ne, kelâm ve tasavvufa dayanan Vahdet-i Vücûd felsefesi; Mevlânâ'nın temsilciliğini yaptığı ve İran tesirlerinin ağırlıkta olduğu, pasif, estetik ve sevgi ağırlıklı bir yapıya sahip estetik tasavvuf anlayışı; Hacı Bektaş-ı Velî'nin temsil ettiği, Türk kültürü izlerini taşıyan, aktif, teşkilatçı ve cengâver Orta Asya-Horasan kökenli ahlâkçı tasavvuf anlayışı olarak tespit edilebilir.

Yunus Emre, Anadolu tasavvufunun bu özelliklerini şiirlerinde kaynaştırmayı başarmıştır. Bu bakımdan Yunus, farklı bölgelerden gelerek Anadolu’da birlesen tasavvufî temayüllerin hepsinden nasibini almış bir Türk mutasavvıfıdır.

Rivayet edilir ki, Mevlânâ şöyle demiş: “Ben hangi konağa uğradım ise bir Türkmen kocasını karşımda buldum, onu geçmem mümkün olmadı.” Mevlânâ’nın sözünü ettiği bu Türkmen kocası, Yunus Emre’den başkası değildir. İşte bu rivayet de, gerçeklik ihtimali bir yana, Yunus Emre’nin öğretisinin kuşatıcılığını ortaya koymaktadır.

Diğer yandan Yunus da, Mevlânâ’yı layık olduğu en üstün mertebede değerlendirmektedir. Yunus, Mevlânâ’nın vefatıyla ilgili şu dizeleri söyler:

*Konya şehrinde yatur ol iki sultân kanı
Fâkîh Ahmed Kutbü’l-dîn Sultân Seyyid Necmü’l-dîn
Mevlânâ Celâlü’l-dîn ol Kutb-ı cihân kanı*

Yunus Emre’nin şiirlerinde Mevlânâ birkaç yerde geçmesine karşın, Hacı Bektaş-ı Velî’nin adı pek geçmez. Oysa onu Taptuk Emre aracılığıyla Hacı Bektaş’a bağlayan menkıbelerden yukarıda söz etmiştik. Naci Kasım, bu menkıbelerden yola çıkarak Yunus’u ilk Bektaşî şairimiz olarak nitelendirmektedir. Yunus yetiştiği erenler silsilesini şu dizelerle bize aktarıyor:

*Yunus’a Taptuk’tan oldu hem Barak’tan Saltuk’a
Bu nasip çün cuş kıldı ben nice pinhan olam.*

Yunus Emre böylece Taptuk, Saltuk ve Barak Babaların yollarına bağlılığını ifade ediyor. Barak Baba'nın Hacı Bektaş Veli'nin yanında veya Mevlâna müritlerinden Seyyit Mahmud Hayrânî'nin yanında yetiştiğine dair farklı görüşler vardır. Bazı araştırmacılar Yunus'un Mevlâna geleneğine bağlı veya Halvetî tarikatından bir şair olduğu iddialarını da ortaya atmışlardır. Yunus'un meşrebine ilişkin görüşlerin bu kadar çeşitli olması kanaatimizce yukarıda da belirttiğimiz gibi bu büyük şairin birleştiriciliğini gözler önüne sermektedir.

Melikoff, Hacı Bektaş – Yunus Emre bağlantısını şöyle çözmektedir:

“Vilayetname'ye göre, bütün bu manevi mürşitler (Taptuk, Saltuk ve Barak Babalar) Hacı Bektaş'ın mürşidi-dir. Hacı Bektaş'ın Barak Baba, Sarı Saltuk ve Taptuk Baba ile münasebetleri Saltukname tarafından doğrulanmıştır. Bütün bu kişiler, gene bir başka Baba, yazarı Aşık Paşanın kendi oğlu olan ve ailenin yarı biyografik yarı velilik tarihi olan ve Mehmet Önder'in bulduğu Menakib-al-Kudsiyye metnince bilinen, Aşık Paşa ailesinden Baba İlyas da tarih bakımından Babailer hareketine bağlanmıştır. Bu ailenin bir başka üyesine göre, tarihçi Aşıkpaşazade, Horasan'dan gelmiş olan Hacı Bektaş ile kardeşi Menteş, Baba İlyas'a bağlanmışlardır. Bundan çıkan netice şudur: Bütün bu Babalar ve daha başkaları, özellikle, Yunus Emre'nin esrinde anılan Baba İlyas'ın müridi Geyik Baba aynı toplumsal ve manevi ortamdan, Babailer'in ortamındandı. Yunus Emre de işte bu ortamdandı.” ... “Yunus Emre'nin Taptuk Emre, Barak Baba, Sarı Saltuk, Geyikli Baba'yı anmasını,

Hacı Bektaş'ın adını bir kez bile anmamasını göz önünde tutarsak, şu neticeyi çıkartabiliriz: Hacı Bektaş hayat-tayken o kadar önemli bir kişi değildi; Bu çağın bütün kaynaklarınca da bu böyledir. Mesela tasavvuf şairi Aşık Paşa'nın ondan hiç bahsetmediğini, sadece Eflakî'nin ona ikinci sırada bir yer verdiğini görürüz. Ama Hacı Bektaş gene de, Osmanlı Türkiye'sinde en önemli bir halk tarikatına adını vermiştir. XVI. yüzyıldan önce bu tasavvuf tarikatı üstüne bütün bildiklerimiz, bu tarikatın halkça tutulması, törenlerinde Türk dilini kullanmış olması ve şeriata uymamasıdır. Bütün bu anıla gelen şeylerden hiç biri, eserlerinde halk dilini kullanma ve şeriata uymama gibi özelliklerin bulunduğu Yunus Emre ile uyumsuzluk halinde değildir.”

Taptuk Emre'ye gelince, Yunus'un şiirlerinde de sıkça “Taptuk” adı geçmekle birlikte “Tapduk”un Yunus'un şeyhi mi, yoksa öz sevgilisi olan Allah mı olduğu noktasında farklı düşünceler öne sürülmüştür. Kitapçı Raif Yelkenci ve ardından da Ahmed Kabaklı, “Taptuk” kelimesi üzerinde durup bunun “tanıdık, bildik” gibi anlamlara gelen bir sıfat olduğunu öne sürmüşler ve kelimeye “kendisine tapılan” anlamında değerlendirip bunun Allah olması gerektiğini söylemişlerdir.

Yunus Emre'nin “Taptuk” kelimesi geçen şiirlerinden örnek verecek olursak:

*Şeyh ü dânişmend ü velî cümlesi birdür er yolu
Yûnus'dur dervîşler kulu Tapduk gibi serveri var*

*‘Işk sultânı Tapduk durur Yûnus gedâ bu kapuda
Gedâlara lutf eylemek hem kâidedür sultâna*

*Yine esridi Yunus, Tapduk yüzün göreliden
Meğer onun gönülden bir cur’a şerbet içti*

*Yarın mahşer kopıcağız, kamu kul nefsin deyiser
Ben Yunus’u hiç anmayam, Tapduk’u getirem dile*

Bu dizelerdeki “Taptuk” kelimesi hem Allah anlamında değerlendirilebilir, hem de Yunus’un bağlı bulunduğu şeyhi anlamında. Hangi anlam kabul edilirse edilsin, Taptuk, Yunus’un anlayışına yön veren bir şahsiyet olarak karşımıza çıkar. İlhan Başgöz ise Taptuk Baba’nın yaşamış olmasından şüphe duymayı doğru bulmaz, Yunus’un şiirlerinden başka, Şakayık-ı Numaniye, Bursalı Lamii ve Bektaşî Velâyetnamesi de, Taptuk Emre’den yaşamış bir Baba olarak söz edildiğine ve onun tekkesi hakkında bilgi verildiğinde dikkati çeker.

Taptuk Emre’nin tekkesi hakkında küçük bir köy tekkesi olması gerektiğinden fazla bir şey bilmiyoruz. Ancak Türkiye Selçukluları devrinde Anadolu’da Taptuklular denilen bir topluluğun varlığından haberdarız. Niğdeli Kadı Ahmed, Evhadüddin-i Kirmânî’ye mensup Taptuklu dervişlerinden söz eder. Taptuk Emre etrafında toplanan kit-

lelerde somutlaşan Taptukluların zamanla Anadolu'da bir topluluk haline geldiği düşünülebilir.

Sonuçta Yunus, genel kabul edildiği üzere Taptuk Emre'nin kapısında yetişmiş ve halka da onun öğretisini yaymıştır.

*Gâh inem esfellere, şeytan ile şerler düzem
Gâh çıkam arş üzre vü seyran olam, cevlan olam.
Gâh birlik içre birlik eyleyem ol bir ile
Geh dönem derya olam, katre olam, umman olam.
Gâh bir mechulî merdû olam u Nemrûd olam
Geh varam Ca'fer olam, Tayyâr olam, perrân olam.
Nice bir âmî olam, nâmî olam, câmî olam
Nice bir kâni olam, na-kâm olam, nâdan olam
Nice bir Cercis ü Bercis olam, Mirrih olam
Nice bir Calinus u Bukrat olam, Lokman olam.
Bir demi âsud olam, hüşyârı gâafil hord u hâm
Bir demi âşüft olam, mecnûn olam, hayrân olam.
Âdemilikten çıkam, uçam melekler mülküne
Levn olam, bîlevn olam, geh kevn olan, bi-kan olam.
Geh duram Dâvud olam taht-ı Süleyman'a çıkam
Gâh dönem, gümrah olam, hem-rah olam, hicrân olam.
Dâr olam, girdâr olam, Mansur olam, berdâr olam
Ten olam, hem can olam, hem in olam, hem ân olam.
Evveli hû, âhırı hû, ya hû, illâ hû olam
Evvel-âhır ol kala vü men aleyhâ fân olam*

VII. BÖLÜM

Yunus'ta Vahdet-i Vücut Anlayışı

Yunus'un şiirlerinde otuzdan fazla kere söz ettiği bir isim göze çarpar: Mansur...

Dokuzuncu yüzyıl düşünürü Hallâc-ı Mansur, tasavvufun ana düşüncesi olan varlıkta birliği, yani vahdet-i vücut'u "Ene'l Hakk" (Ben Tanrıyım) sözleriyle dile getirmiş, bu açık seçik ifade devrin ehl-i sünnet âlimlerince şirk olarak algılanmış ve Mansur öldürülmüştür. Hançerlioğlu, "Mansur'un sonu kendisinden sonra gelen tasavvuf düşünürlerine ders oldu, Mansur'un sözü ondan sonrakiler tarafından da çok söylendi ama öyle anlaşılmasa biçimlerde söylendi ki, söyleyenler, öldürülmek şöyle dursun, sözlerini kimsecikler anlamadığından ötürü hayranlık kazandılar," demektedir. Yine Hançerlioğlu, Mevlânâ'ya dair bir rivayeti aktarır: "Mevlânâ'nın öğrencileri arasında Süryanos adında bir de Rum delikanlısı vardı. Çetrefil laflar etmesini beceremeyen açık sözlü bir genç olacak ki, ulu orta konuşmalarından ötürü yakalanıp kadının önüne götürüldü. Kadı sordu: 'Sen Mevlânâ'ya Tarıdır diyormuşsun, doğru mu?' Süryanos, aynı açık sözlülükle 'Yalan,' dedi,

‘ben Mevlâna’ya Tanrı demedim, Tanrı’yı yaratandır dedim. Tanrı benim ama bunu bilmiyordum. Bana Tanrı olduğumu Mevlânâ öğretti.’ Kadı, Süryanos’u iyice çıldırmıştır sanarak bıraktı. O da gidip olan biteni Mevlânâ’ya anlattı. Mevlânâ, ‘Kadı’ya deseydin ki, yazıklar olsun sana, eğer sen de Tanrı olamadıysan!’ dedi.”

*Bir de sözü Yunus’a verelim, bakalım o ne diyor:
Bir sâkiden içtim şarap, arştan yüce meyhanesi
Ol sâkinin mestleriyiz, canlar anın peymanesi
Bir meclistir meclisimiz, anda ciğer kebab olur
Bir şem’dır bunda yanar, güneş anın pervanesi
Aşk oduna yananların küllî vücudu nur olur
Ol od bu oda benzemez, hiç belirmez zebanesi
Andaki mest olanların, olur Enelhak sözleri
Hallâc-ı Mansur gibidir en kemine divanesi
Ol meclisin bekrîleri, ol şah Ethem gibidir
Yüzbin olur her köşede, Belh şehrinin viranesi
Ey sat hezaran Bayezit, anda mugannîler çalar
Ütrük nefsek teal olur, ol çalgının teranesi
Yunus bu cezbe sözlerin cahillere söylemegil
Bilmez misin cahillerin niçe geçer zemanesi*

Yunus’un “bu sözleri cahillere söyleme!” yolundaki uyarısı, Hançerlioğlu’nun yorumunu düşündürmektedir. Bir başka şiirinde Yunus Emre, “Mansur oldum asın beni, her dillerde söyleneyim!” der.

Yunus, kendini Hakk’ın içinde görür, insanın Hakk olduğuna inanır. “Yine her zerrede Ene’l Hakk ünün, sen işit ki ben değilim hod gammaz” diyen şair, Tanrı varlığını

dan gelip Tanrı'ya döneceğinden aşk kaynağıdır, Tanrı'nın tezahüründen ibarettir. Yunus Emre, tasavvufun en üst kademelerine dek ulaşmış, sırra vakıf olmuş ve Hallac-ı Mansur'un ölümüne sebep olan sözlerini kimseyi kırıp incitmeden defalarca haykırmıştır. Bu bakımdan kendisini Mansur'dan, Mansur'u kendisinden ayırmaz; "*Cevher canın maksududur, can maksudun Mansur'udur / Maksut için Mansurleyin, berdâr olan gelsin beri,*" der.

Hallac-ı Mansur ne demişti:

*Ben sevdiğim ve hayran olduğum O'yum
Sevdiğim de benden başkası değildir.
Biz bir bedende iki ruhuz.
Sen beni görünce O'nu da görüyorsun
Tıpkı O'nu görünce beni de gördüğün gibi*

Yaratan ve yaratılanın ikiliğini kaldıran, birliği anlatan bir başka sözü, Mevlânâ söyledi:

*Ben aynı zamanda hem benim hem benim,
Sen aynı zamanda hem sensin, hem bensen*

Yunus Emre de aynı idrak derecesine ulaşmış ve aynı kabulü kendi diliyle ifade etmiştir:

*Eydür Çalap yâ kullarım gelin beri mabut benem
Kamu âlem benim kulum âlemlere sultan benem*

*Hem mabudum hem âdilim yerlerde kamu hazırım
Zamlere dad alıcı miskinler arkası benem*

*Yere insem yer benim göğşe çıksam gök benim
Kanda isterse tatlı can kanda varsa anda benem*

*Geç tutarım illâ kati ne er derim ne avreti
Çoktur azaplarım kati rüşvet yemez sultan benem*

*Yusuf ile Mısır'a varan terazuya altn koyan
Terazunun kefesini basaduran sultan benem*

*Yunus değil bunu deyen kudret dilidir söyleyen
Kâfir olur inanmayan evvel benem ahir heman benem*

Diyebiliriz ki, Yunus'un felsefesi varlığın bir ve tek olduğudur. Ona göre yaratılmış olan da yaratandan bir parçadır, kendi varlığı Tanrı varlığından ayrı değildir. Parçanın bütüne doğru gidişi ise aşktır. İşte bu duygularla Yunus, şu dizeleri söyler:

*Şöyle hayran eyle beni
Aşkın oduna yanayım
Her kanda bakar isem
Gördüğümü sen sanayım*

Yunus'un Allah'ı istemesinin özünü oluşturan da bu aşktan başka bir şey değildir. Onun imanı, en kısa ifadeyle aşk imanıdır. Bu imanı herkesin anlaması kolay değildir, Yunus bu durumu da "medreseler müderrisi, okumadılar bu dersi / şöyle kaldılar âciz, bilmediler ne bab durur" diyerek ifade eder. Aslında onun dizeleri, menkıbelerden yola çıkarak kurguladığımız hayat hikâyesini de

doğrular niteliktedir. Bir anlamda Yunus bize genel kabul gören ibadet ve eğitim metotları uyguladığı bir dönem olduğunu, ancak esas benliğini tekkeye dâhil olduktan sonra bulduğunu ifade eder. Bunun en yalın dışa vurumu da şu dizelerdedir:

*Mescitte medresede çok ibadet eyledim
Aşk oduna yanıban ondan hâsıla geldim*

Yunus'un aşkı bir felsefe, aşk hayata anlam veren bir dünya görüşüdür. Yunus bu aşkı yüreğinde gizli tutmaz, tutamaz; bu aşk bir potansiyel değil bir faaliyettir. Yunus, Tanrı'nın aşkını isterken, kendinden geçtiğini söyler. Bu dünya ise onun nazarında değersizdir. Dünyaya değer vermek, onun aşkını zedeleyecektir.

*Dünyayı bırak elden
Dünya geçmez bu yoldan
İki aş bir gönülden
Arza geçmez bu haber*

Ancak bu dünyanın gelip geçiciliği, kişinin burada uyması gereken bazı kurallar bulunduğu gerçeğini değiştirmez. Sonuçta burası bir "imtihan yeri"dir, ruhların dünyaya gelmeden önce yüce yaratıcıya verdikleri söze sadakatlerinin sınanma yeridir. Tıpkı öteki dünyada olduğu gibi bu dünyanın da temeli doğruluktur, ahlâktır, inançtır. Bu dünyanın diğerinden bir farkı da, geçip geçiciliği, bir gün yok olup gideceğidir.

*Gerekmez dünyeyi bize çünkü bâkî bünyâd degül
Bir kul bin de yasarısa ölicecek bir sâ'at degül*

Bu dizelerle Yunus, insanın bin yıl da ömür sürse ecel anı geldiğinde bu dünyada geçen zamanının ona kısacık geleceğidir. Öyleyse önemli olan bu dünyadaki hayata çok bağlanmamak ve vakti geldiğinde ecele teslim olabilmektir. Ölüm gerçeğini unutmak, gaflete düşmek demektir. Oysa kişi, kendi kayıplarını göz önünde tutsa, hayatın faniliğini bir an aklından çıkaramaz:

*Girü senden olanları elünle sinleye koydun
Şunu şöyle görür iken ölümün n'îşe sanmazsın*

Yunus'un ölüm temalı şiirlerinde yine bir ikilik sezilir. Başlangıçta Yunus için ölüm, büyük bir endişe kaynağıdır. Ölümü büyük bir sorunsal haline getiren Yunus, ona karşı fazlasıyla kötümser yaklaşır. Genel kanı bu korkunun Yunus Emre, Taptuk Emre'nin yanında kapılanana dek sürdüğü yolundadır.

*Teferrüç eyleyu vardım, sabahın sinleri gördüm.
Karışmış kara toprağa, şu nazik tenleri gördüm
Çürümüş toprak olmuş ten, sin içinde yatar pinhan
Boşanmış damar, akmış kan, batmış kefenleri gördüm
Yıkılmış sinleri dolmuş, evleri belirsiz olmuş
Kamu endişeden kalmış, ne düş var halleri gördüm
Yaylalar yaylamaz olmuş, kışlalar kışlamaz olmuş
Bar tutmuş, söylemez olmuş, ağızda dilleri gördüm*

*Kimisi zevk ü işrette, kimi sâz ü beşarette
Kimi belâ vü mihnette, dün olmuş günleri gördüm
Soğulmuş şol kara gözler, belirsiz olmuş ay yüzler
Kara toprağın altında, gül deren elleri gördüm
Kimisi boynunu eğmiş, tenini toprağa salmış
Anasına küsüp gitmiş, boynun buranları gördüm
Kimi zarî kılıp ağlar, zebaniler canın dağlar
Tutuşmuş sinleri oda, çıkan tütünleri gördüm
Yunus bunu kanda gördü, gelip bize haber verdi
Aklım vardı, dilim şaştı; nitekim şunları gördüm*

Burada “aklım vardı, dilim şaştı” diyen Yunus, büyük bir ihtimalle gerçekten bir toplu ölüm hadisesine, belki Moğol eliyle kılıçtan geçirilmiş bir insan topluluğunun ölümüne tanıklık etmiştir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Yunus’un ilk dönem şiirlerindeki ölüm algısının farklılığı anlam kazanmaktadır. Yukarıda defalarca sözünü ettiğimiz Büyük Şair’in hayatının gidişatında yaşanmış olması muhtemel kırılmadan önce yazılmış bu şiirler, bir bakıma onun içine düştüğü bunalımın ve onu tekkeye yönelten arayışın da ipuçlarını vermektedir. Yunus, dervişlik yoluna girdikten sonradır ki, maddenin sonsuz bir değişim döngüsü içerisinde ve adına ölüm denilenin de Allah’a ulaşma, aslına dönme olduğunu çözecek ve ölümü ele alış biçimi de değişecektir. Artık söz konusu olan ölüm değil, ebedî yaşayıştır:

*Ağla gözüm ağla gülmezem ayruk
Gönül dosta gider gelmezem ayruk
Ne gam bunda bana bin kez ölürsem
Anda ölüm olmaz ölmezem ayruk*

Yunus bir kez ölüm karşısında metanet kazandıktan sonra, artık insanlara da endişelerinden arınmayı, korkularını yenmeyi öğütlemeye başlar ve yukarıda değindiğimiz cennet – cehennem algısı da bu anlayışı temelinde şekillenir. Her şey bir ve tek ise, cehennemin cennetten farkı ne ola ki, cehennemin ateşi şairin ruhun zarar versindir. Artık cennet ve cehennem tasavvurları, aşığın dosta gitmesine engel olmaya çalışan tuzaklardan ibaret, önemsiz bir mertebede tutulur.

*Tutulmadı Yunus cânı, geçti Tamu'dan Uçmağı
Yola düşüp Dosta gider, ol aslına uzakmağa*

Nasıl ki cennet âşık için esas gaye değil ise cehennem de endişe kaynağı olmamalıdır çünkü amaç cennete gitmek olmadığı gibi, cehennemden kurtulmak da değildir. Amaç ilâhî aşka ulaşmaktır.

Yunus'taki bu aşk, bütün bir evreni kuşatmaktadır. Onun sevgisinin ir ucu yaratanda ise, diğer ucu yaratılandadır. Yunus'un sevgi anlayışında Tanrı ve insan iç içe geçer, birbirlerinin içinde kaybolur, birbirine karışır. Tanrı ve insan sevgisi birbirinin tamamlayıcısıdır. Aşk, yaratanın bütün yarattıklarında tecelli etmesi ile sürekli bir devinim halindedir. Sevginin kaynağı Tanrı'dır ve işte bu yüzden Tanrı gibi sevgi de başlangıcı ve sonu olmayan bir sınırsızlığı kaplamaktadır. O her şeyin özündedir. Yunus'un insan sevgisi özünü böyle Tanrı sevgisinden alırken, Büyük Şair'in yaratılmışlar arasında bir ayırım gözetmesi elbette beklenemez. Tanrı'nın yarat-

tığı ve birliğin parçası olan bütün varlıklar, ister itaatkâr olsunlar, isterse asi, Yunus bu konuda yargılama hak ve yetkisini kendinde görmez, aramaz bile ve bütün yaratılmışları aynı tutkuyla sever. Yunus'un genel felsefesinin, evreni algılama biçiminin bir yansıması olan bu sevgi anlayışı, şeriatın buyurduğu ibadetlerin çok üstünde bir öneme sahiptir elbette:

*Bir gez gönül yıktın ise, bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi, elin yüzün yumaz değil
Bir gönül yaptın ise, er eteğin tuttun ise
Bir gez hayr ettin ise, birine bin az değil
Erden sana nazar ola, için dışın nur ola
Beli kurtulmuştan ola, şol kişi kim gammaz değil
Er odur alçak dura, ayık odur yola vara
Göz odur ki Hak'kı göre, gündüz gören göz değil
Yunus Emre'm sözün satar, söze bal ü yağ katar
Altmış bin sarrafa satar, yükü gevherdir koz değil*

Yunus'un aynı duygularla söylediği bir şiiri de şu şekildedir:

*Miskinlikte buldular kimde erlik var ise
Merdivenden iterler, kim yüksekte bakar ise
Gönlü yüksekte gezer, dembedem yoldan azar
Dış yüzüne ol sızar, içinde ne var ise
Ak sakallı pir koca, bilmez ki hali nice
Emek yemesin hacca, bir gönül yıkar ise*

Sağır işitmez sözü, gece sanır gündüzü
Kördür münkirin gözü, âlem münevver ise
Gönül Çalabın tahtı, gönüle Çalap baktı
«ki cihan bedbahtı, kim bir gönül yıkar ise
Sen sana ne sanırsan, ayruğa da anı san
Dört kitabın mânası, budur eğer var ise
Mânada götürmüşler, kardaştan yar yeğrektir
Oğuldan dahi tath, eğer doğru yâr ise
Gördüm yârın doğrudur, baş kogıl ayağına
Çıkar ciğerim yedir, eğer çaren var ise
Gördün yarın egridir, nen var ise ver kurtul
Ululardan öğüttür, işittiğin var ise
Az söz er yüküdür, çok söz hayvan yüküdür
Bilire bir söz yeter, sende güher var ise
Bildik gelenler geçmiş, konanlar geri göçmüş
Aşk şarabından içmiş, kim mâna duyar ise
Yunus yolundan ırmasın, yüksek yere durmasın
Sinle sırat görmesin, sevdiği didâr ise

Gönül yıkma motifinin Yunus'un şiirlerinde bu kadar çarpıcı bir şekilde kullanılması, Yunus'un insanda Tanrı'ya giden yolun başlangıcı olarak gönlü ele almasından kaynaklanmaktadır. Bu başlangıç, sırra vakıf olmuşlarda ise Tanrı'nın varlığının insanın içine doldurduğu bir kaynaktır. Gönül bir kez Tanrı ile tanış olduktan sonra artık bu dünyada kalmayı istemez, parçanın bütüne ulaşma arzusu son haddine varır. Bu noktada Yunus şöyle der:

Benim garip gönlüm aşktan usanmaz
Varır aşka düşer, hiç bana dönmez

Gönle verilen bu mertebe, Yunus'un şiirlerinde onu Kâbe ile sembolize etmesini sağlamıştır. Eğer gönül Tanrı'nın tecelli ettiği yer ise, kutsal Kâbe gibi addedilmesinde sakınca yoktur. Üstelik tıpkı İslâm coğrafyasının dört bir yanından en zorlu yolculukları göze alıp nihayet Kâbe'ye ulaşanlar gibi, âşıklar da nice çetin manevî güçlükleri geçip b birlik makamına erişmektedirler. İki yolculuğun maddî ve manevî oluşu, Yunus'un nazarında ikinci-yi üstün kılmaktadır:

*Gönül mü yeğ Kâbe mi yeğ eyit bana aklı eren
Gönül yeğdür zira ki Hak gönülde tutar turağı*

Yunus'un bu ifadesi Muhammed bin Fadl el-Belhî'nin şu sözünü düşündürür: "Şu insan ne acayıptır. Dağları, dereleri, çölleri aşip Kâbe'ye gider; kendi kalbine ulaşip Allah'ın eserlerini görmek için bedenini ve şehvetini aşmaz."

Yunus için Tanrı'nın yakınlığını kazanmanın yolu nefsi terbiye etmektir. Tanrı'ya ulaşmak için nefsin arzularına boyun eğmemek, nefsi öldürmek gerekmektedir. Ancak o zaman birliğe kavuşurdu.

*Miskîn Yunus'u gör dervişlik ide geldi
Nefsindendür şikâyet nefsin öldüren gelsün*

Diyen Yunus'a göre dervişin tek şikâyeti nefsindendir, nefsiyle girdiği mücadeledendir. Nefsi terbiye ederek sıra vâkıf olunabilir. Nefis, bu dünyanın gelip geçiciliği-

ni unutturmak için türlü arzuları insanın içine salsa da, âşığın istediği, nefsinin istediğiyle bir değildir. Âşık, aşkı ister. Risâle'de Yunus'un anlattığı sefer, işte bu insanın iç seferidir. İnsan nefsi ile başa çıkabilmek için şehvet, ki-bir, tamah, kıskançlık gibi onun kötü huyları ile mücadele eder. Risâle'de bu mücadele gerçek savaş sahneleri gibi betimlenmiştir.

Yunus girdiği bu nefis mücadelesinden başarıyla çıkmış gerçek bir âşıktır. Ulaştığı bilgelik mertebesinde, sıradan insana aşkın üstünlüğünü sade bir dille fakat içtenlikle ve coşkunlukla anlatır:

*İstedigimi buldum, aşikâre can içinde
Taşra isteyen kendi pinhan içinde
Kadîmdir hiç ırılmaz, ansız kimse dirilmez
Adım adım yer ölçer, hükmü revan içinde
Tutun deyu çağırır, uğrı dahi çağırır
Bu ne acaip uğrı, bu çağırın içinde
Siyaset meydanında, galebe eden, bakan ol
Siyaset kendi olmuş, girmiş meydan içinde
Takmış kudret kılıcın, çalmış nefsin boynuna
Nefsini tepelemiş, elleri kan içinde
Sayru olmuş iniler, Kur'an ünün diniler
Kur'an okuyan kendi, kendi Kur'an içinde
Bu tılsımı bağlayan, cümle dilde söyleyen
Yere, göke sığmayan, girmiş gönül içinde
Yüce yüce Aşk düzer, kenduzin anda bezer
Gör nice cevân ider, hırka kaftan içinde
Türlü türlü imâret, köşk ü saray yapan ol
Kara nikap tutunmuş, girmiş külhan içinde*

*Baştan ayağa değin, cümle hükm eden oldur
Hak'tan ayru ne vardır, kalma güman içinde
Birsen birliğe gel bak, ikiyi elden bırak
Bütün mâna bulasın, sıdk ü iman içinde
Oruç, namaz, gusl ü hac, hicabdır âşıklara
Âşık andan münezzeh, hastır insan içinde
Girdim gönül bahrına, daldım anın ka'rina
Seyr ederken iz buldum, baktım bu can içinde
Bu izimi izledim, sağım solum gözledim
Çok acayıpler gördüm, yoktur cihan içinde
Yunus senin sözlerin, manadır bilenlere
Söyleniser sözlerin, devr ü zaman içinde*

Yunus'a dair bir rivayet - Molla Kasım

A. Bican Ercilasun, Yunus Emre'nin duru, saf fakat derin manalı şiirlerinin kendisinden sonrakileri, özellikle tasavvuf çevresini çok etkilediğine ve bu durumun onun adını kullanan pek çok şairin ortaya çıkmasına yol açtığına dikkati çekmekte ve şöyle demektedir: “Yunus bize adetâ çoğalarak gelmiştir. Araştırmacılar onun şiirlerini başka Yunuslardan ayırmak için çok uğraşmışlardır ve bugün de uğraşmaktadırlar. Belki de Yunus bize yine bir vahdet – kesret oyunu oynamaktadır veya hepimizi Molla Kasım yerine koymaktadır.”

Molla Kasım kimdir? Rivayet o ki, Yunus'un şiir tomarı, Molla Kasım adlı bir yobazın eline geçmiş. Molla Kasım oturmuş bir ırmak başına, başlamış şiirleri okumaya. Molla şiirleri okudukça, 'bu şeriata aykırıdır' diye binini suya atmış, binini yırtıp yele bırakmış. Derken şu şiir eline geçmiştir:

*Ben dervişim diyene bir ün edesim gelir,
Tâyuban şimdiden varup yetesim gelir
Sırat kıldan incedir kılıçtan keskincedir
Varıp anın üstüne evler yapasım gelir
Altında gayya vardır içi nar ile pürdür
Varıp ol gölgelikte biraz yatasım gelir
Ta'n eylemen hocalar hatırlınız hoş olsun
Varuban ol Tamu'da biraz yanasım gelir
Andan Cennet'e varam Cennet'te Hakk'ı görem
Huri ile gılmanı bir bir koçasım gelir
Derviş Yunus bu sözü eğri büğrü söyleme
Seni sığaya çeken bir Molla Kasım gelir...*

Bu kerameti gören Molla Kasım, geri kalan şiirleri bir hazine gibi saklar. Rivayete göre Yunus'un şiirlerinin binini göklerde melekler, binini denizlerde balıklar, kalanını da insanlar söylemiş.

VIII. BÖLÜM

Eski Türk Kültürü ve Yunus Emre

Yunus için defalarca “kültür köprüsü” tanımı yapılmıştır. Yunus Emre gerçekten de Anadolu’da yeni oluşan yerleşik Türk – İslâm kültürü ile eski Türk kültürü arasında bir köprüdür. Bu durum gerek Yunus’un eserlerinde, gerekse ona atfedilen menkıbevî hayat hikâyesinde sıklıkla göze çarpar. Şimdi bu konuyu birkaç örnekle açıklamaya çalışacağız. Ancak öncelikle belirtmekte yarar var ki, Yunus’u İslâm öncesi inanışlara sahip bir kişi olarak betimlemeye çalışmıyoruz. Yunus Emre’nin İslâm tasavvufunu çok iyi bilen bir kişi olduğu açıktır. Bundan dolayı burada yapmak istediğimiz Yunus’ta söz gelimi Şamanist inanışlara dair izler aramak değildir. Burada kısaca özetlemeye çalıştığımız konu, onun eski Türk gelenekleri hakkında bilgi sahibi olduğu ve kendi öğretisini Türklerin aşına olduğu deyişler, anlayışlar, yorumlardan faydalanarak ifade ettiği, böylece kendisini hitap ettiği geniş kitlelerce anlaşılır kıldığıdır. Şimdi örneklerimize dönelim.

“Ayrılık vakti erişti Yunusum. Var git, söyleyeceklerini söyle. Asamın düştüğü yer, ömrünü tamam edeceğin

yerdir.” Taptuk Emre, Yunus’un eriştiğini anladığı zaman, asasını havaya atmış ve bu sözü söylemişti.

Havaya fırlatılan asa ya da odun motifini farklı mutasavvıflara dair rivayetlerde de görmekteyiz. Hacı Bektaş-ı Veli’nin Yesevî ekolünün bir temsilcisi olarak Anadolu’ya gönderilmesine dair de benzer rivayetler anlatılmaktadır. Menkıbeye göre Ahmet Yesevî, Hacı Bektaş’ı Anadolu’da görevlendirdiği zaman, orada bulunan erenlerden biri yanmakta olan ateşten bir odun almış ve Rûm diyarına fırlatmış. “Rûm’daki erenlerden biri de bu odunu tutsun, Türkistan erenlerinin Rûm’a bir er gönderdiği onlarca malum olsun,” demiş.

Havaya atılan odun / asa motifi her iki rivayette de ortak. İkisinde de mürit, öğretisini yaymaya hazır hale gelmiş mürşidini yolcularken onun gideceği yere kendisinden önce bu odun / asa düşmektedir. Yunus’a dair anlatılan rivayette asanın düştüğü yer, onun ömrünün de tamam olacağı yerdir, yani asaya ulaştığında görevinin de sonuna gelmiş olacaktır.

Bir başka detay da ağaç kültü, ağaca saygı konusunda karşımıza çıkıyor. Anadolu’da Taptuklular diye bir topluluğun varlığından söz etmiştik. Gölpınarlı bu Taptukluların çam ağaçlarına taptıklarını söylüyor. Başgöz de Yunus’un şiirlerinde ağacı kutsal saymanın kesin belirtileri olduğunu belirtiyor ve kutsal ağaç inancının fütüvvette de mevcut bulunduğunu ekliyor. Biz, eski Türklerde ağaç kültürünün varlığını da bunlara eklemek istiyoruz. Şamanizm adlı başat eserinde Abdülkadir İnan ve Türk Mitolojisi – Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar adlı iki ciltlik ha-

cimli eserinde Bahaeddin Ögel, Türklerde ağaç kültü üzerinde ayrıntılı olarak duruyorlar.

Yunus Emre ne diyordu?

*Kuru ağacı nideler, kesip oda atalar
Her kim âşık olmadı, benzer kuru ağaca*

Ögel, kuru ağacın Türklerce nasıl anlaşıldığının örneklerini arttırıyor. Orta Asya'nın kuzeyinde Muradım destanından şu alıntıyı aktarıyor: “Kuzgun konmaz kuru ağaca, kuğu kondurdun Muradım.” Görüldüğü üzere burada kuru ağaç motifi, kuzgunun dahi üzerine konmadığı, istenmedik, sevilmedik bir unsur olarak karşımıza çıkmakta. Benzer şekilde Dede Korkut'ta da oğlan kaybolduğu zaman “Kaba ağaçta dal budağım kurumuş idi,” denilmektedir. Kutadgu Bilig, baharın gelişini haber verirken “kurumuş ağaçlar donandı yeşil,” demektedir. Yunus Emre de dervişlik mertebesine yükselen kişiyi yeşeren bir ağaca benzetir:

*Her kime ki dervişlik bağışlana
Kalbı gide pâk ola gümüşlene
Nefsinden müşk ile anber bite
Budağından il ü şar yemişlene*

Fuzuli Bayat da Yunus Emre'ye ilişkin anlatılan kazana atılma motifi üzerinde durur. Taptuk Emre'nin Yunus'a “Ey Yunus, dünya kokuları üstüne öyle sinmiş ki, seni bir müddet kaynar kazanda kaynatmak gerek,” dediğine dair

rivayete daha önce değinmiştik. Yunus'un kazanda kaynaması ve Taptuk Emre'nin daha sonra ona "Halen dünya kokarsın" demesi, olgunluğun tamamlanmadığı anlamına gelmektedir. Bayat bunu şöyle ifade ediyor: Etin kemikten ayrılması, pişirilmesi, yıkanıp temizlenmesi, kemiklerin yeni etle örtülmesi eski inanışlarda insanın toprak ve sudan (halk sufizminde beden topraktan, ateşten, sudan, havadan yaratılmıştır) yaratılması felsefi kanaatine dayanır. Manevi temizlenme kazanda pişme kodu ile takdim edilir.

Benzer bir rivayet gene Hacı Bektaş ile ilgili olarak anlatılmaktadır. Hacı Bektaş, Molla Sadettin'i kazana atıp kırk gün kaynatır. Molla kazanda eriyip gider, yani ruhların kazanında pişer.

Yine Ögel, Türklere göre "dünya dağı" konusunu ele alırken, Anadolu'ya gelen Türklerde eski Türk mitolojisinin Tanrı'ya ulaşan "Aştın dağları" veya "Akdağları" kaybolup, bunun yerini Kâf ve Tûr dağlarının aldığını açıklarken, "*Kaf dağı zerrem değil, Ay ve Güneş bana kul,*" diyen Yunus'u örnek verir.

Başgöz de, Dede Korkut hikâyelerinden Deli Dumrul'u özetler ve Yunus'un bu hikâyeye atıfta bulunduğunu saptadığı birkaç dizeyi verir. Başgöz'ün tespitlerine yer vermeden önce biz de hikâyeyi özetle hatırlatalım.

Duha Koca Oğlu Deli Dumrul bir gün ağlayan ve şıvan eden bir oba halkına rastlar ve sorar: "Benim köprümün yanında ne ağlarsız, neye şıvan edersiz?" Oba halkı der ki: "Bir yahşı yiğidimiz öldü, ona ağlarız". Deli Dumrul sorar: "Kim öldürdü yahşı yiğidinizi?" "Allah Taaladan buyruk oldu, al kanatlı Azrail ol yiğitin canın aldı." Diye cevap

verirler. Deli Dumrul yine sorar: “Azrail dediğiniz ne kişidir ki, yiğit adamın canını alır?” Deli Dumrul’un sözü Hak Taalaya hoş gelmez. Azrail’e buyurur ki, gidip onun canını alsın. Azrail de Deli Dumrul’un atına görünür, at ürker Dumrul’u yere vurur. Azrail Dumrul’un üzerine çöküp onun canını almak ister; o zaman Dumrul sorar: “Sen benim canımı neden alıyorsun?” Azrail Tanrı’nın emri ile canını alacağını söyleyince Dumrul, can alıp can verenin Tanrı olduğunu hayretle öğrenir ve Azrail’e “Sen aradan çık, ben Tanrı ile söyleşeyim” der. Sonra Tanrı’ya yalvarır; Tanrı Dumrul’a acır, Azrail’e der ki, ancak kendi canı yerine canını verecek biri bulursa Dumrul’un hayatını bağışlayacaktır. Dumrul babasına varır, can ister; babanın canı tatlıdır vermez. Dumrul anasına gider, can ister; ananın da canı tatlıdır vermez. Dumrul karısına gider. Dumrul’un karısı, “bir canda ne var ki anan ile baban vermemişler, benim canım sana feda olsun,” der. Tanrı’ya bu cömertlik hoş gelir; ana ile babanın canlarını aldırır. Dumrul’la karısına iki yüz yıl ömür verir.

Hikâye özetle bu şekilde. Yunus’un sözü edilen dizele-ri ise şunlar:

*Ne kişidir Azrail ki kasdide canıma
Ben anın kendi kasdını kendiye zindan eyleyem*

*Azrail ne kişidür kasd idesü canuma
Ben emanet ıssıyla anda bitrişüp geldim*

*Bana camı sen verdin Azrail'e buyurdun
Senden artuk kimseye emanet verimezim*

*Çün Azrail ine tuta ıssı kılmaz ana ata
Kimse duymaz o heybeti halktan medet irmez ola*

Yunus Emre'nin bu dizeleri bize Büyük Şair'in içinden çıktığı, bir mensubu olduğu Türk kültür dairesinin geleneklerinden beslendiğini ve bu kültürü kendinden sonraki kuşaklara aktarma eğilimini göstermesi bakımından son derece önemlidir.

IX. BÖLÜM

Yunus'un Şiirlerinden Seçmeler

1.

Bu ne dertdür 'aceb dermân belürmez
Ya bu ne yaradur zahmı belürmez
Benüm gönlüm 'aceb 'ışkdan usanmaz
Varur 'ışka düşer hîç bana tanmaz
Döner gönlüm bana öğüt virür hoş
'Âşık olan gönül 'ışkdan usanmaz
'Âşık ki câna kaldı 'âşık olmaz
Cânın terk itmeyen ma'şûkı bulmaz
'İşk bâzârıdur bu cânlar satılır
Sataram cânımı hîç kimse almaz
'Âşık bir kişidür bu dünyâ mâlın
Âhiret korkusın bir çöpe saymaz
Bu dünyâdan ahiretten içerü
'Âşıkun yiri var kimsene bilmez
'Âşık öldi diyü sala virürler
Ölen hayvân durur 'âşıklar ölmez
'Âşıklar meydânı 'Arş'dan yücedür
Çalarlar çevgânı topı belürmez
Begüm 'ârifisen yüri yolunca
Bunda başlar yiter kanlar sorulmaz

Erenler kapısı Hazret kapısı
Bu tapuya gelen mahrûm gönülmez
Yûnus bu deryâyâ gark oldu gitdi
Girü gelmeklige 'aklı dirilmez

2.

Bir sâkîden içdük şarâb 'Arş'dan yüce meyhânesi
Ol sâkînün mestleriyüz cânlar anun peymânesi
Bir meclisdür meclisümüz anda ciger kebâb olur
Bir şem'adur anda yanar ay u güneş pervânesi
Ol şem'a karşı yananun külli vücûdı nûr olur
Ol od bu oda benzemez hiç belürmez zebânesi
Ol meclisün 'âşıkları İbrâhîm Edhem'dür biri
Belh şehri gibi bin ola her gûşede vîrânesi
Bizüm meclis mestlerinün demleri Ene'l-Hak olur
Bin Hallâc-ı Mansûr gibi en kemîne dîvânesi
'Işk şarâbın içenlere gel bir nazar eyleyi gör
Bunca yıldur niçe döner ol meclisün piyâlesi
Yûnus bu sözlerün senün ma'nî durur bilenlere
'Âkil-kâmil olan kişi bu ma'nîye inanası

3.

Çıkdum erik talına anda yidüm üzümü
Bostân ıssı kakıyup dir ne yirsün kozumu
Kerpîç koydum kazgana poyrazıla kaynatdum
Nedür diyü sorana bandum virdüm özi
İplik virdüm Çulhâya sarup yumak itmemiş
Becid becid ısmarlar gelsün alsun bezini
Bir serçenün kanadın kırk kanluya yükletdüm

Çifti dahı çekmedi kaldı şöyle yazılı
Bir sinek bir kartalı kaldurup urdı yire
Yalan degül gerçekdür ben de gördüm tozını
Balık kavaga çıkmış zift turşısın yimege
Leylek koduk togurmuş bak a şunun sözünü
Bir küt ile güreşdüm elsüz ayagum aldı
Güreşüp basamadum göyündürdi özümü
Kâf Tagı'ndan bir taşı şöyle atdılar bana
Öylelik yire düşdi bozayazdı yüzümü
Gözsüze fısıldadum sagır sözüm işitmiş
Dilsüz çağırıp söyler dilümdeki sözümü
Bir öküz bogazladum kakıldum sere kodum
Öküz ıssı geldi eydür bogazladun kazumı
Ugrulık yapdum ana bühtân eyledi bana
Bir çerçi geldi eydür kanı aldun gözgümü
Tosbagaya ugradum gözsüzsepek yoldaşı
Sordum sefer kancaru Kayseri'ye 'azimi
Yunus bir söz söylemiş hîç bir söze benzemez
Münâfıklar elinden örter ma'nî yüzünü

4.

Dost yüzünü göricegez artar gözlerümün nûrı
Uçmak gelmez nazaruma hezârân bin olsa Hûrî
Dost gözümün nûrı durur bu gönlümün sırrı durur
Bir dem ansuz olımazam cânım anunladur diri
Ol dostıla durur benüm dünin günün münâcâtum
Ben kandasam dost andadur n'iderem Mûsâ vü Tûr'ı
Ol dost durur kamuların hâcetini revâ kılan
Var hâcetün andan dile yüzün dergâhına süri

Eger gercek 'âşıkısan key beklegil sır sözini
Bir sözden oda atdılar miskîn Hallâc-ı Mansûr'ı
İşbu sözüm anlamayan eydem sana neye benzer
Hayvân durur anun gibi tagda yürür süri süri
Yûnus girçek 'âşıkısan ırılmadın togru durgıl
ırılmadın togru varan ol görisedür dîdârı

5.

Ne kim senün cevrunile geçürmişem ben günümü
'İşkun odı çıkarısar 'Arş'a degin düttünümü
'İşkun odı düşdi bana ben yanaram ne gam sana
Yanup içüm kül olmuşam gözetme taşra tonumı
Yanup oda dırsen girem yatluga baş indürmeyem
Senden yüzüm döndürmeyem çün sana tutdum yüzümü
Gündüz hâlüm gören kişi kâfir ise göynür özi
Kim ne bilür ben bilürem kim niçe geçer dünümü
Kasdum budur şehre girem feryâd u figân koparam
Yine dönüben korkaram işide düşmân ünümü
Eydür Yûnus kim hakikat ben Mecnûn oldum 'âkıbet
N'ola disen Mecnûn-sıfat hoş tutunuz Mecnûn'umı

6.

İşbu vücûd bir kal'adur 'akıl içinde sultânı
İşbu gönül bir hazînedür 'ışk tutmuş bekler anı
Nazar üzre dil kapucı cümlesi 'akla tapucı
'Akıldur işler yapucı eyler cümle âbâd anı
'Akıl başda iş bitürür nazar gözden bakar görür
'Akıl gönül içre turur ol üç haslet besler anı
'Akıl taht eyledi başı şöyle bilür her bir işi

Dünyâ içre ‘âkil kişi degmez kimseye ziyânı
Başdur bu vücûdun şâhı başdur ‘akılun taht-gâhı
Katı buşmagıl nigâhı buşudur ‘aklun düşmânı
Eger katı buşarısan başun nefse koşarısan
Nefs hâline düşerisen ol buşduğı ‘akıl kanı
‘Akıl gitdi buşu geldi ‘akl evini buşu aldı
İmdi sultân buşu oldu göze göstermez cihânı
Eger tama‘ kılurısan gördüğüne kalurısan
Nefsün güm-râh kılurısan nazar dahı oldu fânî
Nazar gitdi tama‘ kopdı nazar yirin tama‘ tutdı
Basduk yirde fitne bitdi işletdi yine nefsanî
Nazar dahı gözde olur kimde ne var bakar görür
Tama‘ ana düşmân olur gözden savar ol nişânı
İmân durur cân çerâğı gevde durur cân turagı
Kîn durur imâna yağı gelse giderür imânı
Eger kîne tutarısan gitdi senden imân dahı
Bi’llâhi ol Tanrı hak’ı yokdur bu sözün yalanı
Yûnus ‘ışkun arta dursun cânun göynep düte dursun
Üstâd ‘aybun örte dursun oldur üstâdlar sultânı

7.

Dostı gerçek sevenlerün dosta ulaşur cânları
Kendüye hayrân eylemiş ezel ebed dost bunları
Ârâmı yok ırte gice maksûdı dün gün ol hoca
Anuniçün ‘ışk gelicek tahtdan yıkar sultânları
Dost elinden ol er şâhı aldı içdi ‘ışk şarâbın
Anuniçün gitmez âhı dost firâkıdur honları
‘Aşıkam diyen cânlarun bagrı kebâbdur anlarun
Gözlerinün akan yaşı cigerünündür kanları

‘Âşıkam diyen cânların nişânı vardır anların
Eti teni arı olur hem palâs olur tonları

8.

Sensüz yola girürisem çârem yok adım atmaga
Gövdemde kuvvetüm sensin başum götürüp gitmege
Gönlüm canum ‘aklüm bilüm senün ile karâr ider
Pervâz ururlar dem-be-dem uçuban dosta gitmege
Kendüliginden geçeni toğan ider maşûk anı
Ördek ü keklige salar sürü idüben tutmaga
‘Âşık mı diyem ben ana Tanrı’nun uçmağın seve
Uçmak dahı tuzagımış mü’min cânların tutmaga
Ganî Cebbâr ‘ışk erine bin Hamza’ca kuvvet virür
Tagları yirinden ırar yol eyler dosta gitmege
Yüz bin Ferhâd külüng almış kazar taglar bünyâdını
Kayalar kesüp yol eyler âb-ı hayât akıtmaga
Âb-ı hayât’un çeşmesi ‘âşıklarun visâlidür
Kadehi tolu yüridür susamışları yakmaga
‘Âşık kişi miskîn olur yol içinde teslim olur
Kim n’iderse boyun bura çâre yok gönül yıkmaga
Yidi veyil Tamu’sını kül eyler ‘âşıklar âhı
Kasd ider sekiz uçmağı nûr ide nûra katmaga
Bildük gelenler geçdiler gördük konanlar göçdiler
‘Işk şarâbın içen cânlar uymaz göçmege konmaga
Tutulmadı Yûnus cânı geçdi Tamu’dan Uçmak’dan
Yola düşüp dosta gider gine aslın ulaşmaga

9.

‘Işk da’vîsin kılan kişi hîç anmaya hırs u hevâ
‘Işk evine girenlere ayruk ne meyl ü ne vefâ

Girçek 'âşık olan kişi anmaya dünyâ-âhiret
'Âşık degüldür ol kişi yüriye 'izzeti kova
Her kim 'izzetden geçmedi 'âşıklık bühtândur ana
Hergiz girdüğü yok durur 'ışkıla 'izzet bir eve
Diliyle 'ışk diyenler bilmediler 'ışk neydüğün
Benüm cevâbum sen eyit 'ışka 'izzet midür bahâ
İzzet ü erkân kamusu bunlardur dünyâ sevgüsü
'İşkdan haber eyitmesün kim dünyâ 'izzetin seve
Dünyâ vü 'izzet 'ışkıla bunlar sâz-kâr olmadı
Vallah nükte benüm degül 'ışk hâzırdur görmez revâ
Her kimde kim 'ışk varısa ayruk ne sıgar ol yire
Dost döşegine geçemez at u katır yâhûd deve
Bu cümle 'âşık olanlar 'ışkıla geldiler bile
Müşâhadeye gark olan düşmeyiserdür ol eve
Yûnus'ı 'âşık diyüben zinhâr özenüp gelmenüz
Çok bezirgân ziyân ider varıcağız irak çava

10.

Bir kez yüzün gören senün 'ömrince hîç unutmaya
Tesbîhi sensin dilinde ayruk nesne eyitmeye
Tâ'atuna turan zâhid nazaruna irerise
Tesbîhini unıdup ol ayruk secde de itmeye
Agzına şekker aluban gözleri sana tuş olan
Unıda şekkerini ayruk çeyneyüben yutmaya
Görse yüzün nûrının balkıdugını gelüp
Ayun on dördi gicesi senden sebak itmeye
Ben seni sevdüğüm için eger bahâ dirlerise
İki cihân milkin virem dahı bahâsı yitmeye
İki cihân toptolu bâg u bostân olurısa

Senün kokundan eyü gül bostân içinde bitmeye
Gül ü reyhânun kokusu ‘âşıkıla ma‘şûkadur
‘Âşık olanun ma‘şûkı hergiz öginden gitmeye
İsrâfil sûrın urıcak mahlûkât turugelicek
Senün ününden artuk hiç kulagum işitmeye
Zühre yire inübeni sazın nüvaht eylerise
‘Âşıkun ‘işreti sensüz gözi ol yana gitmeye
N’ider ‘âşık hânumânı sensüz cihânı yâ cânı
İki cihân fidâ sana kimsene gümân dutmaya
Sekiz Uçmagun Hûrîsi eger bezenüp geleler
Senün sevgünden özgeyi gönlüm hiç kabûl itmeye
Bu dünyede ne ola kim âhiretde ol olmaya
Hûrıla Gilmân gelicek ‘âşık elin uzatmaya
Yûnus seni seveliden beşâret oldu cânına
Her dem yeni dirlikdedür hergiz ‘ömrin eskitmeye

11.

İy ‘âşikan iy ‘âşikan ‘ışk mezhebi dîndür bana
Gördi gözüm dost yüzünü yas kamu düğündür bana
Ayrık bize yas eylemez gönlümüzi pâs eylemez
Hak’dan gelen görklü âvâz andan gelen ündür bana
Ayrık bana ben dimeyem kimesneye sen dimeyem
Ya kul ya sultân dimeyem kalsun işidenler tana
Senden sana varur yolum senden seni söyler dilüm
Allah sana irmez elüm bu hikmete kaldum tana
Ben ‘ışkundan ırılmayam dergâhundan sürülmeyem
Bundan dahı giderisem senün ile varam sana
Ol dost bizi viribidi var dünyayı bir gör didi
Geldüm gördüm bir ârâyış seni seven kalmaz ana

Kullarına vâdeyledi yarınki gün görnem didi
Ol dostlarun sevindügi yarınım bugündür bana
Dost 'ışka ulaşalıdan dünyâ âhiret bir oldı
Ezel-ebed sorarısan dün ile bugündür bana
Yûnus seni dîn idindi dîn nedür îman idindi
'İşka bugün yarın n'olur işi nedür öndin sona

12.

İy pâdişâh iy pâdişâh uş ben beni virdüm sana
Genc ü hazînem kamusı sensün benüm önden sona
Evvel dahı bu 'akl u cân seninleyidi asl-ı kân
Âhir girü sensün mekân anda varam senden yana
Bu âhıla bu zârıla bu hikmeti kim ne bile
Bilse dahı gelmez dile tutdum yüzüm senden yana
Dursam senünle dururam baksam senünle bakaram
Her kancaru kim yürürem gönlüm yöni senden yana
Sensün bana cân u cihân sensün bana genc-i nihân
Senün durur assı-ziyân ne iş gele benden bana
Yûnus sana tutdı yüzün unitdı cümle kendözin
Cümle sana söyler sözün sensün söz söyleden bana

13.

Ol kişünün yokdur yâri iş bu cihân zindân ana
Dimesün kim ben şadıyam ya şadılık kandan ana
Şeddâd yapıdı Uçmagını girmedin aldı cânını
Bir dem amân virdürmedi yidi iklim dutan ana
Dimesün kim müselmânam Çalap emrine fermânam
Dutmazısa Hak sözünü fâyide yok dînden ana
Eyitmesün çoğaç togar etüm-tenüm üşütmeye

Çün vücûdun delûk degül şu'le irmez günden ana
Er tonını giyübeni togru yola gelmezise
Çıkarsun ol tonı yohsa noksân irer tondan ana
Ol kişi kim sagır durur söyleme Hak sözün ana
Ger dirisen zâyî' olur nasîb yokdur sözden ana
Ol kişi kim yol eridür garîb gönüller yâridür
Bir söz diyem tutarısı yigdür şeker baldan ana
Yûnus senün kulun durur bellü bilürsin sen anı
Ko söyleyenler söylesin ne yapışur dilden ana

14.

Her kim bana agyârısı Hak Tanrı yâr olsun ana
Her kancaru varurısı bâğ u bahâr olsun ana
Bana agu sunan kişi şehd ü şeker olsun aş
Gelsün kolay cümle işi eli irer olsun ana
Önümce kuyı kazanı Hak tahtın agdursun anı
Ardumca taşlar atanı güller nisâr olsun ana
Acı dirligüm isteyen tatlu dirilsin dünyede
Kim ölümüm isterise bin yıl 'ömür virsün ana
Her kim diler ben hâr olam düşmen elinde zâr olam
Dostları şâd u düşmânı dost u agyâr olsun ana
Her kim diler ise benüm o dostumdan ayrıldugum
Gözlerinden hicâb gitsin dîdâr ıyân olsun ana
Miskîn Yûnusun dünyede güldüğünü iştirmeyin
Agladugum isteyene gözüm bınar olsun ana

15.

İy pâdişâh-ı Lem-yezel kıldum yönüm senden yana
İş bu yüzüm karasıyla vasl isterem senden yana

Sensin bu gözümde gören sensin dilümde söyleyen
Sensin beni var eyleyen sensin hemin öndin sona
Sen kim didün yâ Rab bana ben yakınam senden sana
Çün yakınsın benden bana görklü yüzün göster bana
Niçe yakınsın bana sen müştâk u hasret sana ben
Dün-gün seni gözleyüben göremezem kaldum tana
Her gelen oldur giden ol görinen oldur gören ol
Ulvî vü süflî cümleten oldur ger bana görine
Yûnus bu sır Hak durur bu dilile gelmek yok durur
Bilmesi bunun zevk durur ‘aklıla fehm irmez ana

16.

Âlimlere sordum nedür dermân günâhlu derdüme
Anlar dahı eyitdiler dermân ana yine Çalap
Va‘de yitüp ölicegez ol sinleye varıcağaz
Zebânîler gelicegez sen ‘inâyet eyle Çalap
Zebânîler çün geleler beni yalınız bulalar
Bilmedüğüm dil soralar sen yardım eylegil Çalap
Gürde soralar bu sözi esirgemez anlar bizi
Biz de sana tutduk yüzi sen esirge bizi Çalap
Sensün bu benüm sultânım bu cânlar içinde cânım
Çokdur benüm günâhlarım sen meded eylegil Çalap
Uçmakdagı Hûrîleri geymiş anlar nûr tonları
Ne bahtılı mü‘minleri bize nasîb eyle Çalap
Turmayup söylerem sözüm günâhuma göyner özüm
Günâhlu Yûnus’un sözün sen kabûl eylegil Çalap

17.

Dîn ü millet sorarısın ‘âşıklara dîn ne hâcet
‘Âşık kişi harâb olur âşık bilmez dîn diyânet

‘Âşıklarun gönli gözi maşûkın isteyü gider
Ayrık sûretde ne kalur kim kılisar zühd ü tâ’at
Tâ’at kılan uçmagıçün dîn tutmayan Tamu içün
Ol ikiden fârig olur neye benzer bu işâret
Her kim dostı severise dostdan yana gitmek gerek
İşi güci dost olıcak cümle işden olur âzât
Anun gibi maşûkanun haberini kim getirür
Cebrâîl-i mürsel sığmaz anda olıcak münâcât
Sori hisâb olmayısar dünyâ âhiret koyana
Münker ü Nekir ne sorar terk olıcak cümle murâd
Havf ü recâ nice gelür varlık yokluk bıragana
İlm ü ‘amel sığmaz anda ne terâzû ne hod sırat
Ol kıyâmet bâzârında her bir kula baş kayısı
Yûnus sen ‘âşıklarıla hîç görmeyesin kıyâmet

18.

Sen bu cihân mülkini Kâf’dan Kâf’a dutdun tut
Yâ bu ‘âlem mâlını oynayuban ütdün tut
Sen Süleymân köşkinde taht kurup oturdun bil
Dîv ü perîye düp-düz hükümler eyledün tut
Sen Ferîdûn haznesin Nûşirevân gencile
Kârûn mâlını dahı sen mâluna katdun tut
Bu dünyâ bir lokmadur ağızdadur çeynenmiş
Çeynenmiş ne dutmak hâ sen anı yutdun tut
‘Ömrün delim bir okdur yay içinde toptolu
Tolmuş oka ne turmak hâ sen anı atdun tut
İş bu cihân mülkinden ansuzın ün iderler
Ansuzını şimdi bil yaraklanup gitdün tut
Çün denize gark oldun bogazuna geldi su

Delü bigi talbınma iy bî-çâre batdun tut
Her gâh ki nefes gelür ol kîsenden eksilür
Çün kîse ortalandı sen anı düketdün tut
İş bu ecel şerbetini elbet dadısarsın
Dadışuna şek yokdur şimdi anı datdun tut
Âhir bir gün ölürsin ölüm vardur bilürsin
Kamulardan ayrılup varup sinde yatdun tut
Yüz yıllar hoşlugıla ‘ömrün olursa Yûnus
Sonucu bir nefesdür geç andan da ötdün tut

19.

Gâfil olma aç gözünü hâlüne bak öleni gör
Kürelilik itme dünyede yazukların dileni gör
Niçe yatur düşübeni ılan çıyan üşübeni
Sünükleri çağşabanı çüriyüben ulanı gör
Kimi âh idüp kılur zârı günehdür elinde varı
Göçmiş yatur kara yiri miskînleri güleni gör
Sorma hâlin kimisine varma İrahman’suzına
Kim isine gövdesine ulşup yeni yolani gör
Kanı Muhammed Mustafâ hüküm itdi Kâf’dan Kâf’a
Dünye kime kıldı vefâ aldanuban kalanı gör
Aldanma mâla davara kulluk eyle Hakk’a yara
Seviyile bile vara bâkî yoldaş olanı gör
Yûnus bu sözleri çatar halka ma’ârifet satar
Kendüsi ne kadar dutar söyledügi yalanı gör

20.

Bir kişiden sorgıl haber kim ma’nîden haberi var
Bir kişiye virgil gönül cânında ‘ışk eseri var

Şunun ki taşı hoş durur bilün kim içi boş durur
Dün-gün öter baykuş durur sanman bütün dîvârı var
Bir devlengeç yuva yapar yürür ilden yavru kapar
Togan ileyinden sapar zir'elinde murdârı var
Yokdur toganla birliği ya Hakk'a lââyık dirliği
Bir kişiden um erligi anun safâ-nazarı var
Sûretile çokdur âdem degmesinde yokdur kadem
Evvel-âhir ol pîş kadem bir Muhammed serveri var
İven yolu durur mîşe mîşe kolaydur komlaşa
Mîşe olan yirde paşa hârâmî çok anterî var
Şeyh ü dânişmend ü velî cümlesi birdür er yolu
Yûnus'dur dervîşler kulu Tapduk gibi serveri var

21.

Söylememek harcı söylemegün hâsıdır
Söylemeklik harcı gönüllerün pâsıdır
Bu gönüller pâsını yuyuban gidermege
Şol sözi söylegil kim sözün hülâsasıdır
Sözi togrı diyene Kuli'l-Hak didi Çalap
Bunda yalan söyleyen yarın utanasıdır
Yitmiş iki millete birliğile bakmayan
Şer'ile evliyâsa hakikatde 'âsîdür
Şer'ile hakikatün vafını eydem sana
Şer'at bir gemidür hakikat deryâsıdır
Niçe ki muhkemise tahtaları geminün
Mevc urıcağaz deniz anı uşanasıdır
Şûride olanların bî-nihâyet dünyâda
'Akl u gönül fehm ü cân fikir anun nesidür
Biz tâliblerüz her dem 'ışk sebakın okuruz

Tanrı virür sebakı ‘ışk hod müderrisidür
Bundan içeri haber işit eydeyin iy yâr
Hakikatün kâfiri şer’ün evliyâsıdur
Geyiklü Baba bize bir kez nazar kılaldan
Hâsıl oldı Yûnus’a her ne ki vâyesidür

22.

İy sözlerün aslın bilen gel di bu söz kandan gelür
Söz aslını anlamayan sanur bu söz benden gelür
Söz var kılur gönüli şâd söz var kılur bilişi yad
Eger horluk eger ‘izzet her kişiye sözden gelür
Söz karadan akdan degül yazup okımakdan degül
Bu yürüyen halkdan degül Hâlik âvâzından gelür
Ne elif okıdum ne cim ne varlıkdandır kelecim
Bilmeye yüz bin müneccim tâli‘üm ne ılduzdan gelür
Şu’le bize aydan degül ‘ışk eri bu soydan degül
Rızkumuz bu evden degül deryâ-yı ‘ummândan gelür
Evvel gönül levhinde Hak yazmışıdı çün bir varak
Bu şimdi okınan sebak ezel-i âzâldan gelür
Evvel hitâb kılur câna cânı andan gelür tene
Biz âletüz bahâne ayruk ne elümüzden gelür
‘Aklumuz ol levhe bakar gizli marazlarum açar
Söz gelür gönlüme akar söz dile ansuzın gelür
Biz bir bahâne arada ayruk di elden ne gele
Hak çün emir eyler câna bu kelecî andan gelür
Yûnus bu derd ile âh it kahr evinde neyler râhat
Bu derde dermân keferet bir âh ile sûzdan gelür

23.

Bu vücûdum şehrine bir dem giresüm gelür
İçindeki sultânun yüzün göresüm gelür
İşidürem sözini göremezem yüzini
Yüzini görmeklige cânum viresüm gelür
Maşûka halvetinün yidi kapısı vardır
Ol kapudan içerü seyrân kılasum gelür
Her kapuda bir kişi yüz bin çerisi vardır
‘İşk kılıcın kuşanup cümle kırasum gelür
Erenlerün sohbeti arturur ma’rifeti
Bî-derdleri sohbetden her dem süresüm gelür
Leylî-i Mecnûn benem şeydâ-yı Rahmân benem
Leylî yüzün görmege Mecnûn olasum gelür
Dost oldu bize mihmân bunca yıl bunca zamân
Gerçek İsmâîl gibi kurbân olasum gelür
Erenlerün nazarı toprağı gevher eyler
Erenler kademinde toprak olasum gelür
Yârimden elçi gelür cânumdan ulak diler
Merkebden inübeni yayan varasum gelür
Miskîn Yûnus’un nefsi dört tabî’at içinde
‘İşkıla cân sırrına pinhân varasum gelür

24.

Yandı yüregüm duduşdı bagrum cigerüm kebâb durur
‘Âşıklarun şerbetleri bu derdüme sebeb durur
Bir niçeleri ‘ışk düzer bir niçeleri ‘ışk bozar
Bir niçeler esrük gezer eyle kim var harâb durur
‘İşkıla çalındı kalem ‘ışka yesir durur âlem
‘Âşıklar arasında Cebrâîl dahı hicâb durur

Medreseler müderrisi okumadılar bu dersi
Şöyle kaldılar ‘âciz bilmediler ne bâb durur
‘Azâzîl da’vî kıldı da’vîsi yalan oldu
Yalan da’vî kılanların pes cezâsı ‘azâb durur
Ölmez bu ‘ışk bilişleri esrûk meclis serhoşları
Dâ’im bunların işleri ceng ü şeşte rebâb durur
Yûnus imdi miskîn olgıl hem miskînlere kul olgıl
Zîra miskîn olanları arzûlayan Çalap durur

25.

Hak bir gönül virdi bana hâ dimedin hayrân olur
Bir dem gelür şâdî olur bir dem gelür giryân olur
Bir dem sanasın kış gibi şol zemheri olmuş gibi
Bir dem beşâretten togar hoş bâgıla bostân olur
Bir dem gelür söyleyemez bir sözi şerh eyleyemez
Bir dem dilinden dür döker dertlülere dermân olur
Bir dem çıkar ‘Arş üzere bir dem iner tahte’s-serâ
Bir dem sanasın katredür bir dem taşar ‘ummân olur
Bir dem cehâletde kalur hiç nesneyi bilmez olur
Bir dem talar hikmetlere Câlinûs u Lokmân olur
Bir dem dîv olur ya perî vîrâneler olur yiri
Bir dem uçar Belkîs’ıla sultân-ı ins ü cân olur
Bir dem görür olmuş gedâ yalın tene geymiş ‘abâ
Bir dem ganî himmet ile Fagfûr u hem Hakân olur
Bir dem gelür ‘âsî olur Hak zihnini yavı kılur
Bir dem gelür kim yoldaşı hem zühd ü hem îmân olur
Bir dem günâhın fikr ider tos-togru Tamu’ya gider
Bir dem görür Hak rahmetin Uçmaklar’a Rıdvân olur
Bir dem varur mescidlere yüzin sürer anda yire

Bir dem varur deyre girer İncîl okur ruhbân olur
Bir dem gelür Mûsâ olur yüz bin münâcâtlar kılır
Bir dem girer kibr evine Firavn'ıla Hâmân olur
Bir dem gelür 'Îsâ gibi ölmüşleri diri kılır
Bir dem gelür güm-râhleyin yolında ser-gerdân olur
Bir dem döner Cebrâîle rahmet saçar her mahfile
Bir dem gelür güm-râh olur miskîn Yûnus Hayrân olur

26.

Benüm gönlüm gözüm 'ışkdan toludur
Dilüm söyler yari yüzüm suludur
Öd agacı bigi yanar vücûdum
Dütünüm göklere seher yilidür
Çokal-cevşen bu 'ışk odına döymez
Okı câna batar katı yalıdur
Senün 'ışkun deniz ben bir balıcak
Balık sudan çıka hemen ölidür
Okuram şâhumı kendü dilümce
Şâhum eydür bana her dem geli dur
Seni sevenlerün ola mı 'aklı
Bir dem usluysa her dem delidür
Yûnus sen Tapduk'a kılğıl du'âlar
'Âşıklar meydânı 'Arş'dan uludur

27.

İy dost seni severem cân içre yirün vardur
Dün-gün uyumaz oldum 'acâyib hâlüm vardur
Sen güli görür iken dikene sunma elün
Düşmândan ne korkarsın çün togrı yârün vardur

Düşmânlar eydür bana söz dimek kandan sana
Bana söz dimek kandan benüm üstâdum vardur
Ele getürdügüni miskînlere harceyle
Niçe çok yaşarısan sonucu ölüm vardur
Bunda kendözin gören ol durur yolda kalan
Benüm bir karıncaya va'llâh isnâdum vardur
Tanla turıgelicek bülbülleyin söylerem
Gönülde ma'nî biter dertlü cigerüm vardur
Yûnus Emre kendözün topraga urgıl yüzün
Maşûkaya yaraşur bir miskînligüm vardur

28.

Sensin benüm cânum cânı sensüz karârum yok durur
Uçmak'da sen olmazısan va'llâh nazarum yok durur
Baksam seni görür gözüm söylerisem sensin sözüm
Seni gözetmekden dahı yigrek şikârum yok durur
Söylerisem dilümdesin ger tek tursam gönlümdesin
Gönlüm gözüm seni sever ayruk nigârum yok durur
Çün ben beni unutmışam şöyle ki sana gitmişem
Ne kâlde ne hâldeyisem bir dem karârum yok durur
Eger beni Cercîs'leyin yitmiş kez öldürürisen
Dönem girü sana varam zîrâ ki 'ârum yok durur
Seni gördüm güneş gibi Cennet bana zindân gibi
Cennet'üne zâhidün ko Uçmak'da arzûm yok durur
Yûnus dahı 'âşık sana göster dîdârını ana
Yârüm dahı sensin benüm ayruk dîdârum yok durur

29.

İy dün ü gün Hak isteyen bilmez misin Hak kandadır
Her kandasam anda hâzır kanda bakarsam andadır

İstemegil Hak'ı ırak gönüldedir Hakk'a turak
Sen senligün elden bırak tenden içerü cândadır
Gir gönüle bulasın Tûr sen-ben dimek defterin dür
Key güher er gönlindedür sanma ki ol 'ummândadır
Ol 'ummânda yüz bin güher bir katreye benzer tamâm
Ol câna yok zamân-zevâl zevâlli cân hayvândadır
Her kanda ki gözin baka Çalap hâzırdur mutlaka
Şol cân ki tapmadı Hak'a assısı yok ziyândadır
Eyle sûretüni vîrân cân sırrıdır ana iren
Bâtın gözidir dost gören zâhir gözi yabandadır
Çün sûretün vîrân ola gönlün bâğı cinân ola
Cânun genci vîrân ola çünkü bu genc vîrândadır
Her kim gaflet içre geçer cânı zevâl suyn içer
Derviş sırrı 'Arş'dan uçar gerçeği yir yüzindedür
Miskîn Yûnus gözün aç bak iki cihân toptolu Hak
Sıdk odına gümânı yak ol eşkere pinhândadır

30.

Firâkun bagrumı taglar ne bilsün kadrünü saglar
Seni görmeyeli dostum bu gözüm kanlı yaş aglar
Akar yaşum sele benzer 'ömür geçer yile benzer
Güler yüzün güle benzer ne bilsün geçe bu çağlar
Gülün bülbül olur yâri anuniçün kılur zârı
Gülistândur anun yiri makâm olmaz ana bâğlar
Balı yağı n'ider bülbül din ana karşı gülsün gül
'Âşık yükini şöyle bil ki çekmedi yüce taglar
'Âşık 'ışkun yükin çeker yücelerden yüce çıkar
Görür dost yüzine bakar gönül maşûkına bağlar
Derviş Yûnus hönı geldi teveccüh maşûka kaldı
Gönülde sevdügin buldı anunla gönlünü bağlar

31.

Bu semâ'a girmeyen sonına peşmân olur
İrişür bizümile ser-te-ser düşmân olur
Dostdur bizi okıyan üstümüze şakıyan
Şimd'üç buçuk okıyan derin dânişmân olur
Dânişmânun câhili onamaz dervîşleri
Dervîşile dânişmân yavlak arışgan olur
Bir niçenün gönline şeytânlar tolup durur
Erenler semâ'ına bunlar gülüşgen olur
Dânişmân oldu geldi okıduğında buldı
Ehl-i derd dervîşlere cânı karışgan olur
İy bî-çâre dânişmân eyit dervîş dervîşân
Dervîşlere irişen işine peşmân olur
Yûnus eydür Mevlânâ epsem otur yiründe
Bu sohbeta döymeyen sonra savaşgan olur

32.

Bu dünyâyâ gönül viren sonucu pişmân olısar
Dünyâ benüm didükleri hep ana düşmân olısar
İy dostını düşmân dutan gaybet yalan söz söyleme
Bunda gammâzlık eyleyen anda yiri tar olısar
Çünki olısar yiri tar kazançlu kazancı kadar
Mü'minlere geldi haber 'âşıklar dîdâr göriser
Maksûdumuz dîdâridi şeyhümüz girçek er idi
Evvel dahı ol varıdı âhir dahı var olısar
Oldur âhir oldur ebed hem dillerde *Küfven ahad*
Evliyâ geçdi dünyâdan bir sâ'at kime kalısar
Alun evliyânun elin togrı varun Hakk'un yolın
Ma'nî budur bellü bilün bildüm diyen bilmeyiser
Yûnus imdi bildüm dime miskînligi elden koma
Kimde miskînlik varısa Hak dîdârın ol göriser

33.

Bilür misüz iy yârenler girçek erenler kandadır
Kanda baksam anda hâzır kanda istesem andadır
Kim ki dostı sevdi ise hânûmânı terk iylesün
Degmeler dostı sevemez dostun sevgüsü cândadır
‘İşksuzlara benüm sözüm benzer kaya yankusına
Bir zerre ‘ışkı olmayan bellü bilün yabandadır
Yalancılık eylemegil ‘ışka yalandur dimegil
Bunda yalan söyleyenün anda yiri zindândadır
İy kendözini bilmeyen söz ma’nîsin anlamayan
Hak varlığın isterisen uş ‘ilm ile Kur’ân’dadır
Allah benüm didüğine virmişdür ‘ışk varlığını
Kime bir zerre ‘ışk vire Çalap varlığı andadır
Niçeler eydür Yûnus’a kim kocaldun ‘ışkı kogıl
‘İşk bize yinile degdi henüz dahı turvandadır

34.

İşidün iy yârenler ‘ışk bir güneşe benzer
‘İşkî olmayan gönül misâl-i taşa benzer
Taş gönülde ne biter dilinde agu düter
Niçe yumşak söylese sözi savaşa benzer
‘İşkî var gönül yanar yumşanur muma döner
Taş gönüller kararmış sarp-katı kışa benzer
Ol sultân kapusunda ol Hazret tapusunda
‘Âşıklarun ılduzu her dem çavuşa benzer
‘Aynı hırs ol olmışdur nefesine ol kalmışdur
Kendüye düşmân olmuş yavuz yoldaşa benzer
‘İşkdur kudret körügi kaynadur ‘âşıkları
Niçe kapdan geçürür andan gümüşe benzer
‘Âşık gönli dölenmez ma’şûkın bulmayınca

Karârı yok dünyâda pervâzı kuşa benzer
Münkir sözini bilmez sözi ileri varmaz
Neye teşbîh idersin anlanmaz düşe benzer
Geç Yûnus endîşeden ne gerek bu pîşeden
Ere 'ışk gerek önden andan dervîşe benzer

35.

İy pâdişâh iy pâdişâh her dem işin düze durur
Dünyâ anun bostânıdur sevdüğünü üze durur
Yavuzluk eyleme sakın ecel sana senden yakın
Niçelerün aslın kökin yord eyleyüp boza durur
Sen anda varursın anda çok yarag eylegil bunda
Cânlar bâkî degül tende di bir kaç gün geze durur
Sorucu gelür yir yırtup sorar Tanrı'n kimdür diyü
İş bu cânım anı tuyup sünüklerüm sıza durur
İy Tanrı'yı bir bilenler cân Hakk'a kurbân kılanlar
Ölü degüldür bu cânlar 'ışk gölinde yüze durur
Ben gördüm erenler uçdı 'ışk kadehin tolu içdi
Hak katında nâzı geçdi şöyle yüzi yire durur
Erenlerün kulıyisan ölümün ana tur Yûnus
Niçerenler geldi geçdi nevbet şimdi bize durur

36.

'İşkun odı yüregümde neler eyler neler eyler
Bugün bir 'âşıkı gördüm bu derdümde haber söyler
Gelün hey dertlüler gelün bu derdümde siz de alun
Dertlü bilür dertlü hâlin ya dertsüzler bunda nêyer
Kimisi dost yüzün gördi kimi dahı görem dirdi
'Âşık maşûkına irdi uş yine bayram eyler
Bugün Mansûr olup n'idem şeyhümün yüzini görem

Maksûdum buyıdı irem ‘âşık yine derdin söyler
Yûnus eydür ‘âşık oldum maşûkun derdinden öldüm
Teveccüh maşûka kıldum anunıla gönlin egler

37.

Tanrı’yiçün cânım cânı cefâyısa tapdur yiter
Senün firâkundan beter ‘azâb dahı var mı beter
‘İşkun odı yüregümde yandugına ‘âlem tanuk
Kanda bir od yanarısı nişânı var düttün tüter
‘İşkun çeri saldı benüm gönlüm evi iklîmine
Cânımı esîr eyledün n’ider bana yağı Tatar
Ecel salam iklîmlere vasyet kılam ‘âşıklara
Maşûkadan diyem sakın oynar ‘âşık gönlin atar
‘Aceb bu benüm derdüme neyiçün dermân bulunmaz
Kim bulısar dermân ana kişiyi kim beri dutar
Resmi durur sultânların kullar günâh eyleyicek
Yâ edebler ol kulını yâ mezâda virür satar
Yûnus şikâyet eyleme yârdan cefâ gördüm diyü
Cümle ‘âşıklar hâceti maşûkı katında biter

38.

‘İşkıla gelen erenler içre aguyı nûş ıder
Topuga çıkmayan çaylar deniz ile savaşı ıder
Biz bu yoldan üşenmedük erenlerden usanmaduk
Kimseyi yavuz sanmaduk her ne ıder kolmaşı ıder
Kolmaşa virdük sözini söz ile dögdük yüzini
Yaban cânâvârı gibi bilinler andan şeşı eder
Bu sohbele gelmeyenler Hak nefesi almayanlar
Sürün anı bundan gitsün tururısa çok iş ıder
Câhildür ma’niden almaz oturur karârı gelmez

Öleceğini hiç sanmaz yüz bin yıllık teşvîş ider
Tag ne kadar yüksese yol anun üstinden aşar
Yûnus Emrem yolsuzlara yol gösterür vü hoş ider

39.

Ne bakarsın taş kapuda gir içeri neler gezer
Tama' oturmuş dâimâ saf bağlanmış fitne düzer
Gel imdi gel kanâ'ata gâfil olma tîz bin ata
Olmaya kim ecel yite fâsid ola satu-bâzâr
Sen kandasın teslim ile kamulardan aşaga dur
Uşan olma bu sözümden gör müfsidi nice kızar
Ana durur buhl u hased key mübâriz durur gâyet
Kökini kaz yabana at fârig otur iy gam-güzâr
Kogıl bu yokluk bâbını öğren dostluk edebini
Eydürsin sor iste beni bana gelen kâlden bezer
Kibr ü menidür subaşı delim kişidür yoldaşı
Sen olmagıl anun eşi buna uyan yoldan azar
Riyâ çökük yirde durur key sakın oda buyurur
İhlâs gelüp cümlesin yur Yûnus yolu yavlak sezer

40.

‘İşksüz âdem dünyede bellü bilün yok durur
Her biri bir nesneye sevgüsü var “âşıkdur
Çalab’un dünyâsında yüz bin dürlü sevgü var
Kabûl it kendözüne gör kangısı lâyıkdur
Biri Rahmâni’r-rahîm biri Şeytânî’r-racîm
Anun yazugı müzdi sevgüsne ta’allukdur
Dünyâda Peygamber’ün başına geldi bu ‘ışk

Tercemânı Cebrâîl ma'sûkası Hâlik'dur
'Ömer ü 'Osmân 'Alî Mustafâ yârenleri
Bu dördinün ulusu Ebu Bekr-i Sıddîk'dur
'Âlem fahri Muhammed Mi'râc'a agdugında
Çalap'dan diledügi ümmetine azıkdur
Yûnus senün 'aybunı gözlegil ayrugı ko
Kimsenün 'ayıbına sen bakmagıl yazıkdur

41.

Severem ben seni cândan içerü
Yolum ötmez bu erkândan içerü
Nere varurısam gönlüm tolusun
Seni kanda koyam bundan içerü
Beni sorman bana bende degülem
Sûretüm boş gezer tondan içerü
Beni benden alana irmez elüm
Kadem kim basa sultândan içerü
Tecelliden nasîb irdi kimine
Kiminün maksûdı bundan içerü
Kime dokundısa ol dost nazarı
Anun şu'lesi var günden içerü
Senün 'ışkun beni bende alupdur
Ne şîrîn derd bu dermândan içerü
Şerî'at-Tarîkat yoldur varana
Hakîkat-Ma'rîfet andan içerü
Süleymân kuş dili bilür didiler
Süleymân var Süleymân'dan içerü
Sülûk seyir iden 'ışkun erine
Niçe mezheb olur dînden içerü
Dînin terk idenün küfürdür işi

Bu ne küfürdür îmandan içerü
O bir dilber durur hiç yok nişânı
Nişân olur mı nişândan içerü
Meger Yûnus gözi tuş oldu dosta
Ki kaldı kapuda andan içerü

42.

Düşd'ögüme hubbû'l-vatan gidem hey dost diyü diyü
Anda varan kalur hemân kalam hey dost diyü diyü
Gele şol 'Azrâîl duta assı kılmaz ana ata
Binem şol agaçdan ata gidem hey dost diyü diyü
Halvetlerde meşgûl olam dâim açılam gül olam
Dost bâğında bülbül olam ötem hey dost diyü diyü
Şol bir biş-on arşın bizi kefen ideler egnüme
Dikem şol dünya tonların geyem hey dost diyü diyü
Mecnûn oluban yürüyem yüce tagları büriyem
Mûm olubanı eriyem yanam hey dost diyü diyü
Günler geçe yıl çevrile üstüme sinlem obrıla
Ten çüriye toprak ola tozam hey dost diyü diyü
Yûnus Emre var yolına münkirler girmez yolına
Bahrî olup dost göline talam hey dost diyü diyü

43.

'İlim 'ilim bilmekdür 'ilim kendin bilmekdür
Sen kendüni bilmezsin yâ niçe okumakdur
Okumakdan ma'nî ne kişi Hakk'ı bilmekdür
Çün okudun bilmezsin hâ bir kurı emekdür
Okıdum bildüm dime çok tâ'at kıldum dime
Eri Hak bilmezisen 'abes yire yilmekdür
Dört kitâbun ma'nîsi bellüdür bir elifde

Sen elif dirsün hoca ma'nîsi ne dimekdür
Yûnus Emre dir hoca gerekse var bin hacca
Hepisinden eyüce bir gönüle girmekdür

44.

Hocam 'âşık olanların işi âhıla zâr olur
Hasretinden ol ma'şûkun gözi yaşı bınar olur
Düni günü kılur zâri ya'ni görmek diler yâri
İşitmezler bu haberi 'ışksuzlar bî-haber olur
Âşıkısan didârına koma bugünü yarına
Girenler 'ışk bâzârına kendözinden bîzâr olur
Terk eylegil sen senligün anun 'ışkını bul anun
Bu 'ışk içinde ölenün kan bahâsı didâr olur
Âşıklar lâ-mekân olur cihânun terkinu urur
Cân u cihân ne nesnedür çün dostıla bâzâr olur
'İşka yoldaş olıcagız cümle işler olur geniz
Maksûd ele giricegiz dost iline sefer olur
Kanı girçek 'âşık kanı gelün isteyelim anı
Bî-çâre Yûnus'un cânı dost yolına îsâr olur

45.

Gelmeyen gelmedi sapdı secde eyledi tapdı
Bu 'imâreti kim yaptı bu mülke Süleymân nedür
Egriligi yaydan egri togrulugu okdan togru
Bu şehir içinde ugru hem kâzî hem sultân nedür
Sendedür senden yat degül bellüdü mu'cizât degül
Bu kelâmdur hüccet degül deryâ içinde 'ummân nedür
Çig bişüp kazan taşmadın rûh cisime ulaşmadın
Ana rahmine düşmedin ol togmadın ölen nedür
İy Yûnus Emre tıfl iken hîç nesneyi fehmi itmedin
Cümle 'ulûmı keşf idüp bildürüp öğrenden nedür

46.

Bize didâr gerek dünyâ gerekmez
Bize ma'nî gerek da'vâ gerekmez
Bize Kadîr Gicesi'dür bu gice
Ko irte olmasun seher gerekmez
Bize 'ışk şerbetinden sun i sâkî
Bize Uçmak'da kevser gerekmez
Badyalar tolu tolu içelüm biz
Biz esrük olmazuz humâr gerekmez
Eger bu derdile hasta düşersem
Safâlık virmesün tîmâr gerekmez
Gerekmez yâr gerekmez cân gerekmez
Bize didâr gerek deyyâr gerekmez
Yûnus esriyüben düşdi susakda
Çagırur Tapdug'ına 'âr gerekmez

47.

Kelecî bilen kişinün yüzini ag ide bir söz
Sözi bişürüp diyenün işini sag ide bir söz
Söz ola kese savaşı söz ola bitüre başı
Söz ola agulu aş balıla yağ ide bir söz
Kelecilerün bişürgil yaramazunı şeşürgil
Sözün usıla düşürgil dimegil çağ ide bir söz
Gel ahî iy şehriyârî sözümüzi dinle bârî
Hezâr gevher ü dînârı kara toprak ide bir söz
Kişi bile söz demini dimeye sözün kemini
Bu cihân Cehennem'ini sekiz uçmag ide bir söz
Yüri yüri yolunıla gâfil olma bilünile
Key sakın key dilünile cânına dâg ide bir söz
Yûnus imdi söz yatından söyle sözi gâyetinden
Key sakın o şeh katından seni ırag ide bir söz

48.

Hak cihâna toludur kimsene Hakk'ı bilmez
Anı sen senden iste o senden ayru olmaz
Dünyâyı inanursın rızka benümdür dursin
Niçün yalan söylersin çün hîç didüğün olmaz
Âhret yavlak ırakdur togrulık key yarakdur
Ayrulık sarp firâkdur hîç giden girü gelmez
Dünyâya gelen göçer bir bir şerbetin içer
Bu bir köbridür geçer câhiller anı bilmez
Gelün tanşuk idelüm işi kolay tutalum
Sevelüm sevilelüm dünyâ kimseye kalmaz
Yûnus sözün anlarsan söz ma'nîsin dinlersen
Sana bir 'amel gerek bunda kimsene kalmaz

49.

N'idem ben bu gönülile benümile bile turmaz
Maşûk yüzün gördi meger ögütleyüp ögin dirmez
Tanrı'yiçün iy uslular gönlüm bana alıvirün
Vardı bilişdi dostıla girü bana boyun virmez
Bunun gibi gönülile niçe dirlik idebilem
Bırakdı yabana beni bir gün gelüp hâlüm sormaz
Gönlüm bana yoldaş iken zühd ü tâ'at kılurıdum
Yıkıldı bu tertîblerüm gönülsüzem elüm irmez
Gönül içerü dostıla ben kapuda feryâd u zâr
Bin yıl zârı kılurısam hâlün nedür diyü sormaz
Eydürisem eyâ gönül kanı farîza yâ sünnet
Eydür ki yok teşvîş yime bu sevüye 'amel irmez
İnileyin eydürisem gel boynunda borç kalmasun
Kakır söger buşar bana eydür ki iy Hakk'ı görmez
Ağız agızdan kutludur ola ki sözünüz duta

Ben yüz bin kez söylerisem sözüm kulagina girmez
Gönlüm dahı cânum dahı el bir itdi şol ikisi
Yüz bin Yûnus'dan ferâgat dost yüzinden gözin ırmaz

50.

Niçeler bu dünyede günâhını yuyamaz
'Ömri geçer yok yire iy dirîga tuyamaz
Bir niçe kişilerün gaflet gözün bağlamış
Hak yolına dirisen bir yufkaya kıyamaz
Bu dünyâ bir gelindür yeşil kıvıl donanmış
Kişi yeni geline bakubanı toyamaz
İy niçe arslanları alur akdarur ölüm
'Azrâil pençesine bir yoksulca döyemez
Var imdi miskîn Yûnus 'uryân olup gir yola
Yüz çokallu gelürse yalıncagı soyamaz

51.

İy bana eyü diyen benem kamudan yavuz
Alnumı ay bilürem bu gözlerümi yılduz
Bu vücûdum şehrinde buçuk pûlluk uçuk yok
'Amelüm mahalleri ser-te-ser kalmış ıssuz
Hücrede vü bucakda Hakk'a lââyık olmadum
Kiminde derd ü firâk kiminde eserlü söz
Halk hep ayagın turur ben segirdüm oturdum
Geçdüm sadır yirine kalın döşek yirüm düz
Bunun gibi sâlûslık çün kim elüme girdi
Ayruk n'ışüme yarar derd ü firâk âh u sûz
Olmaz sözi dimezem ben ma'rifet ehline
Zîrâ disem inanmaz agaçda bitdi karpuz
Ben bir kitâb okıdum kalem anı yazmadı

Mürekkebe eylerisem yitmeye yidi deniz
Ben oruç-namâz için süci içdüm esridüm
Tesbîh-seccâde için dinlerem şeşte-kopuz
Yûnus'un bu sözinden sen ma'nî anlarısan
Konya menâresini göresin bir çuvalduz

52.

Hîç bir kişi bilmez bizi biz ne işün içindeyüz
Ne hırsumuz baydur bizüm ne nefsumüz içindeyüz
Bir kimsenün devletine ta'n idüben biz gelmezüz
Ne münkirüz âlimlere ne tersenün hâcındayuz
Biz bunun neligin bildük dünyenün nesine kalduk
Arzûmuz nefis için degül dünyâ teferrücindeyüz
Yûnus eydür hey sultânım özge şânım vardur benüm
Ko dünyâ altûn gümüşin ne bakır u tuncındayuz

53.

Sûfiyem halk içinde tesbîh elümden gitmez
Dilüm ma'rifet söyler gönlüm hîç kabûl itmez
Boynumda 'icâzetüm riyâyıla tâ'atüm
Endîşem ayruk yirde gözüm yolu gözetmez
Söylerem ma'rifeti sâlûslanuram katı
Miskînligi dönmege gönlümden kibir gitmez
Hoş dervişem sabrum yok dilümde inkârım çok
Kulagumdan gireni hergiz içüm işitmez
Âlem çırákdur sadır gönlüm bunu gözedür
N'ideyüm Hak korkusu hergiz içümden gitmez
Görenler elüm öper tâc u hırkama bakar
Şöyle sanurlar beni zerrece günâh itmez
Taşumda 'ibâdetüm sohbetüm hoş tâ'atüm

İç bâzâra gelicek bin yıllık ‘ayyâr itmez
Görenler velî sanur selâm virür utanur
Anca iş koyarıdum el irüben güç yitmez
Taşum dervîş içüm boş dilüm tatlu sözüm hoş
İllâ ben itdügümi dînin degşüren itmez
Yûnus eksükligüni Allah’una ‘arz eyle
Anun keremi çokdur sen itdügün ol itmez

54.

Bilenlere sormak gerek bu tendeki cân neyimiş
Cân hod Hak’un kudretidür tamardagı kan neyimiş
Fikir yumış oğlanıdur endîşe kaygu kânıdur
Bu âh u vâh ‘ışk tonıdur taht’oturan han neyimiş
Şükür anun birliğine yog iken uş var eyledi
Çünkü asıldan biz yoguz mülk ü hânûmân neyimiş
Çalap viribidi bizi var dünyeyi görün diyü
Bu dünya hod bâkî degül mülke Süleymân neyimiş
Sorun Tapduklu Yûnus’a bu dünyeden ne anladı
Bu dünyanın karârı yok sen neyimiş ben neyimiş

55.

Ben sevdüğüm nigârı n’idem ol benden fârig
Ne virüp hoş görünem iki cihânda fârig
Kimden kime varayın ahvâlüm söylemege
Sözüm kime diyeyin sözden lisândan fârig
Cihânda kim giriser bu işün arasına
Yâ kim hükm idebile sultân u hândan fârig
Gerek müsûlmân olam bin yıl ‘ibâdet kılam
Gerekse kâfir olam küfr ü îmândan fârig
Gerekse ehl-i millet farîzasın bekleyem

Gerekse şöhret kovam şöhret ü dînden fârig
Gerekse ilm-i dînde yüz bin kez minber depem
Gerekse şîrk besleyem şîrk ü gümândan fârig
Nice ticâret ile mekseb gösterem ana
Şöyle tüvângerdür ol assı-ziyândan fârig
Niçesi kullığıla sevibilem ben ana
Hâs u ‘âm anı sever cümle sevenden fârig
Anun gibi ma’şûka kim gönül virdiyise
Bî-‘aded tertîb gerek ol andan bundan fârig
Yûnus sen severisen hakikat ma’şûkayı
Dervîşligile kül ol kevn ü mekândan fârig

56.

Erenlerün yolları inceden inceyimiş
Süleymân’a yol kesen şol bir karıncayımış
Ol karınca söyledi Süleymân’a yol didi
Ol karınca söylediği cevâb alıncayımış
Götürmedi kimsene kimsenenün gücünü
Güç götürdüm diyenler eli irinceyimiş
Kim kime ne dirise eger hayr u eger şer
Allah virür cezâsın gele yol inceyimiş
Gönlüm bana eydürdi seni severem dirdi
Gönlüm seni sevdüğü dostu irinceyimiş
Gönlüm eydür varayın sana girü geleyin
Gönlüm uyduğı bana dostı bulıncayımış
Yârenlerüm eydürler ‘âşık melâmet gerek
Geldi benüm başuma ol söz yirinceyimiş
‘Âşıkun gözi yaşı dün-gün dökülür durmaz
‘Âşık kan agladuğı ma’şûk sorıncayımış
Dört kitâbun ma’nîsin okıdum tahsîl kıldım

‘İşka gelicek gördüm bir ulu heceyimiş
Ben dervîşem diyenler harâmı yimeyenler
Harâmun yinmedügi ele girinceyimiş
Eydürler fülân öldi mülkile mâlı kaldı
Ol mâlun irkildigi ıssı ölinceyimiş
İki kişi söyleşür Yûnus’ı görsem diyü
Biri eydür ben gördüm bir ‘âşık kocayımış

57.

Ben derdile âh iderdüm derdüm bana dermânımış
İsteridüm hasretile dost yanumda pinhânımış
Kandaydum fikr iderdüm göge bakup şükr iderdüm
İsteridüm hasretile dost yanumda pinhânımış
Sanurdum kendüm ayırıyam dost gayrıdur ben gayrıyam
Beni bu hayâle salan bu sıfât-ı insânımış
İnsân sıfatı kendü Hak insandadur Hak togrı bak
Bu insânun sıfatına cümle ‘âlem hayrânımış
Her kim ol insânı bile hayvânısa insân ola
Cümle yaradılmış kula insân tolu sultânımış
Tevhîd imiş cümle ‘âlem tevhîdi bilendür Âdem
Bu tevhîdi inkâr iden öz cânına düşmânımış
İnsân olan buldı Hakk’ı meclis anun oldur sâkî
Hemân bu bî-çâre Yûnus ‘ışkıla âşinâyımış

58.

Gel iy gözüm agla gülmezem ayruk
Cânım dosta gider gelmezem ayruk
Ne gam bu dünyede bir kez ölürsem
Anda ölüm olmaz ölmezem ayruk
Varlığum yokluga degşürmişem ben

Bugün câna başa kalmazam ayruk
Mahabbet bahrinün gavvâsı oldum
Gerekmez Ceyhûn'a talmazam ayruk
Yanmışam 'îşkuna tâ kül olunca
Boyandum rengüne solmazam ayruk
Ko beni yatayın dost işiginde
Yiter bir el dahı almazam ayruk
Yansun cânum yansun 'îşkun odına
Aksun yaşum aksun silmezem ayruk
Ko beni yanayın göynüklerümle
Kaçan 'âşık olsam ölmezem ayruk
Dilerem fazlundan ayurmayasın
Hocam senden özge sevmezem ayruk
Yûnus 'âşık durur maşûkın ister
Dahı hîç nesne istemezem ayruk

59.

Kerem ile bir berü bak nikâbı yüzünden bırak
Ayun on dördi misün balk urur yüz ü yanak
Şol bal agızdan kelecî yüz bin şekerden tatlıdur
Söyler olursa bu dilün deprenür olsa ol tudak
Otuz iki incü bitmiş mercân içinde i cânum
Kıymeti a'lâ incüden aklığı da incüden ak
Yüzüne karşı bu güneş bir dem gelüben turamaz
Gelüp kaşundan kiçi ay her dem okıyalı sebak
Gören seni pervâne tek niçesi oda düşmesin
İki yanadın çün turur ol iki şû'leli çerâk
'İşkun selâsilinde zencîre kim ki düşse
Âzâdlık istemez ol olsa vücûdı toprak
Dil niçe vâsf itsün hüsnünile hulkunı kim

Hüsnüni Hak eylesün yavuz gözlerden ırak
İşitdüm boyun senün serviden a'lâyımış
Dahı gözüm görmedin boyunu sevdi kulak
Yûnus Hak tecellîsin senün yüzünde gördi
Çâre yok ayrılmaga çün sende görindi Hak

60.

Ma'nî bahrine talduk vücûd sırrını bulduk
İki cihân ser-te-ser cümle vücûdda bulduk
Bu çizginen gökleri tahte's-serâ yirleri
Yitmiş bin hicâbları cümle vücûdda bulduk
Yidi gök yidi yiri tagları denizleri
Uçmagıla Tamu'yı cümle vücûdda bulduk
Gice ile gündüzi gökde yidi yıldızı
Levhde yazılan sözi cümle vücûdda bulduk
Mûsâ'nun agduğı Tûr'ı yohsa Beytü'l-Ma'mûr'ı
İsrâfil çalduğı Sûrî cümle vücûdda bulduk
Tevrât'ıla İncîl'i Zebûr'ıla Furkân'ı
Bunlardagı beyânı cümle vücûdda bulduk
Bir ile iki üç dördile biş ü altı
Yidi sekiz tokuzı cümle vücûdda bulduk
Yûnus'un sözleri Hak cümle didüğü saddâk
Ne gördüysen kamu Hak cümle vücûdda bulduk

61.

Ne söz kelecî dirisem dilüm seni söyleyicek
Kanda yürürsem yürürem senden yana kaçâr dilek
Hakdur seni sevmezlere cânsuz sûretdür dirisem
Anuniçün cânlılara senün gibi ma'sûk gerek
Söyledün cümle 'âleme henüz nikâb içindesin

Bir dem perdesüz yürisen iki cihân olur helâk
Dîv ü perî ins ü melek sever seni her mahlûkât
Hayrân olup ileyünde turmuş durur hûr u melek
Nûşdur senün elünile zehr-i kâtil içerisem
Bilmezem ne ma'nîsi var ol olur cânuma tiryâk
Ger şehd ü şeker yirisem sensüz agudur cânuma
Çün cânumun sensin dadı kanda bulam senden yigrek
Yüz bin eger cevri ü cefâ ugrarîsa sûretüme
Hiç eksilmez şâdılığum cümle diler seni sevmek
Ne var eger Yûnus dahı 'ışk içinde zerreyise
'İşk odiyâ kâyım durur yirile gök çarh-ı felek

62.

Nişânı bu benzi sarı gözleri yaşıdur 'âşıkun
'İşk odına yanar cânı cigeri başdur 'âşıkun
Dün-gün yürür hayrân olur 'ışk odına yanar erür
Döşegi toprak u kabir yasadığı taşdur 'âşıkun
Kimse bilmez âşık hâlin gönlünde nedür ahvâlin
Süpürmege dostun yolın yüzi ferâşdur 'âşıkun
Miskîn olur 'âşık kişi durmaz akar gözi yaşı
Mâlî mülki cân u başı 'ışka tarâşdur 'âşıkun
'Âşık kılar dün-gün âhı vurur Hak'a doğru râhı
Her dem gönül seyrengehi gönli Mi'râc'dur 'âşıkun
Her bir kişi bir iş dutar ol dosta yakın olmaga
Gice gündüz nefsiyle her dem savaşıdur 'âşıkun
Yûnus eydür ol melâmet şeyhliği 'âşıklığa sat
'Âşık da n'ister eyü ad bed-nâmı hoşdur 'âşıkun

63.

İy su kandan gelürsin vatanun kanda senün
Kanda çukur bulursan yatagun anda senün
Sen yüceden çıkarsın alçak yire akarsın
Gönül Hakk'a dutarsın alçak gönlün var senün
Seni bulut götürür 'âlemlere yitürür
Dürlü çiçek bitürür hoş üstâdun var senün
Agaçlara varursın köklerinden girürsin
Dunı sıra yürürsin uzun elün var senün
Kandayısı yaş-kurı hîç sensüz olmaz biri
Ne ölüsün ne diri hîç tenün yokdur senün
Kimün denize gider kimün tütünü tüter
İsmün disen ne durur hoş bâzârun var senün
Akup deniz olursın tagılup toz olursın
Göllerde sâz olursın yapılan evler senün
Dünyede cânlu cânsuz olımayalar sensüz
Câna cânsın gümânsuz hîç menendün yok senün
Şimdi Yûnus susadı diler ki senden içe
Bir içim bin kızıla nice bahân yok senün

64.

Kul pâdişâhsuz olmaz pâdişâh kulsuz degül
Pâdişâhı kim bileydi kul itmese yort savul
Sultân hemîşe sultân kul hemîşe kulıdı
Ol kadîm pâdişâydı usûl içinde usûl
Tanrı kadîm kul kadîm ayrılmadum bir adım
Gör kul kim Tanrı kimdür anla iy sâhib-kabûl
Bize birlik sarâyın togru beşâret ayın
Geç ikilik fikrinden kogıl benligi yâ kul
Gör imdi gizlü seyri seyir içinde sırrı

Kul bilmez bu tedbîri kime degdi bu nüzûl
Eyid eyid kamusın ne kân u ne ma'densin
Sûret-i pür-ma'nîsin pâdişâhı sende bul
Gel imdi hicâbun aç senden ayrıl sana kaç
Sende bulasın Mi'râc sana gelür cümle yol
Kanca vardun iy 'âkil bir ağızdan cümle dil
Cüz'ıyyât-ı müselsel haber virür 'akl-ı kül
Yûnus bak neredesin ne yirde ne gökdesin
Bekle edeb perdesin gel imdi gel tapu kıl

65.

'İşksuzlara virme ögüt ögüdünden alur degül
'İşksuz âdem hayvân olur hayvân ögüt bilür degül
Eksük olman ehillerden kaçâ görün câhillerden
Tanrı bîzâr bahillerden bahil dîdâr görür degül
Kara taşa su koyarsan elli yıl ısladurısan
Hemân taş gine bayagı hünerlü taş olur degül
Taşdan çıkar dürlü sular ayakından biter neler
Câhil gönli taşdan beter câhil gelmez gelür degül
Boz yapalak devlingece emek yime ırte-gice
Anun işi gözsepekdür salup ördek alur degül
Şah balabân şâhin togan zihî ögmiş anı ögen
Togan za'îf olurısa toganlıktan kalur degül
Ol iki cihân güneşi zâhir dünyâsın degşürdi
Câhil anı öldi sanur ol hod ölmez ölür degül
Yûnus olma câhillerden ırak olma ehillerden
Câhil ne var mü'minise câhillikden kalur degül

66.

Eyâ gâfil aç gözünü gönlün yavlak uzatmagıl
Bakgıl kendü dirliğüne kimse 'aybın gözetmegil
Şöyle dirilgil hulkıla öliceğiz söyleşeler
Bâkî dirlik budur cânım yavuz adıla gitmegil
Bir gün ola bu dünyâyı âhirete degşüresin
Dün ü günü kılğıl tâ'at ayak uzadup yatmagıl
Gördün ki bir dervîş gelür yüz vur anun kademine
Senden şey'ullah idicek kaşun karagun çatmagıl
Nefse uyup biş parmagun bir kezden iltme agzuna
Kes birisin vir miskîne gerek olur unutmagıl
Söyledüğün keleciiyi işitdüğün gibi söyle
Kendözünden zîreklenüp bir kaç söz dahı katmagıl
Dünyâ çerb ü şîrîn durur âdem gerekdür yiyesi
Kem nesneye tama' idüp kesüp kemürüp yutmagıl
Yûnus kim öldürür seni viren alur yine cânı
Yarın göresin sen anı er nazarından gitmegil

67.

Bir kez gönül yıkdunısa bu kıldugun namâz degül
Yitmiş iki millet dahı elin yüzün yumaz degül
Erenler gelüp geçdiler dünyâyı koyup göçdiler
Havâya agup uçdılar bular hümâdur kaz degül
Cân odur kim Hak'a ire ayak odur yola gire
Er oldur alçakda tura yüksekden bakan göz degül
Münkir ile müdde'iyi sayma buçuğa koyanı
Git ahûra tak buları her kim (ki) 'âşık-bâz degül
Togrı yola gitdünise er etegin tutdunısa
Bir hayır da itdünise birine bindür az degül
Yûnus bu sözleri çatar sanki balı yaga katar
Halka metâ'ların satar yüki güherdüz tuz degül

68.

Ben bunda garîb geldüm ben bu ilden bîzâram
Bu tutsaklık tuzagın demi geldi üzerem
Ben bu ‘ışk kitâbını okıdum tahsîl kıldum
Hâcet degüldür bana aga kara yazaram
Dört kitâbun ma’nîsi tamâmdur bir elifde
Bâ didürmen siz bana bâ diyicek azaram
Bir elif tahsîl iden münezzehdür ‘âlemden
Endîşe iklîminde niçün durup gezerem
Yitmiş iki millete suçum budur Hak didüm
Korkı hıyânetedür yâ ben niçün kızaram
Bir çeşmeden akan su acı tatlu olmaya
Edebdür bana yirmek bir lüleden sızaram
Şerî’at oğlanları niçe yol eyde ban
Hakikat deryâsında bahrî oldum yüzerem
Çünkü ben bunda geldüm ben anı bunda buldum
Mansûr’am dâra geldüm kül oluban tozaram
Karanu dünler olsa yollar hîç anlanmasa
Kulavuzum er olsa ben neyiçün azaram
Dost bana gelsün dimiş benüm kaydumı yimiş
İş bu yüzüm karasın teberrükler düzerem
Çün varam dost Hazret’e el kavşurup hıdmete
Benden ‘amel sorarsa bu ‘amelden bezerem
Yûnus bu kuş dilidür bunı süleymân bilir
Gerçek eren bu yolda ne didüğün sezerem

69.

Uş gine geldüm ben bunda sır sözün ‘ıyân eyleyem
Bir söz ile yiri gögi cümlesin hayrân eyleyem
Dilerisem ten eyleyem dilerisem cân eyleyem

Gönlümi Tûr cânüm Mûsâ 'ışkı Süleymân eyleyem
Dirlik bana karşı gele ben dirliğün boynın uram
Ölüm eger vâcib ola cânümü kurbân eyleyem
'Îsâ ki Meryem'e varur şöyle varam ben ol Hakk'a
Fazlı yolında ol Hakk'un 'âlemi handân eyleyem
Azrâîl ne kişi durur kasd idebile cânuma
Ben anun kasdını gine kendüye zindân eyleyem
Yâ Cebrâîl kim ola kim hükm ide benüm âhuma
Yüz bin Cebrâîl gibi bir demde perrân eyleyem
Bu bizden öndin gelenler ma'nîyi pinhân didiler
Ben anadan togmış gibi geldüm ki 'uryân eyleyem
Yûnus senün gönlün evi Hak varlığı toptoludur
Uş geldüm ki 'âşıklara varlıktan ihsân eyleyem

70.

Ben bir 'aceb ile geldüm kimse hâlüm bilmez benüm
Ben söylerem ben dinlerem kimse dilüm bilmez benüm
Benüm dilüm kuş dilidür benüm ilüm dost ilidür
Ben bülbülem dost gülümdür bilün gülüm solmaz benüm
Ol dost bana gelsün dimiş sundum kadeh alsun dimiş
Aldum kadeh içdüm şarâb ayruk gönlüm ölmez benüm
Ne turum var ne turagum hîç yirde yokdur karârüm
Hakk'a münâcât itmege bellü yirüm olmaz benüm
Sor turdugum yiri bana gelürsen gösterem sana
Bir zerrece Hak'dan ayru gözüm nesne görmez benüm
Tûr Tagı'nda bir tecellî gör Mûsâ'ya neler kıldı
Yûnus eydür Hak katında sözüm girü kalmaz benüm

71.

Kaçan kim ben beni bildüm yakîn bil kim Hakk'ı buldum
Korkum anı bulıncaydı şimdi korkudan kurtuldum
Hiç ayrukdan ben korkmazam ya bir zerre kayurmazam
Ben şimdi kimden korkayın korkdugumıla yâr oldum
'Azrâîl gelmez cânuma sorucu gelmez sinüme
Bular benden ne sorısar anı sorduran ben oldum
Yâ ben onca kaçan olam anun buyrugın buyuram
Ol geldi gönlüme toldı ben ana bir dükkân oldum
Dükkân ıssı dükkânından hâli degüldür evinden
Ol bu eve gelediden ben bu halka bir kân oldum
Cânlular benden el alur cânusuzlar eri ne bilür
Hem virürler hem alurlar ben bir ulu dîvân oldum
Yûnus Hakk'a kıldı tapu Hak Yûnus'a açdı kapu
Bâkî devlet benüm imiş ben kul iken sultân oldum

72.

Haber eylen 'âşıklara 'ışka gönül viren benem
'İşkâ bahâ kim yitüre 'ışk ma'denin bulan benem
Yir gök tolu bu 'ışk durur 'ışksuz hîç nesne yok durur
'İşk bahrisi olubanı denizlere talan benem
Deniz yüzinden su alup sunı virürem göklere
Bulutlayın seyrân idüp 'Arş'a yakın varan benem
Yıldırım olup şakıyan gökde melâik tokıyan
Bulutlara hüküm sürüp yagmur olup yagan benem
Gördüm göğün meleklerin her biri bir cünbişdedür
Hak Çalab'un zikrin ider İncıl ü hem Kur'ân benem
Gördüm diyen degül gören bildüm diyen degül bilen
Bilen oldur gösteren ol 'ışka esîr olan benem
Sekiz Uçmak 'âşıklara köşk ü sarâydur anlara

Mûsî'leyn hayrân olup Tûr Tag'ında kalan benem
Kalem çalınacak görgil haber böyle durur bilgil
Kâlû belâ kelecisin bunda haber viren benem
Delü oldum adum Yûnus 'ışk oldu bana kulavuz
Hazret'e degin yalunuz yüz süriye varan benem

73.

Ezelî bu 'ışkı ben bu mülke sürüp geldüm
Biridüm anda şeksüz uş yine bire geldüm
Ol birün nûrî bana göründi er yüzünden
Cân gözile ol nûrî ben bunda sora geldüm
Ol nûrî göreliden unıtdum kendözümü
Sanasın Mûsâ benem hâcete Tûr'a geldüm
Tûr-ı münâcât bana turdugum yirde olur
Benem bugün Bâyezîd uş gizlü sırra geldüm
Ezel benüm ilümdür Elest benüm yolumdur
Ezelile Elest'i ben bunda göre geldüm
Ben ezelden varıdum maşûkıla yârıdum
Hak beni viribidi âlemi göre geldüm
Çün gökden yire yagdum yirden göge çok agdum
Âdem tonın tonandum devrânım süre geldüm
Et ü deri büründüm geldüm size göründüm
Adumı âdem kodum andan zuhûra geldüm
'İşk esritdi cânımı uş Ene'l-Hak didürür
Korku gitdi gönlümden Mansûr'am dâra geldüm
'İşkdan dertlü olana dermânım vardır benüm
'İşk sayrusı olana erkândur sora geldüm
Mecnûn kadehin aldum Leylî gönline taldum
Çün Hakk'ı 'ıyân bildüm andan sınura geldüm
Bundan böylesi bilgil pâdişâh iklimidür

Dört yanum dîdâr oldu gör ne hûb yire geldüm
Bana bu 'ışk tolalı adum Yûnus olalı
'İyân oldu pâdişâh kulam şükrâne geldüm

74.

Benüm bunda karârum yok ben bunda gitmege geldüm
Bezîrgânam metâ'um çok alana satmaga geldüm
Ben gelmedüm da'vîyiçün benüm işüm seviyiçün
Dostun evi gönüllerdür gönüller yapmaga geldüm
Dost esrigi deliligüm 'âşıklar bilür neligüm
Degşürüben ikiligüm birlige yitmege geldüm
Ol hâcemdür ben kulıyam dost bâğçesi bülbüliye
Ol hâcemün bâğçesinde şâd olup ötmege geldüm
Bunda bilişmeyen cânlar anda bilişimez anlar
Bunda bilişüp dostıla hâlüm 'arz itmege geldüm
Yûnus Emre 'âşık olmuş maşûka derdinden ölmüş
Girçek erün kapusunda hâlüm 'arz itmege geldüm

75.

İy kamu derd ehli gelün derd benem ü dermân benem
Kâfirdeki küfr-i nihân mü'mindeki îmân benem
'Âlemde fitneyi kodum Mansûr'ı kül itdi odum
Dilinde Ene'l-Hak didüm boynındaki urgan benem
Yûsuf'daki hüsn ü cemâl Ya'kûb'daki hüzn ü melâl
Gâh bedr olam gâhî hilâl gökde mâh-ı tâbân benem
Nemrûd'daki sûret kılan İbrâhîm'i oda atan
Bir kılını yandurmayan od u kül ü reyhân benem
Yûnus bu cismüm adıdur cisim anun bünyâdudur
Adum eger sorarısın bilgil câna cânân benem

76.

Ben seni sevdüğümü işitsünler hâs u ‘âm
Söyleşenler söyleşsün sensüz dirligüm harâm
Kim senün lezzetünden cânı dad almazısa
Yürür bir cânsuz sûret ‘âlem halinden bî-gam
Ben bu dem seni gördüm niçesi sabr eyleyem
Seni bir dem görmege müştâkdur cümle ‘âlem
Seni seven kişiye ne hâcet Hûr u Kusûr
Seni sevmeyen câna Tamu’dur cümle makâm
İki cihân varlığı ger benüm olurısa
Sensüz bana gerekmez iş senünledür tamâm
Bin yıl ‘ömrüm varısa harc idem bu kapuda
Gerçek ben ‘âşıkısam gerek bu yolda ölem
Bana sen gereğisen n’iderem kendözümü
Ger ben sen oldumısa ben beni yavu kılam
‘Âlemlerün arzûsı seni bulmagiçündür
Ben seni bulmışiken sensüzün nite olam
Çok sorarlar Yûnus’a niçe ‘ışk esrûkligi
N’itsün ezel bezminde öyle çalındı kalem

77.

Hak’dan nazar aldı bana Hak kapusın açar oldum
Girdüm Hakk’un haznesine dürr ü gevher saçar oldum
Devlet tâcı başa kondı ‘ışk kadehin bana sundı
Susadugumca ben dahı her dem anı içen oldum
Esritdi ‘ışka düşürdi ben hamıdum ‘ışk bişürdi
‘Aklum başuma divşürdi hayrı şerden seçer oldum
Hayra döndi benüm işüm endîşeden âzâd başum
Nefsüm başını kesüben şer işlerden kaçan oldum
Kesildi nefis başı öldi fisk u fesâd işler kaldı

Hak'dan bana nazar oldu kanatlandum uçar oldum
Uçdum bir hoş yire kondum bu dünyâyı bâkî sandum
İy yârânlar ben usandum kondum gine göçer oldum
Göçenler menzile yitdi vardı anda karâr itdi
Geçdi 'ömür kavil yitdi varlığımdan nâ-çâr oldum
Cânum nâ-çâridi bunda kalmışıdum bu zindânda
Gel didiler vardum anda varlığımdan geçer oldum
Yûnus Hakk'a bilişeli cân u gönül virişeli
Şol Tapdug'a irişeli gizlü râzum açar oldum

78.

Dostdan bana haber geldi turayım andan varayım
Kurbânlığa bu cânumı vireyim andan varayım
Şol bir iki arşın bizün ne yini var ne yakası
Kaftân idüben egnüme sarayım andan varayım
Cân alıcı hod geliser emâneti vir diyiser
Ben emâneti ıssına vireyim andan varayım
Gitdi cânum kaldum eyle nâ-çâr olup girdüm yola
Dostlar şâd olduğın bile göreyim andan varayım
Münker ü Nekir geliser yir ü gök ünle tolısar
Ben bunlara cevâbını vireyim andan varayım
Yazugum çok günâh öküş yürür idüm dünyâda hoş
İtdüklerümün hisâbın vireyim andan varayım
Besledüğüm nâzûk teni terk itmeyem dirdüm anı
Kara topraga ben anı koyayum andan varayım
Ben bu 'ömür hırmenini dögdüm getürdüm uş yine
Yûnus eydür bu dükkânı direyim andan varayım

79.

Bu cümle erkânı koyup birlik yolun tutan benem
Hırs u tama' bende ırak hem arduma atan benem
Bakan benem gören benem alan benem viren benem
Ne Cebrâîl ne Mikâîl İsrâfîl'i kılan benem
Yidinci kat yirlerde, sekizinci at göklerde
Bu söylenen dillerde hükmi tamâm kılan benem
Emrile bulut oynadan yirde bereket kaynadan
Elümde kudret şinigi halka rızkın viren benem
Bir karâra tutdum karâr benüm sırruma kim irer
Câhil beni kanda görür gönüllere giren benem
Çagram himmet leşkerine dirile dost işigine
'Arş önünde 'aklumu hıdmet kılup turan benem
Gök yüzinde ferîşteler Yûnus ne kasd ider bular
Dek turmazsa ferîşteler 'Arş'a çomak uran benem
Delü oldumıdı Yûnus 'ışk oldu bana kulavuz
Hazret'e degin yalunuz yüzi süri viren benem

80.

Ger râzumu söylerisem kimse dilüm bilmez benüm
Eger sabır eylerisem gönlüm karâr kılmaz benüm
İy uslular iy uslular siz eyidün ben n'ideyüm
Ol dost yüzün göreliden 'aklum başa gelmez benüm
Bunun gibi tertîbile işüm niçe başa vara
Elümde iş kaldıysa cânumdan iş kalmaz benüm
Ne usluşam ne delüyem neye benzer işüm benüm
'İşk denizine gark olup gönlüm gözüm toymaz benüm
Bu mahabbet odı benüm yüregümde yana durur
Denize gark olurısam söynüp hatâ kılmaz benüm
Yıl on iki ay 'ışk odı içümde uş yanup durur

Yandugunca artar kokum devrüm geçüp solmaz benüm
Cümle Hak'a yol vardılar sabrıla Hakk'a irdiler
'İşkun aslı oddan durur sabrumıla olmaz benüm
Niçe eyitdüm gönlüme var sabır eyle dek otur
Şol dem dahı bed-ter olur ögüdümü almaz benüm
Bu Yûnus'un çün sûreti ölüp toprak olurısa
Bâtınumdun 'ışk sevgüsi bilün ki hîç gitmez benüm

81.

Senden gelür cevr ü cefâ ben âh u vâh itmeyeyüm
Düşmişem 'ışkun odına yanup niçe dütmeyeyüm
Uş yürüyem yana yana top cigerüm döndi kana
'İşkundan oldum dîvâne niçe zârı kılmayayum
Senün 'ışkun denizine düşübeni gark olayum
Kimsenem yok elüm ala koma beni batmayayum
Sekiz Uçmagun Hûrîsi gelürise bir araya
Sana ümmet olmayanı ben anlara katmayayum
Yûnus Emre sen bu sözi yüz bin dirisen az-ola
İşidenler 'âşık ola iñende uzatmayayum

82.

İy ehl olan eydün bana ben niçesi döleneyim
Ne dürlü tedbîr ideyüm ya niçe sagınç sanayım
Cânımda ol büt bitüpdür gönülümü ol tutupdur
Hey beni ol avutupdur ayruk neye bağlanayım
Öyle idüpdür ol beni seçemezsem dünden günü
Alsun teni utsun cânı kon ben ana aldanayım
Ben gevheriyem kânum ol ben bir kulam sultânım ol
'Aklum u cânım gönlüm ol andan niçün usanayım
Ansuzlîgum bana harâm andan durur nakdüm tamâm

Buncılayın lutf u kerem kanda bulup dinleyeyüm
Oldur bana Yûnus diyen oldur benüm bagrum delen
Oldur beni bensüz koyan hem ben olam bu ben neyim

83.

Dost bakalı yüzüme ben şehi görüp geldüm
Ol yüce yücesine bî-gümân irüp geldüm
Esrikligüme bakma adum delüye takma
Esrikligüm ezelden 'işreti sürüp geldüm
Ezelden bileydüm *Elest'de Belâ* didüm
Ol kadîmî denizden sil olup akup geldüm
'İşretüne irmişem sala diyü durmışam
Cânı dîn ü îmânı şükrâne virüp geldüm
Nûr bana 'İsâ oldu erenler du'â kıldı
Niçe kezin toprakdan ben öri turup geldüm
Mansûr eydür Ene'l-Hak dir sûretün oda yak
Dinüz dâra gelsünler ben dârı kurup geldüm
Sorman Yûnus'dan haber dost kandasa anda var
Haberî gören virür ben anı görüp geldüm

84.

Yüz bin cefâ kılsan bana
Senden yüzüm döndürmezem
Cânum dahı alurısan
Senden yüzüm döndürmezem
Seni severem cânıla
Kul olmışam fermânıla
And içerem Kur'ân'ıla
Senden yüzüm döndürmezem
Kilîseye dirsene girem

Nakûs dahı dirsen çalam
‘Âşıklara yokdur kalem
Senden yüzüm döndürmezem
‘Îsâ mısın Mûsâ mısın
Yâ Yûsuf-ı Ken’ân mısın
Va’llâh ki cânlar cânısın
Senden yüzüm döndürmezem
Yûnus gerçek ‘âşıkısam
Hak yolına sâdıkısam
Hıdmetlere lâyıkısam
Senden yüzüm döndürmezem

85.

Denizler olsa bir kadeh susalıgum kanmaz benüm
İnildümi yenemezem gözüm yaşı dinmez benüm
Uş yine Mansûr kadehin ma’şûka sundı elüme
Dört yanumdan od urdılar kimse hâlüm bilmez benüm
Yana yana kül oluban sen ma’şûkanun yolına
Günde bin kez yanarısam dostdan yüzüm dönmez benüm
Cânum ‘ışkun külüngine Ferhâd olup dutdum başum
Dâim taşları keserem Şîrînüm hiç sormaz benüm
Gel varalum bizüm ile tâ giresin bâğçelere
Ma’mûr olmuş bostânlarum agyâr gülüm dirmez benüm
Bizüm ilün bâğçeleri turmaz öter bülbülleri
Açılmış tâze gülleri gülistânüm solmaz benüm
Yûnus eydür iy sultânüm ‘ışk odına yandı cânum
Virsen eger dermânını ayruk cânum ölmez benüm

86.

Bugün sohbet bizüm oldu bize bizüm diyen gelsün
İçürdi 'ışk bize şehdin nûş eyleyüp yudan gelsün
Kanâ'at hırkası içre selâmet başını çekdüm
Melâmet gönlegin biçdüm 'ârif olup geyen gelsün
Bu 'ışk meydânı içinde çağurdum bir âvâz itdüm
Müezzinlik bizüm oldu îmâm oldum uyan gelsün
Bu 'ummânda delim dürlü güher vardur ele girmez
Bahâsuz inci bulunmaz câna başa kıyan gelsün
Sûret nakşın gidermekle gönül mülki temiz olmaz
Akar rahmet suyu çağlar gönül kirin yuyan gelsün
İy dostlar işidün sözüm dün itmişem bu gündüzüm
Ben yavı kıldum kendözüm bu Hak yola giren gelsün
Yûnus miskîn anı görmüş eline hem dîvân almış
'Âlimler okıyamamış bu ma'nîden tuyan gelsün

87.

Biz dünyâdan gider olduk kalanlara selâm olsun
Bizüm için hayır-du'â kılanlara selâm olsun
Ecel büke bilümüzü söyletmeye dilümüzü
Hasta iken hâlümüzü soranlara selâm olsun
Tenüm ortaya açıla yakasız gönlek biçile
Bizi bir arı vechile yuyanlara selâm olsun
'Azrâil alur cânumuz kurur tamarda kanumuz
Yayıcagız kefenümüz saranlara selâm olsun
Gider olduk dostumuza iremedük kasdumuza
Namâz için üstümüze duranlara selâm olsun
Sözdür söylenür araya kimse döymez bu yaraya
İltüp bizi makbereye koyanlara selâm olsun
Bunda hep gelenler gider hergiz gelmez yola gider

Bizüm hâlümüzden haber soranlara selâm olsun
‘Âşık oldur Hakk’ı seve Hak derdine kıla devâ
Bizüm için hayır-du‘â kılanlara selâm olsun
Miskîn Yûnus söyler sözi kan yaşıla toldı gözi
Bilmeyen ne bilsün bizi bilenlere selâm olsun

88.

Gözüm seni görmegiçün elüm sana irmegiçün
Bugün cânum yolda koyam yarın seni bulmag için
Bugün cânum yolda koyam yarın ‘ivâzın viresün
‘Arz eyleme Uçmagunı hîç arzûm yok Uçmagiçün
Bana Uçmak neme gerek hergiz gönlüm ana bakmaz
İş bu benüm zârılıgum degül ahî bir bâgiçün
Uçmak Uçmagum didüğün mü’minleri yeltedigün
Bir evile bir kaç Hûrî hevesüm yok kuçmagiçün
Bunda dahı virdün bize ogul u kız çift ü helâl
Andan dahı geçdi arzûm benüm âhum dîdâriçün
Sôfilere vir sen anı bana seni gerek seni
Ben niçe terk idem seni şol bir ev ü çardagiçün
Yûnus hasret durur sana hasretüni göster ana
İşün zulüm degülise dâd eylegil varmagiçün

89.

Andan yigrek ne vardur kişi bile kendözin
Kendözin bilen kişi kamulardan ol Güzin
Kişi gerek çok bile ol gerek ögüt ala
Menzile irsem diyen bilürsin hazin hazin
Bu yol yavlak uzakdur dünyâ ana duzakdur
Bu duzaga ugrayan komaya kılavuzın
Ben emîn olsam diyen yâ emînlik isteyen

Geçsün bu kâl ü kılden topraga ursun yüzün
Kim ere kullık ide ol ‘azâbdan kurtıla
Mutlak ol yarlıganur kim görürse er yüzün
Yûnus bir haber virür işidenler şâd olur
Gence ugrasam diyen izlesün eren izin

90.

Talayın ‘ışkun bahrine gavvâs olayın bir zamân
İsteyeyin dâyim seni seyyâh olayın bir zamân
Varayın her bir mahfile sırrum dimeyem her dile
Sırdan haber diyenlere mihmân olayın bir zamân
Yolunda Mansûr olayın Ene’l-Hak demin urayın
Asılup vaslun dârına ber-dâr olayın bir zamân
‘İşkun odına yanayın derdün suyına kanayın
Gördüğüm seni sanayın hayrân olayın bir zamân
Akıdayım kanlu yaşum arturayım bagrum başın
Ta ki bulınca nakkâşum seyrân ideyin bir zamân
Leylî ile Mecnûn olup Ferhâd ile taşlar yonup
‘Abdû’r-rezzâk gibi yanup giryân olayın bir zamân
Benligüm benden koyayın senün kohunı duyayın
Bunca zamân ben kul iken sultân olayın bir zamân
Ol dost bana benden yakın hikmet bilen bulur Hakk’ın
Okuyup hikmet ‘ilmini Lokmân olayın bir zamân
Miskîn Yûnus aç gözünü Hazret’e urgıl yüzünü
Mürşid-i kâmil yolına kurbân olayın bir zamân

91.

Dost yüzini göricegez niçe karâr kılsun bu cân
Yagmâya virür ol demde yüz bin zâhid dîn ü îmân
Ta’na urman ‘âşıklara her ne hâle dönerise

Fermân olımaz kendüye müşâhadeye gark olan
Cân u gönül fehm ü ‘akıl ‘ışk mevcine gark olıcak
Pes niçe ansun ol kişi yazug u müzd assı-ziyân
Cânında gözi yok kişi görmeyiser dost yüzini
Gözsüz niçe fehm eylesün ne renkdedür işbu cihân
Yüz bin melik ü selâtın dost yüzini göricegiz
Terk eyleye tahtını vü ‘izzet ü leşker hânümân
‘Âşık niçe harâbısa velâyeti arta durur
Anuniçün ki dâimâ vîrâdadur genc-i nihân
‘Ayne’l-yakîn gören kişi ırmaz gözin dost yüzinden
Niçe görebilsün anı bu sevüden taşra turan
Yûnuş’a bu ‘ışk kızgını komaz dilini tutmaga
‘Âşıkla maşûk râzını dürüst diyemeye lisân

92.

Gönül usanmadun sen bu seferden
Çalab’um saklasun seni hatardan
Kişi kim kişinün kahrın çekince
Gidüp görünmemek yigdür nazardan
Togaldan bagrumı togradı gurbet
Sızar tamar ciger kanı tamardan
Vatan oldu diken gurbet gülistân
Agu içmek yig oldu ney-şekerden
Güher didükleri ‘ilm-i hünerdür
Hüner-mende hüner yigdür güherden
Yûnus göğüs açup dosta giderken
Çalab’um saklasun seni hatardan

93.

Îlâhî bir 'ışk vir bana ben benligüm bilmeyeyin
Yavu kılayın ben beni isteyüben bulmayayın
Şöyle hayrân eyle beni bilmeyeyin dün ü günü
İsteyeyin dâim seni ayruk nakşa kalmayayın
Al gider benden benligi toldur içüme senligi
Bundayiken öldür beni varup anda ölmeyeyin
Söylerisem gelmez dile kim söge bana kim güle
Bârî yanayın derdile hâlüm dile gelmeyeyin
Uş yürüyem yana yana cigerüm gark oldu kana
'İşkun bir ok urdı cânâ niçe zâri kılmayayın
Ko ben yanayın tüteyin dost bahçesinde yiteyin
Bir gül olayın biteyin açıluban solmayayın
Mansûr'layın dâra beni şöyle 'ıyân göster seni
Kurbân kılayın bu cânı 'ışka münkir olmayayın
'İşkdur bu derdün dermânı 'ışk yolına virdüm cânı
Miskîn Yûnus dir yâ Ganî bir dem 'ışksuz kalmayayın

94.

Taşdun yine deli gönül sular gibi çağlar mısın
Akdun yine kanlu yaşum yollarımı bağlar mısın
N'idem elüm irmez yâre bulunmaz derdüme çâre
Oldum ilümden âvâre beni bunda egler misin
Yavu kıldım ben yoldaşı onulmaz bagrumun başı
Gözlerümün kanlu yaşı ırmag olup çağlar mısın
Ben toprak oldum yoluna sen aşuru gözedürsin
Şu karşıma göğüs gerüp taş bagırlu taglar mısın
Harâmî gibi yoluma arkurı inen karlu tag
Ben yârümden ayru düşdüm sen yolumı bağlar mısın
Karlu tagların başında salkım salkım olan bulut

Saçun çözüp benüm içün yaşın yaşın aglar mısın
Esridi Yûnus'un cânı yoldayım illerüm kanı
Yûnus düşde gördi seni sayru mısın saglar mısın

95.

İy gönlümün eglencesi eyit bana n'eyleyeyin
'İşkundan oldum âvâre derdüm kime söyleyeyin
Mülk-i fenâdan geçeyin ol dost iline uçayın
Talayın 'ışk 'ummânına denizlerin kaynadayın
'İşkun od urdı cânuma gelsün 'âşıklar yanuma
Dökeyin 'ışkun hânını 'âşıkları toylayayın
Çü girdüm 'ışkun bâgına bakdum soluma saguma
Dürlü yemişlerün yiyüp güllerini yıylayayın
Dün-gün kılayın âh u zâr 'âşık olayın il ü şâr
Dökeyin kanlu yaşımı zârılıklar eyleyeyin
'Âşık olayın şol güle tolsun cihâna gulgule
Hezâr destân olubanı dost bâgını yaylayayın
Miskîn Yûnus 'âşıklarun dirliğini dirilmedün
Bâri gücüm yitdügince soylarını soylayayın

96.

Mansûr-vâr oldum bugün ber-dâr iden gelsün berü
İnni ene'l-lâh okudum inkâr iden gelsün berü
Kul küllün min İndî'l-lâh ansuz degülem v'allah
Ben Hak'ıla Hak olmışam agyâr iden gelsün berü
Levh ü kalemde yazılan tertîb-i tevhîd okuram
'İlm-i ledün seyr ü sülûk güftâr iden gelsün berü
Bir Tanrı'nun Peygamber'i ben andan aldum haberi
Bir Tanrı vü Peygamber'e ikrâr iden gelsün berü
Men 'arefe nefsehu fekad 'arefe Rabbehu

Bildüm bunı buldum anı inkâr iden gelsün benü
Münkir-münâfıklar beni öldürelüm dirlerimiş
Beni yaradan öldürür yok-var iden gelsün berü
Gelsün beni ol öldüren külümi göge savuran
Ben Küntü kenz'em mahfî'yem izhâr iden gelsün berü
Gâzî benem şehîd benem ölüben öldüren benem
Îrte gice ol dostıla bâzâr iden gelsün berü
Cümle cihân Gufrân'ıdur kamu 'âlem hayrânıdur
Yûnus anun hayrânıdur tekrâr iden gelsün berü

97.

Düşd'ögüme hubbû'l-vatan gidem hey dost diyü diyü
Anda varan kalur hemân kalam hey dost diyü diyü
Gele şol 'Azrâîl duta assı kılmaz ana ata
Binem şol ağaçdan ata gidem hey dost diyü diyü
Halvetlerde meşgûl olam dâim açılam gül olam
Dost bâğında bülbül olam ötem hey dost diyü diyü
Şol bir biş-on arşın bizi kefen ideler egnüme
Dikem şol dünya tonların geyem hey dost diyü diyü
Mecnûn oluban yürüyem yüce tagları büriyem
Mûm olubanı eriyem yanam hey dost diyü diyü
Günler geçe yıl çevrile üstüme sinlem obrıla
Ten çüriye toprak ola tozam hey dost diyü diyü
Yûnus Emre var yolına münkirler girmez yolına
Bahrî olup dost göline talam hey dost diyü diyü

98.

Zinhâr gönül evinde tutma yavuz endîşe
Biregüyçün kuyı kazan 'âkıbet kendü düşe
Nefsün begenmeyeni ayruklara sanmagıl

Ayruklara sanursan bilgil kim işün şaş
Kendüye yaramazı biregüye sanan ol
Adı müsülmân anun kendü benzer keşîşe
Komadugun nesneyi sunuban götürmegil
Komadugun götürmek düşüre yatlu işe
Bu dünyede üç kişi Hak dîdârın görmeye
Bir dikçi bir kovcu biri gammâzdur beşe
Yûnus bu nasîhatı tutan yatlu olmaya
Bir niçe öğüt durur dinlesen başdan başa

99.

Hoşdur eger yürürisem 'ışk odına yana yana
Pes yanmadın nite olam çün 'ışk odı düşdi câna
Cânum 'ışkun külhânıdur tartınmadın ur odını
Kamış suyu şeker olur od bıragıcak külhâna
Her nesne ki çig olıcak od olmayınca bişmez ol
Benüm dirliğüm çigidi 'ışk odı oldu bahâne
Bu işler tamâm olıcak halvet olur ma'sûkıla
Ma'sûk yüzün gören kişi gerek yana vü dükene
Devlet durur ol kişiye yanarısı 'ışk odına
Acı tütünü çıkıcak aydın olısar bu hâne
Ol dostıla bâzârumuz fülân vaktdan berü degül
Severidük ma'sûkayı henüz gelmedin cihâna
Râzîyam ol oda ben günde bin kez yanarısam
Gör niçe cân fidâ kılur şem'i öninde pervâne
'İşka neçe yanarısam dahı şîrîn gelür bana
Cânum fidî olsun beni bu 'ışk odına atana
'İşk sultânı Tapduk durur Yûnus gedâ bu kapuda
Gedâlara lutf eylemek hem kâ'idedür sultâna

100.

Ben dost için aglarısam gözüm yaşını kim sile
Yaşum niçe dine benüm böyle 'acâyib derdile
İy yârânlar gelün berü anladayum ahvâlümü
Hiç kimsene ola mı kim bu derdüme dermân kıla
Cümle 'âlem gelürise ansuz dermân olmayısar
Derdüme kim dermân olur çün gönlümde ol seville
Ölüp sine girürisem etüm-tenüm çürimeye
Anun için kim dünyeden ben giderem sevmegile
Yârenlerüm eydür bana ayrık anı görmeyevüz
Fürkâte düşdi sûretüm bir menzilden bir menzile
Bir gözi yaşlu 'ârife ugradum eydür aglagıl
Bunda çok ağlayan kişi anda gider güle güle
'İlm-i sâbıkdan ilerü dahı Elest belürmedin
Ben ol idüm ol ben idi şimdi niçesi kesile
Ol kıyâmet bâzârında her bir kula baş kayusu
Ne kayursın anı seven çün ol 'arasâtda bile
Ol dostıla benüm işüm ölüp dahı bitmeyiser
Bu niçe ola kim bite çün gönülde dost seville
İsrâfil sûrı urıcak her bir sûret nefsum diye
Ben anmayam hiç Yûnus'ı Tapduk gele ol dem dile

101.

'Aklum başuma gelmedi 'ışk şarâbın tatmayınca
Kandalıgum bilimedüm girçek ere yitmeyince
Pes kolayından bir 'aşık kaçan hâsıla gelür
Kimse menzile irmedi er etegin tutmayınca
'Âşık gönlinde çok yol var o yolda bin dürlü hâl var
Kimse bu yolu anlamaz küfr ü îmân satmayınca
Çün bülbül 'aşıkdur güle nazar Hak'dan olur kula

Bir kelecî gelmez dile gönüllerde bitmeyince
Var dîn î mân gerek ise diril bu dünyâda eyü
Yarın anda bitmez işün bugün bunda bitmeyince
Bu gönlümdeki râzımı sığrınmazam size direm
‘Âşıklar nice katlana ‘ışk metâ’ın satmayınca
Bî-çâre Yûnus’un sözün key ‘âşık gerek anlaya
O kuş dilidür neylesün ol dinlenmez ötmeyince

102.

Bir şâha kul olmak gerek hergiz ma’zûl olmaz ola
Bir ışık yasdanmak gerek kimse elden almaz ola
Bir kuş olup uçmak gerek bir kenâra geçmek gerek
Bir şerbetden içmek gerek içenler ayılmaz ola
Çevik bahrî olmak gerek bir deryâyâ dalmak gerek
Bir gevher çıkarmak gerek sarrâf anı bilmez ola
Bir bahçeye girmek gerek hoş teferrüc kılmak gerek
Bir güli yıylamak gerek hergiz ol gül solmaz ola
Kişi ‘âşık olmak gerek ma’şûkayı bulmak gerek
‘İşk odına yanmak gerek ayruk oda yanmaz ola
Bir toyı toylamak gerek bir soyı soylamak gerek
Bir sözi söylemek gerek kimse anı bilmez ola
Kişi Hak’ı bilmek gerek Hak haberin almak gerek
Zindeyiken ölmek gerek varup anda ölmez ola
Miskîn Yûnus var dek otur yüzünü Hazret’e götür
Tapduklayın bir er getir hiç cihâna gelmez ola

103.

Bir ‘acâyib ‘ışk geldi bende bu hâl üstine
Gönlümi taht eyledi oturdı cân üstine
Sen sultânsın ben kulam sen gülsin ben bülbülem

Hükmün ‘âleme yiter ne kim var kul üstine
Evvel bahâr olıcak ağaclar tonanıcak
Gör niçe medh iderler bülbüller gül üstine
Görürsün ‘âşıkları gezerler halk içinde
Kişi var görmez gözi oturmuş yol üstine
Sözler eyitdüm diyü Yûnus nükte itmegil
Dahı yigrek eydür var el vardur el üstine

104.

Bana namâz kılmaz diyen ben kıluram namâzumı
Kılurısam kılmazısam ol Hak bilür niyâzumı
Hak’dan artuk kimse bilmez kâfir müselmân kim durur
Ben kıluram namâzumı Hak geçürürse nâzumı
Ol nâzı dergâhda geçer ma’nî şarâbından içer
Hiçâbsuz cân gözin açar dost kendü siler gözümü
Dost bundadur bellü beyân gördüm dost dîdârın ‘ıyân
Bu ‘ilm-i hikmeti tuyan ider bana dek ‘azimi
Gönül gözi bîdâr durur her kanda baksam yâr durur
Kimde ‘akıl-fehim vardur ol bilür benüm sözümi
Gizlü sözi şerh eyleyüp dürlü nükteler söyleyüp
Degme ‘ârif şerh itmeye bu benüm gizlü râzumı
Sözüm ma’nîsine irün bî-nişândan haber virün
Dertlü ‘âşıklara sorun bu benüm derd ü sûzumı
Derd ‘âşıklar dermânıdur dertlü ‘âşıklar ganîdür
Kadîr ü kudret ünidür işiden dir âvâzumı
Dost isteyen gelsün bana göstereyin dostı ana
Budur sözüm önden sona ben bilürem kendözümü
Yûnus imdi söyle Hak’ı münkir dutar sana dakı
Bişür kotar Hak hânını ‘ârifler datsun duzumı

105.

Kaçan kim ol dilber benüm gözlerüme tutaş oldu
Gönlüm cânım virdüm ana ‘ışkı bana yoldaş oldu
Gönlüm eydür benem kulu cânım eydür benem kulu
Hiç bilmezem kimdür yigi bu ikiden savaş oldu
Bu ikisi arasında bildüm devlet benüm imiş
Hiç danışugum yog iken başum anunla hoş oldu
Bir dem anunla dirliğüm bin yıl ‘ömrümden yigimiş
Andan ayru geçen günüm yüregümde bir baş oldu
Her kancaru bakarısam oldur gözüme görinen
Önüm ardum sagum solum küncile göz ü kaş oldu
Hızr u İlyâs degülikten ölmez dirliğe sataşdum
Hergiz yimez içmez iken içüm toptolu aş oldu
Anı seven ‘âşıklarun söylerisem sıfatını
Anun ‘ışkı organında koyundan da yavaş oldu
Niçe arslan da‘vî kılur ‘ışka boyun vormemege
Senün ‘ışkun zencîrinden kızan evvel yavaş oldu
Cümle ‘âlemün gönlinde vardur anun mahabbeti
Anı cândan sevmeyenün bil kim î mânı taş oldu
Senün ‘ışkun odı meger sıçramaya kimesneye
Bir zerre degdi Yûnus’a cihân içinde fâş oldu

106.

Geldi geçdi ‘ömrüm benüm şol yıl esüp geçmiş gibi
Hele bana şöyle gele şol göz açup yummuş gibi
İşbu söze Hak tanukdur bu cân gevdeye konukdur
Bir gün ola çıka gide kafesden kuş uçmuş gibi
Miskîn Âdem oğlanını benzetmişler ekinciye

Kimi biter kimi yiter yire tohum saçmış gibi
Bu dünyede bir nesneye yanar içüm göyner özüm
Yigid iken ölenlere gök ekini biçmiş gibi
Bir hastaya vardunısa bir içim su virdünise
Yarın anda karşı gele Hak şarâbın içmiş gibi
Bir miskîni gördünise bir eskice virdünise
Yarın anda sana gele Hak şarâbın içmiş gibi
Yûnus Emre bu dünyâda iki kişi kalur dirler
Meger Hızır-İlyâs ola âb-ı hayât içmiş gibi

107.

Erenlerün gönlinde ol sultân dükkân açdı
Niçe bizüm gibiler anda konuban göçdi
Cümle erenler uçdı taglar yazılar geçdi
‘İşk kazanına düşdi kaynayubanın bişdi
Bu dünyenün meseli benzer murdâr gevdeye
İtler murdâra üşdi Hak dostı kodı kaçdı
‘Âşık mı diyem ana cân terkini urmadı
‘Âşık ana diyeler melâmet dile düşdi
Yine esridi Yûnus Tapduk yüzün görelden
Meger anun gönlinden bir cur’a şerbet içdi

108.

Müslümânlar kim görmışdür ‘âşık tevbe itdüğünü
Yâ kim işitdi denize od düşüben tütüğünü
Şâhum senün ‘ışkun odı düşdi gönül deryâsına
‘Aceblemen kaynayuban ma‘rifetler bitdüğünü
Yüz bin ‘İsâ’yilen Mûsâ ‘ışkıla ser-gerdân gezer

‘Aceblemen beni dahı ‘ışk nihengi yutduğını
Yüzgeçlik öğrenimeyen kul girmesün bu denize
‘ışk denizi derin olur ‘aceblemen batduğını
Sarrâflığı öğrenmeyen bu gevheri boncuk sanur
Varur virür yok nesneye bilmez neye satduğını
Her kim ol dost dîdârını bunda ‘ıyân görmezise
Yarın ol ser-gerdân geze hîç bilmeye n’itduğını
Uşda miskîn Yûnus eydür Tapduğ’umuz dost yüzidür
İnanmayan işbu söze eydebilsin eytdüğini

109.

Gönlüm düşdi bir sevdâya
Gel gör beni ‘ışk n’eyledi
Başumı virdüm gavgâya
Gel gör beni ‘ışk n’eyledi

Ben yürürem yana yana
‘ışk boyadı beni kana
Ne ‘âkilem ne dîvâne
Gel gör beni ‘ışk n’eyledi

Ben yürürem ilden ile
Dost soraram dilden dile
Gurbetde hâlüm kim bile
Gel gör beni ‘ışk n’eyledi

Benzüm sarı gözlerüm yaş
Bagrum pâre yüregüm baş
Hâlüm bilen dertlü kardaş
Gel gör beni 'ışk n'eyledi

Gurbet ilinde yürürem
Dostı düşümde görürem
Uyanup Mecnûn oluram
Gel gör beni 'ışk n'eyledi
Gâh tozaram yirler gibi
Gâh eserem yeller gibi
Gâh çağlaram seller gibi
Gel gör beni 'ışk n'eyledi

Akar sulayın çağlaram
Dertlü cigerüm taglaram
Şeyhüm anuban aglaram
Gel gör beni 'ışk n'eyledi

Yâ elüm al kaldur beni
Yâ asluna irdür beni
Çok aglatdun güldür beni
Gel gör beni 'ışk n'eyledi

Ben Yûnus-ı bî-çâreyem
Başdan ayaga yareyem
Dost ilinde âvâreyem
Gel gör beni 'ışk n'eyledi

110.

Yok yire geçürdüm günü
Âh n'ideyüm 'ömrüm seni
Senünle olmadum ganî
Âh n'ideyüm 'ömrüm seni

Geldüm ü geçdüm bilmedüm
Aglayup gussa yimedüm
Senden ayrılâm dimedüm
Âh n'ideyüm 'ömrüm seni
Seni bana yâr sanurdum
Bana vefâdâr sanurdum
Aygâr imişsin bilmedüm
Âh n'ideyüm 'ömrüm seni

Kanı sana güvendüğüm
Sevinüben özendüğüm
Küllî kalur kazandugum
Âh n'ideyüm 'ömrüm seni

Gidüp gine gelmeyiser
Gelüp beni bulmayısar
Bu begligi sürmeyiser
Âh n'ideyüm 'ömrüm seni

Çün beni koyup gidesin
Varup sinleye giresin
Anda gelüp söyleyesin
Âh n'ideyüm 'ömrüm seni

Hayrum şerüm yazılısar
‘Ömrüm ipi üziliser
Sûret benden bozulısar
Âh n’ideyüm ‘ömrüm seni

Miskîn Yûnus gidisersin
‘Aceb sefer idisersin
Hasretile kalıgarsın
Âh n’ideyüm ‘ömrüm seni

KAYNAKÇA

Abdülbaki Gölpınarlı, Yunus ile Âşık Paşa ve Yunus'un Batınîliği, Kıran Basımevi, İstanbul – 1941

Adnan Sadık Erzi, “Notlar ve Vesikalar, Yunus Emre'nin Hayatı Hakkında Bir Vesika,” Belleten, C. XIV, S. 53, TTK, Ankara 1950

Ahmet Bican Ercilasun, Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi, Akçağ Yayınları, I. Baskı, Ankara - 2004

Bahaeddin Ögel, Türk Mitolojisi – Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar, C. I – II, TTK, 4. Baskı, Ankara – 2003

Burhan mit Toprak, Yunus Emre, İstanbul – 1943.

Doğın Aksan, Her Yönüyle Dil, T.D.K Yay., Ankara, 2007

İlhan Başgöz, Yunus Emre, Cumhuriyet Dünya Klasikleri Dizisi, İstanbul – 1999

M. Altay Köymen, Selçuklu Devri Türk Tarihi, Ay Yıldız Matbaası, Ankara - 1963

M. Fuat Köprülü, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, 2. Baskı, Ankara – 1965

M. Said Polat, Selçuklu Göçerlerinin Dünyası, Kitabevi, İstanbul – 2004

Mehmet Ersan, Türkiye Selçuklu Devleti'nin Dağılışı, Birleşik Yayınevi, Ankara – 2010

Mustafa Tatçı, Divan-ı Yunus Emre

Naci Kasım, Tam ve Tekmil Yunus Emre Dîvanı, Maarif Matbaası İstanbul – 1954

Osman Turan, Selçuklular Tarihi ve Türk İslâm Medeniyeti, Boğaziçi Yayınları, 5. Baskı, İstanbul – 1996

Sabahattin Eyüboğlu, Yunus Emre, Cem Yayınevi, İstanbul – 1972

Selami Münir Yurdatap, Yunus Emre – Hayat Hikâyesi ve Şiirleri, Ekin Matbaası, İstanbul – 1976

V. Gordlevski, Anadolu Selçuklu Devleti, Çeviren Azer Yaran, Onur Yayınları, Birinci Baskı, Ankara – 1988

Zeynep Korkmaz, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, I cilt, T.DK Yay., Ankara, 1995